

Betænkning om forbedring af voldtægts- ofres retsstilling

Afgivet af

Justitsministeriets Strafferetsplejeudvalg

Kronologisk fortegnelse over betænkninger

2004

1436	Betænkning om reform af den civile retspleje III	1447	Betænkning om hvidvasklovgivningen
1437	Et nyt udligningssystem	1448	Sanktioner for spirituskørsel
1438	Forældelse af strafansvaret for særløvsøvrtrædelser m.v.	1449	Betænkning om gældssanering
1439	Betænkning om bortvisning af voldelige og truende personer fra hjemmet	1450	Betænkning om administration af domænenavne i Danmark
1440	Betænkning om revision af forbrugeraftaleloven	1451	Ansvar for forureningsskade forvoldt af bunkersolie og ansvar for skade opstået i forbindelse med søtransport
1441	Straffelovsrådets betænkning om visse forældelsesretlige spørgsmål	1452	Rapport fra Sambeskatningsudvalget
1442	Den Grønlandske Retsvæsenkommissions betænkning om det grønlandske retsvæsen	1453	Betænkning om indførelse af en ny karakterskala til erstatning af 13-skalaen
1443	Embedsmænds rådgivning og bistand	1454	Behandlingen af større straffesager om økonomisk kriminalitet m.v.
1444	Medicintilskud og rigtig anvendelse af lægemidler	1455	Ikke benyttet
1445	Arbejdsgruppen om dagspressens Finansieringsinstituttet	1456	e-signaturs retsvirkninger
1446	Personnavne		

2005

1457	Betænkning fra udvalget vedrørende markedsføringsloven og prismærkningsloven		

IT- og Telestyrelsen

Holsteinsgade 63, 2100 København Ø
Telefon 35 45 00 00 Fax 33 37 92 91

Betænkning om forbedring af voldtægts- ofres retsstilling

Afgivet af

Justitsministeriets Strafferetsplejeudvalg

Publikationen kan bestilles hos

Danmark.dk's netboghandel
Telefon **1881**
www.danmark.dk/netboghandel

100 kr. inkl. moms

Publikationen kan hentes på www.jm.dk

ISBN 87- 631-0102-5
ISBN 87- 631-0103-3 (Internet)

Tryk: Fihl Jensen Grafisk

Indholdsfortegnelse

<u>Kapitel 1. Indledning</u>	9
1.1. Udvalgets hidtidige arbejde	9
1.2. Udvalgets nuværende arbejdsprogram	9
1.3. Særligt om udvalgets arbejde med visse spørgsmål i relation til voldtægtsorfres retsstilling	10
1.4. Resume af udvalgets forslag	12
<u>Kapitel 2. Gældende ret om visse spørgsmål i relation til voldtægtsorfres retsstilling</u>	15
2.1. Indledning	15
2.2. Voldtægtsorfres adgang til at få udpeget en bistandsadvokat.	15
2.2.1. Retsplejelovens kapitel 66 a.	15
2.2.2. Beskikkelse af bistandsadvokat efter retsplejelovens § 741 a, stk. 1, 1. pkt.	15
2.2.3. Beskikkelse af bistandsadvokat efter retsplejelovens § 741 a, stk. 1, 2. og 3. pkt.	16
2.2.4. Beskikkelse af bistandsadvokat efter retsplejelovens § 741 a, stk. 2 og retsplejelovens § 995 a, stk. 1.	16
2.3. Adgang til at tale med bistandsadvokaten før voldtægtsorfret afhøres første gang.	17
2.3.1. Politiets vejledningspligt efter § 741 b, stk. 1.	17
2.3.2. Afhøring af den forurettede, jf. § 741 b, stk. 2.	17
2.4. Bistandsadvokatens opgaver	18
2.4.1. Bistandsadvokatens opgaver efter retsplejelovens kapitel 66 a.	18
2.4.2. Betænkning nr. 1102/1987 om forurettedes stilling i voldtægts- og voldsager. ..	19
2.4.3. Praksis vedrørende udstrækningen af bistandsadvokatens opgaver og beføjelser	21
2.5. Reglerne om at tiltalte skal forlade retslokalet	23
2.5.1. Retsplejelovens 848, stk. 1-3 og 8.	24
2.6. Reglerne om dørlukning, referatforbud, navneforbud og offentliggørelse af forurettedes identitet.	25
2.6.1. Dørlukning efter retsplejelovens § 29 og 29 a	25
2.6.2. Referatforbud efter retsplejelovens § 31	26
2.6.3. Forbud mod offentliggørelse af forurettedes identitet efter retsplejelovens § 1017 b.	27
2.6.4. Forbud mod fotografering af sigtede, tiltale og vidner	27
2.6.5. Retsplejelovens § 841	28

2.7. Reglerne om indskrænket bevisførelse	29
---	----

Kapitel 3. Debat og reformer..... 33

3.1. Indledning	33
3.2. Offererstatningsloven	33
3.3. Betænkning nr. 1102/1987 om den forurettedes stilling i voldtægts- og voldssager....	34
3.4. Offerrådgivningen	35
3.5. Centre for voldtægtsofre	36
3.6. Kontaktpersonordningen	37
3.7. Den norske rapport fra dr. Jur Anne Robberstad samt Strafferetsplejeudvalgets generelle kommissorium om ofres retsstilling	38
3.8. Folketingets beslutningsforslag mv.....	40
3.9. Krav på godtgørelse m.v. og adhæsionsprocessen	41
3.10. Behandling af seksualforbrydere	42

Kapitel 4. Undersøgelser af praksis m.h.t. reglerne om voldtægtsofre m.v., herunder beskikkelse af bistandsadvokat..... 45

4.1. Indledning	45
4.2. Undersøgelsen i 1987-betænkningen	45
4.3. Udvalgets undersøgelse	46
4.3.1. Undersøgelsens udformning	46
4.3.2. Undersøgelsens resultat	46
4.3.2.1. Vejledning til den forurettede – retsplejelovens § 741 b, stk. 1	47
4.3.2.2. Beskikkelse af bistandsadvokat for den forurettede – retsplejelovens § 741 a og § 741 b, stk. 2 og 3	47
4.3.2.3. Bistandsadvokatens beføjelser – retsplejelovens § 741 c	48
4.3.2.4. Straffesagens behandling ved retten.....	48

Kapitel 5. Udvalgets overvejelser

5.1. Indledning	51
5.2. Generelt om bistandsadvokat til forurettede i voldtægtssager	53
5.3. Adgang til bistandsadvokat og bistandsadvokatens medvirken under efterforskningen (Folketingsbeslutningens pkt. 1.)	54
5.3.1. Folketingsbeslutningen og beslutningsforslaget	54

5.3.2.	1987-betænkningen.....	55
5.3.3.	Udvalgets overvejelser om adgang til bistandsadvokat og bistandsadvokatens medvirken under efterforskningen.....	57
5.3.3.1.	Adgang til bistandsadvokat.....	57
5.3.3.2.	Samtale med bistandsadvokaten inden afhøring hos politiet.....	59
5.3.3.3.	Bistandsadvokatens tilstedeværelse ved afhøring hos politiet	62
5.4.	Bistandsadvokatens adgang til at deltage i sagens behandling ved domstolene (Beslutningsforslagets pkt. 2.).....	63
5.4.1.	Beslutningsforslaget.....	63
5.4.2.	Udvalgets overvejelser om bistandsadvokatens adgang til at deltage i sagens behandling ved domstolene	64
5.4.2.1.	Generelle overvejelser om bistandsadvokatens rolle i straffeprocessen.....	64
5.4.2.2.	Aktindsigt.....	64
5.4.2.3.	Bistandsadvokatens tilstedeværelse ved retsmøder	67
5.4.2.4.	Bistandsadvokatens adgang til at stille spørgsmål til forurettede.....	69
5.4.2.5.	Bistandsadvokatens adgang til at foreslå supplerende bevisførelse	71
5.5.	Beskyttelse af voldtægts ofre mod ydmygelser i retten (Folketingsbeslutningens pkt. 2.)	72
5.5.1.	Folketingsbeslutningen	72
5.5.2.	Udvalgets overvejelser	73
5.5.2.1.	Afhøring uden at tiltalte er til stede, retsplejelovens § 848, stk. 1.....	73
5.5.2.2.	Retsplejelovens § 185, stk. 2, om bevisførelse om forurettedes tidligere seksuelle adfærd i visse sædelighedssager.....	78
5.6.	Andre spørgsmål	80
5.6.1.	Indledning	80
5.6.2.	Ventelokaler i retsbygninger m.v.....	81
5.6.3.	Teknisk udstyr i retslokalerne.....	81
5.6.4.	Politiets vejledning af forurettede	82
5.6.5.	Beskikkelse af bistandsadvokat i tilståelsessager.....	82
5.6.6.	Afhøring af forurettede på et voldtægtscenter	83
5.6.7.	Adgang til bisidder	83
5.6.8.	Indskærpelse af retsplejelovens § 185, stk. 2	83
5.6.9.	Revision af retsplejelovens § 1017 b.....	84
5.7.	Reglernes anvendelsesområde.....	84
<u>Kapitel 6. Udvalgets lovudkast med bemærkninger</u>		87

6.1.	Lovudkast.....	87
6.2.	Almindelige bemærkninger	89
6.3.	Bemærkninger til lovudkastets enkelte bestemmelser	89

Bilag 1: Udvalgets undersøgelse om voldtægtsorfres retstilling

Bilag 2: Cirkulæreskrivelse af 15. maj 1985 til byretterne i Østre og Vestre landsretskredse

Bilag 3: Rigsadvokatens meddelelse nr. 2/2001 om vejledning til ofre for forbrydelser og udpegning af en kontaktperson for vidner

Bilag 4: Domstolsstyrelsens pjece ”Om at vidne i retten” fra februar 2002

Bilag 5: Cirkulæreskrivelse nr. 9581 af 20. oktober 2004 vedrørende politiets relationer til ofre for forbrydelser og ulykker og deres pårørende

Bilag 6: Justitsministeriets folder ”Til den, der har været udsat for voldtægt, incest (blodskam) eller andre seksuelle overgreb”

KAPITEL 1

Indledning

1.1. Udvalgets hidtidige arbejde

Strafferetsplejeudvalget blev nedsat den 16. januar 1968 med den opgave at gennemgå den del af retsplejelovens regler om strafferetsplejen, der vedrører tidsrummet forud for tiltalens rejssning og forberedelsen af domsforhandlingen.

I overensstemmelse med sit kommissorium har udvalget i en række betænkninger beskæftiget sig med den del af straffeprocessen, der også betegnes efterforskningsstadiet, herunder de såkaldte straffeprocessuelle tvangsmidler.

Udvalgets arbejde har omfattet en gennemgang og revision af spørgsmål og emner, som allerede var reguleret i retsplejeloven, da udvalget blev nedsat. I forbindelse hermed – og i visse tilfælde efter særskilt anmodning fra Justitsministeriet – har udvalget også behandlet en række spørgsmål og emner, som ikke tidligere har været lovreguleret.

Med afgivelsen af betænkning nr. 1298/1995 om fotoforevisning, konfrontation, efterlysning og observation har Strafferetsplejeudvalget for så vidt afsluttet sin opgave med gennemgang og revision af den førnævnte del af retsplejelovens regler om strafferetsplejen.

Udvalget har senere afgivet betænkning nr. 1358/1998 om varetægtsfængsling i isolation, betænkning nr. 1431/2003 om straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under den kriminelle lavalder og betænkning nr. 1439/2004 om bortvisning af voldelige og truende personer fra hjemmet m.v. Endvidere har udvalget den 16. august 2004 afgivet en udtalelse om udkast til forslag til lov om ændring af lov om oprettelse af et centralt DNA-profilregister og retsplejeloven.

1.2. Udvalgets nuværende arbejdsprogram

Justitsministeriet anmodede i 2001 Strafferetsplejeudvalget om inden udgangen af 2005 at evaluere de regler om varetægtsfængsling i isolation, som på grundlag af udvalgets betænkning herom blev gennemført ved lov nr. 428 af 31. maj 2000 om ændring af retsplejeloven og straffeloven.

På baggrund af bl.a. hørings svarene til et notat om ofres retsstilling i forbindelse med straffesager i Danmark og i de øvrige nordiske lande, som Justitsministeriet i efteråret 2003 sendte i høring hos berørte myndigheder og organisationer, anmodede Justitsministeriet den 30. april 2004 Strafferetsplejeudvalget om med udgangspunkt i høringsnotatet og de modtagne hørings svar at foretage en gennemgang af ofres processuelle retsstilling i straffesager og overveje behovet for ændringer, herunder med hensyn til ofres muligheder for at følge behandlingen af straffesagen mod gerningsmanden.

Ved samme kommissorium blev Strafferetsplejeudvalget anmodet om at overveje behovet for en revision af reglerne om optagelse og protokollering af forklaringer i straffesager. Udvalget blev således anmodet om at foretage en generel gennemgang af retsplejelovens regler om protokollering i straffesager, og på den baggrund overveje spørgsmålet om en modernisering af reglerne om protokollering i straffesager ud fra en retssikkerhedsmæssig synsvinkel og under hensyntagen til de teknologiske muligheder.

Udvalget blev i juni 2004 anmodet om en udtalelse om de spørgsmål vedrørende voldtægts ofres retsstilling, som er genstand for nærværende betænkning.

1.3. Særligt om udvalgets arbejde om forbedring af voldtægts ofres retsstilling.

1.3.1. Ved skrivelse af 21. juni 2004 anmodede Justitsministeriet Strafferetsplejeudvalget om at behandle visse spørgsmål specielt i relation til voldtægts ofres retsstilling før og under retssagen.

Skrivelsen har følgende ordlyd:

1. Den 4. juni 2004 vedtog Folketinget vedlagte folketingsbeslutning om forbedring af voldtægts ofres retsstilling før og under retssagen. Folketingsbeslutningen bygger på et privat beslutningsforslag (B 82). Beslutningsforslaget samt retsudvalgets betænkning og tilrådsbetænkning over beslutningsforslaget er vedlagt som bilag.

Af folketingsbeslutningen fremgår det, at Folketinget pålægger justitsministeren i folketingsåret 2004-05 at komme med initiativer, der forbedrer voldtægts ofres retsstilling i voldtægts sager før og under retssagen, herunder de nødvendige forslag til lovændringer på en række punkter. Ifølge folketingsbeslutningens pkt. 1 og 2 skal initiativerne bl.a. vedrøre bistandsadvokatens inddragelse i sagen samt spørgsmålet om fremgangsmåden ved afhøring af voldtægts ofre i retten.

2. Justitsministeriet har den 30. april 2004 anmodet Strafferetsplejeudvalget om inden sommeren 2006 at foretage en gennemgang af ofres processuelle retsstilling i straffesager

og overveje behovet for ændringer, herunder med hensyn til ofres muligheder for at følge behandlingen af straffesagen mod gerningsmanden.

På baggrund af folketingsbeslutningen om forbedring af voldtægtsfres retsstilling før og under retssagen, skal Justitsministeriet anmode Strafferetsplejeudvalget om forlods at komme med en udtalelse om de særlige spørgsmål i relation til voldtægtsfres stilling, som er nævnt i folketingsbeslutningens pkt. 1 og 2. Det oprindelige beslutningsforslag indeholdt et særligt punkt vedrørende bistandsadvokaters adgang til at deltage i sagens behandling ved domstolene, herunder bl.a. adgang til sagens materiale. Under folketingets behandling af forslaget udgik dette punkt. Da spørgsmålet om en ændring af bistandsadvokaters adgang til at deltage i sagens behandling ved domstolene imidlertid vil kunne blive aktuelt igen under den fortsatte debat om forbedring af voldtægtsfres retsstilling, skal Justitsministeriet anmode om, at Strafferetsplejeudvalgets udtalelse også omfatter dette spørgsmål.

I det omfang udvalget anbefaler lovændringer, anmodes udvalget om at udarbejde et lovudkast.

Med henblik på, at der i overensstemmelse med folketingsbeslutningen vil kunne fremsættes lovforslag i den kommende folketingsssamling, skal Justitsministeriet anmode Strafferetsplejeudvalget om, at udvalgets udtalelse afgives senest den 11. februar 2005.

Fristen for færdiggørelse af udvalgets arbejde med en generel gennemgang af ofres procesuelle retsstilling i straffesager udskydes samtidig til inden udgangen af 2006.”

Folketingsbeslutningens pkt. 1 og 2 lyder således:

”1. Voldtægts ofre skal som udgangspunkt ubetinget og ufravigeligt have udpeget bistandsadvokat, have adgang til og mulighed for at tale med bistandsadvokaten, før offeret afhøres af politiet, og have bistandsadvokaten til stede under politiets afhøring.

2. Bedre beskyttelse af voldtægts ofre mod ydmygelser under offerets forklaring i retten med hensyn til

- beslutning om, at tiltalte forlader retslokalet, mens voldtægts offeret afhøres,
- indskrænket adgang til bevisførelse om voldtægts ofres troværdighed.”

Det særlige pkt. i forslaget til folketingsbeslutning, jf. forslag til folketingsbeslutning om forbedring af voldtægts ofres retsstilling før og under retssagen (B 82), 2003-04, vedrørende bistandsadvokatens adgang til at deltage i sagens behandling ved domstolene, lyder således:

”2. Bistandsadvokatens adgang til at deltage i sagens behandling ved domstolene skal udbygges. Forslaget omhandler retten til:

- adgang til sagens materiale og dokumenter,
- at være til stede ved retsmøderne,
- at stille spørgsmål til voldtægts offeret,
- at foreslå supplerende bevisførelse og vidner.”

Med denne betænkning fremlægger udvalget sine overvejelser om de rejste særlige spørgsmål i forhold til voldtægts ofres retsstilling.

De øvrige punkter på udvalgets arbejdsprogram, herunder det generelle spørgsmål om ofres retsstilling, vil blive gjort til genstand for behandling senere. Udvalget har på den baggrund overvejet spørgsmålet om sammenhængen mellem nærværende kommissorium og det generelle kommissorium om ofres retsstilling. Der henvises herom til kapitel 5, afsnit 5.1.

1.3.2. Ved afgivelsen af denne betænkning har udvalget haft følgende sammensætning:

Landsdommer Christian Bache (formand)
Kontorchef Anne Kristine Axelsson
Politiadvokat Carsten Egeberg Christensen
Dommer Carsten Michelsen
Advokat Hanne Rahbæk
Politimester Ole Scharf
Professor, dr. jur. Eva Smith
Advokat Merethe Stagetorn
Statsadvokat Lars Stevnsborg

Hvervet som sekretær for udvalget har under udarbejdelsen af denne betænkning været varetaget af fuldmægtig Charlotte Lauritsen.

Udvalget har afholdt 6 møder. Endvidere har udvalget foretaget en undersøgelse af praksis med hensyn til reglerne om voldtægts ofre m.v., herunder beskikkelse af bistandsadvokat. Der henvises herom til betænkningens kapitel 4 og bilag 1.

1.4. Resume af udvalgets forslag

Strafferetsplejeudvalgets overvejelser om forbedringer af voldtægts ofres retsstilling er indeholdt i *kapitel 5*, mens betænkningens *kapitel 6* indeholder udvalgets udkast til nye bestemmelser i retsplejeloven med henblik på at styrke retstillingen for den, der er forurettet i en sag vedrørende voldtægt mv.

Udvalgets udkast til nye bestemmelser vedrører bl.a. beskikkelse af advokat (bistandsadvokat) i sager om voldtægt m.v., herunder bestemmelser om advokatens medvirken i den indledende fase (§ 741 a, stk. 2, og § 741 b, stk. 2 og 3). Endvidere vedrører udvalgets udkast advokatens adgang til deltagelse i retsmøder (§ 741 c, stk. 1). I tilknytning hertil forslås en ændring af

retsplejelovens § 841 om muligheden for at træffe afgørelse om dørlukning, referatforbud og om, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne afhøres mv. (§ 841, stk. 2).

I relation til spørgsmålet om adgangen til bistandsadvokat og bistandsadvokatens medvirken under efterforskningen, jf. *kapitel 5, afsnit 5.3.*, foreslår udvalget en ny regel om bistandsadvokat i voldtægtssager mv., hvorefter der skal ske beskikkelse, *medmindre* den forurettede - efter at være vejledt om retten til bistandsadvokat - frabeder sig dette (§ 741 a, stk. 2). Endvidere foreslår udvalget en regel om, at den forurettede skal have lejlighed til en samtale med en bistandsadvokat inden politiafhøringen, *medmindre* forurettede frabeder sig det (§ 741 a, stk. 2). Endelig foreslår udvalget en regel om, at politiafhøring af forurettede skal ske under tilstedeværelse af en beskikket advokat, *medmindre* forurettede frabeder sig det (§ 741 b, stk. 2).

For så vidt angår bistandsadvokatens adgang til at deltage i sagens behandling ved domstolene, jf. *kapitel 5, afsnit 5.4.*, foreslår udvalget, at adgangen til dokumenter forud for afgørelsen af tiltalespørgsmålet udvides til også at omfatte andet materiale vedrørende forurettede, herunder ikke mindst lægelige udtalelser (§ 741 c, stk. 2). Endvidere foreslår udvalget, at det i retsplejeloven præciseres, at retsmøder, hvor forurettede skal afhøres, så vidt muligt skal berammes efter aftale med bistandsadvokaten, og at bistandsadvokaten skal underrettes om andre retsmøder (§ 741 c, stk. 1).

Udvalget foreslår derudover i relation til retsplejelovens § 841 om muligheden for at træffe afgørelse om dørlukning, referatforbud og om, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne afhøres mv., at der i tilknytning til denne bestemmelse fastsættes en regel om, at anklagemyndigheden i voldtægtssager senest samtidig med indlevering af bevisfortegnelse i sagen skal underrette forsvareren og retten om, hvorvidt der foreligger spørgsmål om afgørelser nævnt i § 841, herunder om, hvorvidt tiltalte skal forlade retslokalet under forurettedes forklaring (§ 841, stk. 2), jf. *kapitel 5, afsnit 5.5.*

Udvalget foreslår, at den bedre beskyttelse som udgangspunkt skal gælde forurettede i voldtægtssager samt i de i øvrigt meget alvorlige sædelighedssager. Det drejer sig om sager om overtrædelse af straffelovens § 210, §§ 216 og 217, § 218, stk. 2, § 222, stk. 2, 2. pkt. eller § 223, stk. 1, samt § 224 eller § 225, jf. § 210, §§ 216 og 217, § 218, stk. 2, § 222, stk. 2, 2. pkt. eller § 223, stk. 1. Denne afgrænsning svarer til anvendelsesområdet for retsplejelovens § 29 a, hvorefter forurettede har krav på dørlukning under afgivelse af sin forklaring for retten, og til afgrænsningen i de sager, hvor der efter de gældende regler er et krav om beskikkelse af advokat, således at en anmodning om advokatbeskikkelse ikke kan afslås, jf. retsplejelovens § 741 a, stk. 1.

Endelig foreslår udvalget, at der af Rigsadvokaten iværksættes en indberetningsordning til belysning af anvendelsen af § 185, bl.a. om bevisførelse om forurettedes tidligere seksuelle adfærd i visse sædelighedssager.

KAPITEL 2

Gældende ret

2.1. Indledning

Retsplejeloven indeholder i dag en række bestemmelser, der har til formål at styrke den forurettedes stilling i bl.a. voldtægtssager. Fælles for bestemmelserne er, at de som hovedregel finder anvendelse overfor alle typer af ofre for forbrydelser. Enkelte bestemmelser yder dog speciel beskyttelse til særligt udvalgte ofre, hvor der efter lovgivers opfattelse, har været et særligt behov derfor.

2.2. Voldtægtsofres adgang til at få udpeget en bistandsadvokat

2.2.1. Retsplejelovens kapitel 66 a

Retsplejelovens kapitel 66 a om advokatbistand til den forurettede i sager om overtrædelse af en række forbrydelser, herunder straffelovens § 216, er indsat ved lov nr. 253 af 16. juni 1980 med henblik på at beskytte og styrke den forurettedes stilling i sager om voldtægt mv., jf. FT 1979-80, tillæg A, sp. 459, og tillæg B, sp. 939.

Ved lov nr. 730 af 7. december 1988 blev adgangen til advokatbeskikkelse udvidet, bl.a. således at ordningen kom til at omfatte ofre for de fleste sædelighedsforbrydelser samt ofre for almindelig vold, jf. betænkning nr. 1102/1987 om den forurettedes stilling i voldtægts- og voldssager afgivet af et udvalg nedsat af Justitsministeriet den 6. juni 1983 (1987-betænkningen).

I 1997 blev adgangen til advokatbeskikkelse yderligere styrket, jf. lov nr. 349 af 23. maj 1997, idet ofre for de forbrydelser, hvor der hidtil havde skullet foreligge en positiv indikation for beskikkelsen, nu har krav på beskikkelse, medmindre lovovertrædelsen er af mindre alvorlig karakter, og advokatbistand må anses for åbenbart unødvendig.

2.2.2. Beskikkelse af bistandsadvokat efter § 741 a, stk. 1, 1. pkt.

Det følger af retsplejelovens § 741 a, stk. 1, at retten i sager, der vedrører overtrædelse af straffelovens § 119, § 123, § 210, §§ 216-223, §§ 224 eller 225, jf. §§ 216-223, § 232, § 237, jf. § 21, §§ 244-246, §§ 249 og 250, § 252, stk. 2, §§ 260-262 a eller § 288, beskikker en advokat for den, der er forurettet ved lovovertrædelsen, når den pågældende fremsætter begæ-

ring herom.

Beskikkelse af en bistandsadvokat forudsætter således en begæring fra den forurettede, hvilket vil sige, at beskikkelsen er frivillig i forhold til den forurettede. Derimod er beskikkelsen som hovedregel obligatorisk for retten, smh. nedenfor afsnit 2.2.3.

Den forurettede kan anmode om at få beskikket en bistandsadvokat på et hvilket som helst tidspunkt, ligesom den pågældende i stedet selv kan vælge at antage en advokat. I sidstnævnte tilfælde honoreres advokaten i så fald af den forurettede.

2.2.3. Beskikkelse af bistandsadvokat efter § 741 a, stk. 1, 2. og 3. pkt.

Det følger af retsplejelovens § 741 a, stk. 1, 2. og 3. pkt., at i sager om overtrædelse af straffelovens § 119, § 123, § 218, stk. 1, §§ 219-221, § 222, stk. 1 og stk. 2, 1. led, § 223, stk. 2, § 232, § 237, jf. § 21, §§ 244-246, §§ 249 og 250, § 252, stk. 2, §§ 260-262 a eller § 288 kan beskikkelse af advokat dog afslås, hvis lovovertrædelsen må anses for åbenbart unødvendig. Det samme gælder i sager, der vedrører overtrædelse af straffelovens § 224 eller § 225, jf. § 218, stk. 1, §§ 219-221, § 222, stk. 1 og stk. 2, 1. led, eller § 223, stk. 2.

Modsat bestemmelsen i § 741 a, stk. 1, 1. pkt., kan retten i sager omfattet af stk. 1, 2. pkt., afslå at beskikke en advokat. Det fremgår dog af forarbejderne til bestemmelsen i § 741 a, stk. 1, 2. og 3. pkt., at det forudsættes, at det kun helt undtagelsesvis skal være muligt at afslå en anmodning om bistandsadvokat, jf. de almindelige bemærkninger pkt. 2.2. i forslag til lov om ændring af retsplejeloven, straffeloven og erstatningsansvarsloven (Styrkelse af retsstilling for ofre for forbrydelser) (L 144), 1996-97.

I UfR 2000.360H er det slået fast, at kapitel 66 a ikke hjemler mulighed for at beskikke en advokat for de efterladte til en person, der er afgang ved døden.

2.2.4. Beskikkelse af advokat efter retsplejelovens § 741 a, stk. 2, og § 995 a.

Efter retsplejelovens § 741 a, stk. 2, kan politiet fremsætte begæring om beskikkelse af en bistandsadvokat for den forurettede under efterforskningen, hvis den pågældende ikke selv har anmodet herom.

Derudover kan retten i medfør af retsplejelovens § 995 a, stk. 1, beskikke en advokat for den forurettede, når det skønnes nødvendigt med advokatbistand ved opgørelsen af erstatningskra-

vet, og den forurettede opfylder betingelserne i § 330, stk. 1, nr. 2, vedrørende fri proces. Bestemmelsen indeholder ikke begrænsninger med hensyn til de former for kriminalitet, der kan begrunde beskikkelse af advokat, men forudsætter, at erstatningskravets art og omfang taler for, at forurettede får bistand til at opgøre kravet.

2.3. Adgang til at tale med bistandsadvokaten før voldtægtsfres afhøres første gang

2.3.1. Politiets vejledningspligt efter § 741 b, stk. 1.

Det følger af retsplejelovens § 741 b, stk. 1, at politiet vejleder den forurettede om adgangen til at begære en advokat beskikket. Vejledningen skal gives, inden den forurettede afhøres første gang, og skal gentages i forbindelse med og inden anden afhøring. Det skal af politirapporten fremgå, at den forurettede har modtaget behørig vejledning. Politiet drager omsorg for, at den forurettedes begæring om beskikkelse af en advokat indbringes for retten.

Rigsadvokaten har i Meddelelse nr. 2/2001 af 24. oktober 2001 ”Vejledning til ofre for forbrydelser og udpegning af en kontaktperson for vidner”, jf. bilag 3, redegjort for politiets vejledningspligt.

Af meddelelsen fremgår – udover hvad der følger af bestemmelsens ordlyd – at politiet drager omsorg for, at den forurettedes begæring om beskikkelse af advokat indbringes for retten. Såfremt advokatbeskikkelse ikke er sket, skal politiet, når der indleveres anklageskrift eller retsmødebegæring til retten, skriftligt underrette forurettede herom. Forurettede skal i underretningsskrivelsen opfordres til at tilvejebringe dokumentation for et eventuelt erstatningskrav.

Derudover fremgår det, at politiet til personer, der har været udsat for voldtægt, incest eller andre seksuelle overgreb, skal udlevere Justitsministeriets vejledning, jf. bilag 6, der bl.a. indeholder oplysninger om forurettedes rettigheder. Vejledningen kan rekvireres hos rigspolitiet.

2.3.2. Afhøring af den forurettede, jf. § 741 b, stk. 2.

Det følger af § 741 b, stk. 2, at hvis den forurettede er villig til at udtale sig, er begæring om beskikkelse af advokat ikke til hinder for, at politiet afhører den forurettede uden advokatens tilstedeværelse. Ønsker den forurettede ikke at udtale sig uden advokatens tilstedeværelse, kan politiet tilkalde en af de i § 733, stk. 1, nævnte advokater til at varetage hvervet som advokat for den forurettede, indtil retten tager stilling til begæringen.

I medfør af retsplejelovens § 741 b, stk. 3, kan justitsministeren fastsætte nærmere regler om tilkaldeordningens gennemførelse, men sådanne administrative forskrifter er ikke udstedt. Der er dog i praksis etableret en tilkaldeordning svarende til ordningen for forsvarere, jf. bekendtgørelse nr. 467 af 26. september 1978.

2.4. Bistandsadvokatens opgaver

2.4.1. Bistandsadvokatens opgaver efter retsplejelovens kapitel 66 a.

Retsplejeloven fastlægger ikke nærmere om bistandsadvokatens opgaver, men af forarbejderne til kapitel 66 a fremgår det, at formålet med en beskikkelse af en advokat er at styrke ofrets stilling under sagen. Ud over støtte til den forurettede under afhøringen hos politiet og i retten og bistand ved afgørelsen af eventuelle erstatningskrav forudsættes det, at advokaten ligeledes yder rådgivning om særlige hjælpemuligheder, yder personlig støtte og vejledning og varetager andre opgaver for den forurettede af mere almen karakter, jf. FT 1979-80, tillæg A, sp. 466.

Retsplejelovens § 741 c indeholder en række regler om de beføjelser, som bistandsadvokaten har under sagen. I medfør af retsplejelovens § 741 c, stk. 1, har advokaten adgang til at overvære afhøringer af den forurettede såvel hos politiet som i retten og har ret til at stille yderligere spørgsmål til den forurettede. Advokaten underrettes endvidere om tidspunktet for afhøringer og retsmøder.

Advokaten har endvidere adgang til at gøre sig bekendt med den forurettedes forklaring til politirapport, jf. retsplejelovens § 741 c, stk. 2, 1. pkt. Når der er rejst tiltale i sagen, har advokaten tillige adgang til at gøre sig bekendt med det øvrige materiale i sagen, som politiet har tilvejebragt, jf. § 741 c, stk. 2, 2. pkt. I det omfang materialet uden ulempe kan mangfoldiggøres, skal genpart tilstilles advokaten. Advokaten må dog ikke uden politiets samtykke overlevere det modtagne materiale til den forurettede eller andre, og han må ikke uden politiets samtykke gøre den forurettede eller andre bekendt med indholdet af det i stk. 2, 2. pkt., nævnte materiale, jf. § 741 c, stk. 3.

Af forarbejderne til retsplejelovens § 741 c, stk. 2, jf. FT 1979-80, tillæg A, sp. 469 ff, fremgår det, at advokaten for den forurettede - i modsætning til forsvareren - først har fuld aktindsigt, efter at der er rejst tiltale i sagen. Det anføres i den forbindelse, at denne forskel må ses i sammenhæng med forskellen mellem den sigtedes og den forurettedes stilling i sagen. Mens den sigtede under sagen har adgang til at nægte at udtale sig og ikke kan straffes, hvis den pågældende giver falsk forklaring, er den forurettede hovedkilden til sagens oplysning og som

vidne i retten forpligtet til at udtale sig i overensstemmelse med sandheden.

Bistandsadvokatens processuelle stilling i retten, herunder advokatens stilling i forbindelse med afhøringer af den forurettede eller andre vidner samt sigtede, er ikke nærmere reguleret i § 741 c. Af bemærkningerne til § 741 c, jf. FT 1979-80, tillæg A, sp. 470, fremgår det, at det i vidt omfang vil være overladt til domstolene at fastlægge advokatens beføjelser i forbindelse med den almindelige retsledelse. Det gælder bl.a. med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt og på hvilken måde advokaten kan stille spørgsmål til andre end den forurettede, dvs. til sigtede og eventuelle vidner, samt advokatens stilling i forbindelse med forsvarets og anklagemyndighedens afhøringer.

Det understreges dog i bemærkningerne, at advokaten under afhøringerne ikke bør kunne rådgive sin klient om den umiddelbare besvarelse af stillede spørgsmål. Det anføres således, at da denne regel er udtrykkeligt fastslået i retsplejelovens § 752, stk. 5, og § 754, stk. 1, for så vidt angår den sigtede og dennes forsvarer, må det på grund af den forurettedes stilling som vidne så meget mere desto mere gælde, når det drejer sig om forholdet mellem den forurettede og dennes advokat.

Det fremhæves endvidere, at den forurettedes advokat ikke bør kunne virke som en yderligere anklager i sagen. Advokaten bør derfor ikke have adgang til at procedere med hensyn til skyldsspørgsmålet og strafudmålingen. Derimod fremgår det, at det vil være rimeligt, at advokaten får adgang til at procedere med hensyn til en række andre spørgsmål, f.eks. spørgsmål om hvorvidt sagen skal behandles for lukkede døre, jf. retsplejelovens § 29 a, og om afhøring af den forurettede skal ske uden den tiltaltes tilstedeværelse mv., jf. retsplejelovens § 848. Ligeledes har bistandsadvokaten adgang til at procedere spørgsmålet om en eventuel erstatning. Der henvises til FT 1979-80, tillæg A, sp. 471.

Af retsplejelovens § 741 e fremgår det, at for så vidt angår salær og godtgørelse for udlæg til den beskikkede advokat gælder samme regler som i tilfælde, hvor der er meddelt fri proces, jf. kapitel 31. Bestemmelsen indebærer, at udgifterne til salær mv. til den beskikkede advokat afholdes af statskassen.

2.4.2. Betænkning nr. 1102/1987 om den forurettedes stilling i voldtægts- og voldssager

I 1987-betænkningen er bistandsadvokatens opgaver omtalt i kapitel 4, afsnit 4.1.3., s. 41 ff. Heraf fremgår følgende:

”De opgaver, bistandsadvokaten udfører nu, hvor institutionen har virket nogle år, er efter udvalgsmedlemmernes erfaringer:

1) At yde den forurettede bistand under afhøringerne hos politiet og i retten. Som eksempler herpå kan nævnes, at advokaten må protestere, hvis der stilles irrelevante spørgsmål til klienten, eller hvis der i strid med retsplejelovens § 185, stk. 2, forsøges bevisførelse om den forurettedes tidligere seksuelle adfærd. Endvidere påhviler det advokaten at være opmærksom på mulighederne for navneforbud [§ 31], referatforbud [§ 30], dørlukning [§ 29 a] samt afhøring af forurettede uden tiltaltes tilstedeværelse (retsplejelovens § 848, stk. 1) og efter drøftelse med klienten at fremsætte eventuelle begæringer herom.

2) At bistå ved opgørelse af den forurettedes erstatningskrav og eventuelt søge erstatning betalt af det offentlige via erstatningsnævnet.

3) At rådgive klienten med hensyn til at få givet gerningsmanden advarsel i henhold til straffelovens § 265 (”polititilhold”).

4) At yde den forurettede bistand af mere almen karakter, herunder

a) rådgive efter behov om de forskellige hjælpemuligheder, f.eks. behandling af læge eller psykolog, hjælp i henhold til bistandslovgivningen gennem socialforvaltningen, hjælp til ny bolig mv.,

b) holde forurettede løbende orienteret om sagens forløb,

c) forberede den forurettede på afhøringen i retten,

d) hjælpe, hvis den forurettedes interesser krænkes, f.eks. ved overtrædelse af retsplejelovens § 1017 b om forbud mod offentlig at røbe den forurettedes identitet.”

Udvalget har i afsnit 4.3., s. 48-64 behandlet en række spørgsmål vedrørende bestemmelserne om advokatbistand til den forurettede i henhold til retsplejelovens kapitel 66 a.

Udvalget overvejede bl.a., om bistandsadvokatens opgaver bør fremgå direkte af retsplejeloven med henblik på at tydeliggøre, hvilken bistand man forventer af advokaten. Et flertal af udvalgets medlemmer fandt dog, at sådanne regler ikke hører naturligt hjemme i retsplejeloven. Flertallet fandt det således vanskeligt at formulere afgrænsningen mellem den almene bistand, der mod særligt honorar skal ydes af bistandsadvokaten, og den, der skal ydes af andre efter de almindelige regler om støtteforanstaltninger, f.eks. bistandsloven. Der henvises til 1987-betænkningen, s. 53-54.

Endvidere drøftede udvalget, om bistandsadvokatens stilling i sagen kunne styrkes til gavn for den forurettede gennem en udbygning af de beføjelser, som retsplejelovens § 741 c giver advokaten. Udvalget drøftede i den forbindelse dels spørgsmålet om aktindsigt, herunder om bistandsadvokaten skal have fuld aktindsigt fra sagens begyndelse, dels spørgsmålet om bistandsadvokatens beføjelser i retten i forbindelse med afhøring og procedure, herunder adgang til at deltage i vidneafhøring mv.

I relation til spørgsmålet om aktindsigt, fandt udvalgets flertal ikke at kunne anbefale en ændring af § 741 c, således at der straks fra sagens start skulle bestå en ret for bistandsadvokaten til at gøre sig bekendt med alt materiale i sagen. Flertallet anførte i den forbindelse bl.a., at flertallet stillede sig tvivlende overfor, om bistandsadvokaten ville være tjent med at få oplysninger, der ikke måtte videregives til klienten, og om bistandsadvokaten ved først at opnå fuld aktindsigt ved tiltalerejsningen skulle være afskåret fra yde den fornødne bistand. Der henvises til 1987-betænkningen, s. 54-57.

For så vidt angår spørgsmålet om bistandsadvokatens beføjelser i retten tog udvalget udgangspunkt i beslutningsforslag B 41 af 12. januar 1983, som i punkt 5 indeholdt et forslag om, at bistandsadvokaten skulle have adgang til at deltage i vidneafhøringer og proceduren af skyldsspørgsmålet for at bidrage til klarlæggelse af hændelsesforløbet og for at tilbagevise eventuelle usaglige eller usandfærdige påstande om ofret og hendes adfærd.

Udvalget tilkendegav i den forbindelse, at bistandsadvokaten ikke bør kunne virke som en yderligere anklager i sagen og derfor ikke bør have adgang til at procedere med hensyn til skyldsspørgsmålet og strafudmålingen. Udvalget kunne derfor ikke støtte et forslag om, at bistandsadvokaten skulle kunne procedere om de nævnte spørgsmål. Et flertal af udvalget kunne af samme grund ikke gå ind for, at bistandsadvokaten med henblik på en klarlæggelse af hændelsesforløbet direkte skulle kunne deltage i afhøringerne af forurettede og andre vidner i sagen samt eventuelt tiltalte. Der henvises til 1987-betænkningen, s. 57-58.

Udvalget overvejede endvidere, om det i retsplejeloven udtrykkeligt burde fastslås, at bistandsadvokaten i klientens berettigede interesse for det offentliges regning kan være til stede under hele domsforhandlingen, og dér stille spørgsmål til andre vidner end den forurettede mv.

Flertallet af udvalgets medlemmer var af den opfattelse, at tvivlsspørgsmål på dette område bedst kunne løses ved konkret afgørelse i retten og fandt derfor ikke området egnet til lovregulering. Der henvises til 1987-betænkningen, s. 58-59.

2.4.3. Praxis vedrørende udstrækningen af bistandsadvokatens opgaver og beføjelser

Som det fremgår ovenfor indeholder retsplejelovens kapitel 66 a ikke nærmere om bistandsadvokatens opgaver. Der findes således ikke entydige og udtømmende retningslinier for, hvilke arbejdsopgaver, der naturligt henhører under hvervet som bistandsadvokat. Omfanget af bistandsadvokatens opgaver, herunder spørgsmålet om salær er i dag i vidt omfang fastsat af domspraksis.

I relation til bistandsadvokatens opgaver er det således fastslået, at bistandsadvokatens beskikkelse også omfatter møde under domsforhandling, jf. UfR 1993.108Ø, hvor landsretten under henvisning til retsplejelovens § 741 c, stk. 4, fastslog, at der ikke var mulighed for at begrænse en advokats beskikkelse til kun at kunne holde møde med klienten og udfærdige skriftlig erstatningsopgørelse, men ikke møde under domsforhandlingen.

Endvidere er det i UfR 1996.827V slået fast, at beskikkelse af advokat som forsvarer under ankesag kunne tilbagekaldes, da advokatens kompagnon under såvel byretssagen som ankesagen var beskikket som bistandsadvokat for forurettede.

I relation til salærfastsættelsen er det ifølge fast landsretspraksis endeligt statskassen og ikke domfældte, der skal udrede salæret til bistandsadvokaten, jf. UfR 1998.526Ø. Landsretten udtalte i den forbindelse, at det af forarbejderne til retsplejelovens § 741 e fremgår, at det har været forudsat, at udgiften til bistandsadvokat for den forurettede afholdes af det offentlige.

Spørgsmålet om, for hvilke opgaver der kan ydes salær, er nærmere behandlet i UfR 2003.249Ø, hvor landsretten ikke fandt grundlag for at yde en bistandsadvokat yderligere salær i forbindelse med arbejde for Erstatningsnævnet. Landsretten udtalte i den forbindelse:

”Da (advokatens) arbejde som beskikket advokat efter retsplejelovens kapitel 66 a er afsluttet ved byrettens dom af 11. februar 2000, for hvilket arbejde hun har modtaget salær, og da der for det efterfølgende arbejde tillige er ydet erstatning fra Erstatningsnævnet efter § 15, stk. 2, i lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser, er der ikke grundlag for at yde yderligere salær til advokaten. Med denne begrundelse stadfæstes byrettens kendelse”.

Endvidere er salærspørgsmålet behandlet i UfR 2004.1358V, hvor salær til bistandsadvokat for voldsoffer blev forhøjet, da varetagelse af forskellige arbejdsopgaver havde været omfattet af bistandsadvokatens pligter. Bistandsadvokaten A havde for et voldsoffer F efter tidsopgørelsen anvendt 56 timer foruden deltagelse i del af domsforhandlingen med T1 og T2. Byretten fandt, at en stor del af A's tid var anvendt til opgaver, der ikke umiddelbart faldt ind under bistandsadvokatens beføjelser, og tilkendte A salær med i alt 20.000 kr. med tillæg af moms og yderligere salær 3.500 kr. med tillæg af moms for transporttid. Landsretten forhøjede salæret til 73.200 kr. med tillæg af moms og anførte herved bl.a., at den bistand til F i forbindelse med spørgsmålet om fortsat afsoning, straffuldbyrdelse, benådning mv., i den foreliggende sag, hvor de nævnte spørgsmål havde direkte relation til den vold, F blev udsat for under afsoning, havde været omfattet af de pligter, som havde påhvilet A som beskikket bistandsadvokat.

Straffesagen mod de to overfaldsmænd blev anket af statsadvokaten til skærpelse og af de domfældte til frifindelse, subsidiært til formildelse. Under ankesagen blev bistandsadvokaten A på ny beskikket for forurettede. Efter domsforhandlingen afleverede bistandsadvokaten sin salær-opgørelse med indstilling til honorar. Vestre Landsret behandlede efterfølgende salærrede-gørelsen, og anførte i beslutning af 29. april 2004 bl.a. følgende:

”Det tidsforbrug, som i øvrigt er opgjort, må i det væsentlige henføres til drøftelser og brevveksling med Direktoratet for Kriminalforsorgen i forbindelse med spørgsmålet om fortsat afsoning, straffuldbyrdelse, benådning mv. Denne bistand af juridisk og mere almen karakter må anses for omfattet af en bistandsadvokats opgaver. Det påhviler imidlertid Di- rektoratet for Kriminalforsorgen som offentlig myndighed i fornødent omfang selv at tilve- jebringe det grundlag, som er nødvendigt for at træffe afgørelse om fortsat afsoning mv. Den arbejdsindsats, der i den henseende vil være fornøden for bistandsadvokaten, må der- for antages sædvanligvis ikke at overstige nogle få timers arbejde, men under hensyn til sagens hidtidige forløb, herunder landsrettens kendelse af 3. februar 2004, fastsættes det samlede salær til 40.000 kr.”

Med disse bemærkninger tillagde landsretten således den beskikkede advokat et reduceret ho- norar i forhold til det indstillede.

Bistandsadvokatens processuelle rettigheder og pligter er bl.a. nærmere beskrevet af Thomas Rørdam i Advokaten 1996, s. 30 ff., og af Jørgen Lange i Advokaten 2004, s. 221 ff.

2.5. Reglerne om at tiltalte skal forlade retslokalet

I almindelighed har et vidne pligt til afgive vidneforklaring i retten, jf. retsplejelovens § 168, og nægter vidnet at afgive forklaring, har retten efter retsplejelovens § 178 mulighed for at benytte forskellige tvangsmidler med henblik på at formå vidnet til at afgive forklaring.

Retsplejelovens indeholder en række beskyttelsesregler for vidner, jf. bl.a. retsplejelovens § 848, hvorefter retten kan beslutte, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne eller en medtiltalt afhøres, når særegne grunde taler for, at en uforbeholden forklaring ellers ikke kan opnås.

Ved lov nr. 381 af 6. juni 2002 om ændring af retsplejeloven (Forbedret vidnebeskyttelse) blev vidners retstilling styrket ved, at der i straffesager i ganske særlige tilfælde kan ske hemmelig- holdelse af et vidnes identitet overfor tiltalte.

Retsplejelovens § 848 er senest ændret ved lov nr. 436 af 10. juni 2003 om ændring af straffe- loven og retsplejeloven (Bekæmpelse af rockerkriminalitet og anden organiseret kriminalitet),

hvorefter det bl.a. blev gjort muligt at hemmeligholde en politiagents navn og bopæl, jf. § 848, stk. 4-6.

2.5.1. Retsplejelovens § 848, stk. 1-3 og 8

Det fremgår af retsplejelovens § 848, stk. 1, at formanden uden for de tilfælde, der er nævnt i stk. 2, nr. 2, kan beslutte, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne eller en medtiltalt afhøres, når særegne grunde taler for, at en uforbeholden forklaring ellers ikke kan opnås. Bestemmelsen finder anvendelse såvel ved domsforhandling for byret som i landsretten, jf. § 928, stk. 1.

Retten kan endvidere, hvis det må antages at være uden betydning for tiltaltes forsvar, på anmodning bestemme, at 1) et vidnes bopæl ikke må oplyses for tiltalte, hvis afgørende hensyn til vidnets sikkerhed taler for det, eller 2) et vidnes navn, stilling og bopæl ikke må oplyses for tiltalte, hvis afgørende hensyn til vidnets sikkerhed gør det påkrævet, jf. § 848, stk. 2.

Er der truffet bestemmelse efter stk. 2, nr. 2, kan retten yderligere bestemme, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens vidnet afhøres, hvis der er grund til at antage, at vidnet eller vidnets nærmeste vil blive udsat for alvorlig fare, hvis tiltalte får kendskab til vidnets identitet, jf. § 848, stk. 3.

Når en tiltalt som følge af en beslutning efter bl.a. § 848, stk. 1, ikke har overværet afhøringen af et vidne, skal tiltalte, når denne på ny kommer til stede i retslokalet have oplysning om, hvem der har afgivet forklaring i tiltaltes fravær, og om indholdet af forklaringen, for så vidt angår tiltalte, jf. § 848, stk. 8.

I 1987-betænkningen er det i kapitel 5, afsnit 5.1.4., s. 71-72 anført, at der næppe er tvivl om, at betingelserne for en beslutning om, at tiltalte skal forlade retssalen, mens forurettede afgiver forklaring, ofte vil være opfyldt i grovere sædelighedssager, herunder voldtægtssager, idet et vidne ofte vil være så hæmmet ved at skulle afgive en måske belastende vidneforklaring i tiltaltes tilstedeværelse, at forklaringen ville blive ufuldstændig eller urigtig.

På baggrund af beslutningsforslag B 41, jf. Folketingstidende 1982-83, tillæg A, sp. 1862, hvori der var indeholdt et forslag om, at den krænkende i sager om hustruvold, samlevervold og voldtægt skulle have ret til at kræve tiltalte ført ud under sin vidneforklaring (ændring af retsplejelovens § 848) drøftede udvalget i 1987-betænkningen, jf. afsnit 5.3.2.4, s. 87-90, om den forurettede burde have krav på, at den tiltalte ikke er til stede i retssalen, mens forurettede

afgiver forklaring.

Et flertal af udvalget fandt, at det almindelige princip om, at tiltalte i en straffesag har ret til at være til stede under den retlige behandling, er så væsentligt, at undtagelse herfra kun bør besluttes efter en konkret vurdering i hver enkelt sag. Udvalget anførte endvidere, at det ikke er sandsynligt, at noget nævneværdigt antal tilfælde af voldtægt mv., ikke anmeldes med den grundelse, at forurettede ikke kan være sikker på at kunne afgive forklaring uden tiltaltes tilstedeværelse. Da praksis ikke syntes at have givet anledning til væsentlige problemer for de forurettede, foreslog udvalgsflertallet ikke lovændringer på dette punkt. Der henvises til 1987-betænkningen, s. 87-88.

Enkelte medlemmer af flertallet fremhævede i den forbindelse, at den nugældende, meget hyppige udnyttelse af hjemlen i retsplejelovens § 848, stk. 1, til under domsforhandlingen at afhøre forurettede i voldtægtssager uden tiltaltes tilstedeværelse, frembyder væsentlige og retssikkerhedsmæssige betænkeligheder.

Disse medlemmer henviste således til, at retsformandens referat eller protokollat i retsbogen af forurettedes forklaring uundgåeligt vil være væsentlig kortere end selve forklaringen og uden mange af dennes nuancer og detaljer. Endvidere henviste disse medlemmer til, at der kun i få retssale er installeret det nødvendige udstyr til, at tiltalte i et andet rum kan høre forurettedes forklaring gennem højtalere.

2.6. Reglerne om dørlukning, referatforbud, navneforbud og offentliggørelse af forurettedes identitet

2.6.1. Dørlukning efter retsplejelovens § 29 og § 29 a

Efter retsplejelovens § 29, stk. 1, nr. 3, kan retten bestemme, at et retsmøde skal holdes for lukkede døre (dørlukning), når hensynet til sagens behandling i et offentligt retsmøde vil udsætte nogen for en unødigt krænkelse, herunder når der skal afgives forklaring om erhvervs-hemmeligheder.

Derudover indeholder retsplejelovens § 29 a, en yderligere beskyttelse for den forurettede i navnlig voldtægtssager, idet det af § 29, stk. 1, fremgår, at i sager om overtrædelser af straffelovens § 210, §§ 216 og 217, § 218, stk. 2, § 222, stk. 2, 2. led eller § 223, stk. 1, lukkes dørene under den forurettedes forklaring, når den pågældende anmoder om det. Det samme

gælder i sager om overtrædelse af straffelovens § 224 eller § 225, jf. §§ 216 og 217, § 218, stk. 2, § 22, stk. 2, 2. led eller § 223, stk. 1.

Bestemmelsen i retsplejelovens § 29 a blev indsat ved lov nr. 730 af 7. december 1988 på baggrund af 1987-betænkningens forslag. Som begrundelse for forslaget om den automatiske dørlukning anførte udvalget i afsnit 5.3.2.1, s. 82 ff., at der i sager om disse alvorlige seksualforbrydelser er et særligt behov for på forhånd at sikre den forurettede mod at få udstillet sin person i forbindelse med de intime og stærkt krænkende situationer, som sagen vedrører.

Fra praksis før ændringen af § 29, kan nævnes UfR 1983.1/2H vedrørende de forurettedes krav på dørlukning i en sædelighedssag. Bistandsadvokaten for to forurettede i en sædelighedssag påkærede landsrettens kendelse, hvorefter dørene under domsforhandlingen i byretten ikke skulle lukkes, mens de forurettede, deres ægtefælle og tiltalte afgav forklaring. Højesteret udtalte, at da afhøring i et offentligt retsmøde af de kærende og eventuelt af deres ægtefæller i den foreliggende sag vil udsætte dem for en uforholdsmæssig krænkelse, mod hvilken reglerne i retsplejelovens § 31, stk. 3, § 185, stk. 2, og § 1017 b ikke findes at yde de pågældende en tilstrækkelig beskyttelse, er det fornødne grundlag for at lukke rettens døre i medfør af retsplejelovens § 29, stk. 4, til stede. Bestemmelserne i § 31, stk. 3, § 185, stk. 2, og § 1017 b findes derimod at yde de kærende tilstrækkelig beskyttelse over for tiltaltes forklaring om de enkelte forhold.

2.6.2. Referatforbud efter retsplejelovens § 31

Foruden det referatforbud som naturligt ligger i en beslutning om dørlukning, kan referatforbud konkret besluttes, bl.a. når der er grund til at antage, at nogen ellers ville blive tilføjet ”en unødigt krænkelse”.

Det følger af retsplejelovens § 31, stk. 1, nr. 2, at retten i straffesager kan forbyde, at der sker offentlig gengivelse af navn, stilling eller bopæl for sigtede (tiltalte) eller andre under sagen nævnte personer, eller at den pågældendes identitet på anden måde offentliggøres (navneforbud), når offentlig gengivelse vil udsætte nogen for unødigt krænkelse.

I 1987-betænkningen er det i afsnit 5.1.2., s. 68, anført, at det er udvalgets erfaring, at der ikke er nogen fast praksis for, om en begæring om referatforbud af hensyn til forurettede fremsættes og efterkommes. Det anføres, at der formentlig er en tendens til at anvende referatforbud i større omfang ved retsmøder forud for domsforhandlingen end ved den afsluttende domsforhandling.

2.6.3. Forbud mod offentliggørelse af forurettedes identitet efter retsplejelovens § 1017 b

I sager om overtrædelse af straffelovens kapitel 24 om forbrydelser mod kønsædeligheden er den forurettedes identitet søgt sikret mod offentlig gengivelse gennem bestemmelsen i retsplejelovens § 1017 b.

Efter § 1017 b, stk. 1, kan den, der giver offentlig meddelelse om navn, stilling eller bopæl på den forurettede i disse sager eller på anden måde offentliggør den pågældendes identitet, straffes med bøde. I de situationer, hvor det findes påkrævet af hensyn til sagens opklaring eller i øvrigt til berettiget varetagelse af åbenbar almeninteresse, vil politiet dog i medfør af § 1017 b, stk. 2, kunne offentliggøre den forurettedes identitet.

Forbuddet i § 1017 b, stk. 1, mod sådan offentliggørelse er generelt og kræver ingen beslutning i den enkelte sag, og forbuddet er gældende også forud for en eventuel retlig behandling samt efter domsafsigelsen. På disse punkter adskiller bestemmelsen i § 1017 b sig fra den beskyttelse, som kan opnås gennem et referatforbud efter § 31, stk. 1, nr. 2.

2.6.4. Forbud mod fotografering af sigtede, tiltalte og vidner

Ved lov nr. 215 af 31. marts 2004 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Offentlighed i retsplejen), blev der i retsplejelovens § 32 indsat en ny bestemmelse om forbud mod fotografering af sigtede, tiltalte og vidner.

Bestemmelsen er et supplement til forbuddet mod billedoptagelse i rettens bygninger, jf. retsplejelovens § 32, stk. 3, og omhandler forbud mod billedoptagelse uden for rettens bygninger af sigtede, tiltalte og vidner, der er på vej til eller fra et retsmøde i en straffesag, jf. § 32, stk. 4, 1. pkt. Forbuddet gælder ikke, hvis den pågældende har samtykket i optagelsen. Det fremgår af forarbejderne til bestemmelsen, jf. L 23 (2003-04), at bestemmelsen navnlig er begrundet i, at der i praksis har vist sig et behov for beskyttelse af disse personer, som pålægges at møde i retten.

Forbuddet omfatter billedoptagelse uden for rettens bygninger af sigtede, tiltalte og vidner, der er »på vej til eller fra et retsmøde« i en straffesag. Fortolkningen af dette udtryk må navnlig ske i lyset af, at formålet med reglen er at beskytte disse personer, der pålægges at møde op i retten mod den unødige krænkelser, der vil være forbundet med i denne særligt belastende situation at blive fotograferet uden at have givet samtykke hertil. Der kan således ikke angives

nogen bestemt afstand fra retsbygningen, hvor forbuddet gælder, idet dette vil bero på de konkrete omstændigheder.

Offentliggørelse af billeder, der er optaget i strid med forbuddet, er forbudt, jf. § 32, stk. 4, 2. pkt. Et særskilt forbud mod offentliggørelse er nødvendigt for at sikre en beskyttelse også i de tilfælde, hvor den, der foretager offentliggørelsen, ikke (beviseligt) har medansvar for selve optagelsen.

2.6.5. Retsplejelovens § 841

Efter retsplejelovens § 841 kan retten efter anmodning fra anklagemyndigheden, forsvareren eller et vidne forud for domsforhandlingen træffe afgørelse om dørlukning efter § 29, stk. 3, nr. 2 eller 3, referatforbud efter § 30, stk. 2, navneforbud efter § 31, stk. 1, nr. 1, om at tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne afhøres, jf. § 848, stk. 1, 3 eller 6, eller om, at et vidnes bopæl, navn, eller stilling ikke må oplyses for tiltalte, jf. § 848, stk. 2.

Bestemmelsen blev indsat ved lov nr. 428 af 31. maj 2000 om ændring af retsplejeloven og straffeloven (Varetægtsfængsling i isolation, varetægtsfængsling under domsforhandlingen, vidnebeskyttelse, vidneudelukkelse for præster fra andre trossamfund, afhøringer i sager ved Højesteret, behandling af retssager uden for retskredsen af lokalemæssige grunde samt klager over anklagemyndighedens sagsbehandling m.v.)

Af de specielle bemærkninger til bestemmelsen fremgår følgende:

”Efter de gældende regler træffes beslutning om dørlukning, referatforbud og navneforbud og beslutning om, at tiltalte skal forlade retslokalet, medens et vidne afgiver forklaring, oftest først i forbindelse med selve domsforhandlingen.

Den foreslåede bestemmelse indebærer, at retten får mulighed for forud for domsforhandlingen at træffe afgørelse om de nævnte foranstaltninger.

Efter den foreslåede bestemmelse vil anmodning om beslutning forud for domsforhandlingen kunne fremsættes af anklagemyndigheden eller forsvareren eller af et vidne, herunder af vidner som føres af forsvaret.

Det forudsættes, at det i almindelighed vil være anklagemyndigheden (eller forsvareren), der rejser spørgsmål om de nævnte foranstaltninger over for retten. Et vidne - eller vidnets bistandsadvokat - kan dog også selv fremsætte anmodning over for retten, f.eks. i tilfælde hvor anklagemyndigheden ikke finder grundlag herfor. Det er op til retten at afgøre, om der er behov for at afholde et særskilt retsmøde om anmodningen.”

Ved lov nr. 381 af 6. juni 2002 om ændring af retsplejeloven (Forbedret vidnebeskyttelse) blev § 841 ændret. Ændringen indebar, at retten nu også har mulighed for forud for domsforhandlingen at tage stilling til en anmodning om hemmeligholdelse af et vidnes identitet efter bestemmelserne i § 848, stk. 2 og 3.

Bestemmelsen er endvidere ændret ved lov nr. 436 af 10. juni 2003 om ændring af straffeloven og retsplejeloven (Bekæmpelse af rockerkriminalitet og anden organiseret kriminalitet) og lov nr. 215 af 31. marts 2004 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Offentlighed i retsplejen).

2.7. Reglerne om indskrænket bevisførelse

Det følger af retsplejelovens § 185, stk. 1, at bevisførelse om et vidnets almindelige troværdighed kun må finde sted på den måde og i den udstrækning, som retten bestemmer. Spørgsmål om, hvorvidt vidnet er under tiltale eller har været straffet, stilles og besvares skriftligt. Kun retten og parterne gøres bekendt med svaret.

Bestemmelsen i § 185, stk. 1, 1. pkt., jf. stk. 2, finder tilsvarende anvendelse med hensyn til bevisførelse om den forurettedes tidligere seksuelle adfærd i sager om overtrædelse af straffelovens §§ 216, 217 eller 218, stk. 2, samt §§ 224 eller 225, jf. §§ 216, 217 eller 218, stk. 2.

En sådan bevisførelse kan kun tillades, hvis den kan antages at være af væsentlig betydning for sagen, jf. § 185, stk. 2.

Retsplejelovens § 185, stk. 2, blev indsat ved lov nr. 257 af 27. maj 1981. Det oprindelige lovforslag indeholdt et generelt og absolut forbud mod den omhandlende bevisførelse. Under behandlingen i Folketinget blev der dog utrykt betænkeligheder ved et sådant generelt forbud, idet man henviste til, at der kan forekomme sager, hvor det af hensyn til sagens rette opklaring kan være nødvendigt i større eller mindre omfang at komme ind på forurettedes tidligere seksuelle adfærd. Forslaget blev derfor under retsudvalgets behandling ændret til den nugældende formulering, således at muligheden for at tillade en sådan bevisførelse, hvor det er af væsentlig betydning for sagen, blev opretholdt.

Det fremgår af 1987-betænkningen, jf. afsnit 5.1.5., s. 72-73, at udvalget rettede henvendelse til de regionale statsadvokater, politidirektøren i København, politimesteren i Århus og Landsforeningen af beskikkede Advokater, med henblik på at få oplyst, hvordan reglen i § 185, stk. 2, praktiseredes.

Det fremgår af betænkningen, at der kun sjældent opstår spørgsmål om rækkevidden af § 185, stk. 2. Udvalget modtog dog oplysning om enkelte sager, hvori spørgsmålet var blevet rejst. Der henvises til 1987-betænkningens s. 73-74.

Udvalget tilkendegav i sine overvejelser, jf. afsnit 5.3.2.5, s. 90-91, at det var udvalgets vurdering, at bestemmelsen i § 185, stk. 2, i praksis fungerer godt, ikke mindst fordi reglen formentlig ofte forebygger, at der overhovedet opstår spørgsmål om bevisførelse om forurettedes tidligere seksuelle adfærd.

Udvalget drøftede dog, om forbuddet i retsplejelovens § 185, stk. 2, skulle gøres absolut, således som det var foreslået i det oprindelige forslag fra 1981. Udvalget anførte i den forbindelse følgende:

”Det er udvalget opfattelse, at et absolut forbud mod denne bevisførelse kan tænkes ikke blot at føre til urigtige eller tvivlsomme domfældelser, men også i visse situationer vil kunne anvendes af forsvareren som begrundelse for en frifindelsespåstand, idet forsvareren vil kunne henvise til, at der er forhold omkring den forurettede, som ikke er blevet tilstrækkeligt undersøgt. Herved kan der opstå så megen tvivl, at resultatet bliver frifindelse, selvom måske ganske få spørgsmål til forurettede (eventuelt bag lukkede døre) kunne have fjernet tvivlen og bragt forholdene på det rene. Et forbud kunne altså i denne situation blive til skade for den forurettede.”

Udvalget anførte dog, at der i udvalget var enighed om, at bevisførelse af denne art i princippet må undgås, sådan som retsplejelovens § 185, stk. 2, også administreres. Udvalget foreslog på den baggrund bestemmelsen i retsplejelovens § 185, stk. 2, opretholdt.

I relation til afgørelsen af, hvorvidt der skal være mulighed for at stille spørgsmål om et vidnes troværdighed, kan henvises til UfR 1998.1476V, hvori det blev fastslået, at vidnet og/eller bistandsadvokaten ikke har adgang til at udtale sig om, hvorvidt vidnet kan stilles spørgsmål omfattet af retsplejelovens § 185, stk. 1, 2. pkt. Under domsforhandlingen i en straffesag mod T for bl.a. vold mod F, for hvem advokat B var beskikket som bistandsadvokat, ønskede T's forsvarer at stille spørgsmål til F om, hvorvidt F havde været straffet, jf. retsplejelovens § 185, stk. 1, 2. og 3. pkt. Anklageren besvarede spørgsmålet i overværelse af rettens medlemmer og T's forsvarer. Retten nægtede B adgang til at gøre sig bekendt med indholdet af spørgsmålet og besvarelsen. B anførte under kæremålet tillige, at han blev nægtet adgang til at udtale sig om, hvorvidt der burde gives T's forsvarer adgang til at stille spørgsmålet til F. Under kæremålet påstod F og B principalt, at de begge burde have haft adgang til at udtale sig, subsidiært, at B, og mere subsidiært, at F burde have haft adgang til at udtale sig, inden afgø-

relsen om at tillade spørgsmålet stillet blev truffet. Landsretten udtalte i den anledning:

”Indledningsvis bemærkes, at retsbogen vedrørende domsforhandlingen af straffesagen mod T den 30. marts 1998 intet indeholder om anmodningen fra advokat ... om at få adgang til at udtale sig om begæringen fra tiltaltes beskikkede forsvarer om tilladelse til at stille spørgsmål til F om, hvorvidt denne har været straffet, eller om rettens beslutning i den anledning. De nævnte forhold burde have været gengivet i retsbogen, jf. retsplejelovens § 35, stk. 2. Retten i Esbjerg burde endvidere have givet advokat ... og F lejlighed til at begære spørgsmålet afgjort ved kendelse, jf. retsplejelovens § 187. Fremgangsmåden i forbindelse med besvarelsen af spørgsmålet fra T's beskikkede forsvarer synes i øvrigt ikke at have været i overensstemmelse med retsplejelovens § 185, stk. 1, 2. pkt.

Det fremgår af retsplejelovens § 185, stk. 1, 2. og 3. pkt., at spørgsmål om, hvorvidt et vidne er under tiltale eller har været straffet, skal stilles og besvares skriftligt, og at kun retten og parterne gøres bekendt med svaret. »Parterne« må i denne forbindelse forstås som anklagemyndighedens repræsentant og tiltalte samt dennes eventuelle forsvarer. Spørgsmål af det nævnte indhold kan i øvrigt kun stilles med rettens tilladelse, og det følger af almindelige principper for straffesagers behandling, at retten forud for, at den træffer afgørelse om, hvorvidt en sådan tilladelse kan gives, skal give sagens parter adgang til at redegøre for deres syn herpå.

Retsplejelovens § 185, stk. 1, 2. pkt., suppleres af den mere generelle regel i bestemmelsens 1. pkt. om adgangen til at føre bevis om et vidnes almindelige troværdighed og af den specifikke regel i bestemmelsens stk. 2 om adgangen til bevisførelse om et vidnes tidligere seksuelle adfærd i tilfælde, hvor der er rejst tiltale for nærmere bestemte sædelighedsforbrydelser, og hvor vidnet ifølge tiltalen er den forurettede ved den forbrydelse, der er rejst tiltale for.

Retsplejeloven indeholder ikke nogen regulering af et vidnes adgang til at få lejlighed til at udtale sig, inden retten træffer afgørelse om, hvorvidt der skal gives tilladelse til, at der stilles vidnet spørgsmål, der er omfattet af retsplejelovens § 185, stk. 1 eller 2. Retsplejelovens kapitel 66 a om advokatbistand til den forurettede indeholder endvidere ikke nogen regulering af bistandsadvokatens adgang til at udtale sig om de nævnte spørgsmål i de tilfælde, hvor der er sket advokatbeskikkelse for den forurettede.

En afgørelse af spørgsmålet, om der bør gives vidner, herunder den forurettede i sædelighedssager og voldssager, og bistandsadvokater, hvor sådanne er beskikket, adgang til at udtale sig, inden retten træffer afgørelse om, hvorvidt der kan gives tilladelse til, at der stilles spørgsmål af den art, der er nævnt i retsplejelovens § 185, stk. 1 og 2, må derfor træffes ud fra mere generelle overvejelser om gennemførelse af bevisførelse i straffesager.

Der er på baggrund af forarbejderne til retsplejelovens § 185, stk. 1, 2. og 3. pkt., intet belæg for at antage, at et vidne, i forhold til hvem der er fremsat begæring om tilladelse til, at der stilles spørgsmål omfattet af den nævnte bestemmelse, skal have lejlighed til at udtale sig herom, inden retten træffer afgørelse. Dette gælder, uanset om vidnet er den, der er forurettet ved den lovovertrædelse, tiltalen angår.

Spørgsmålet er herefter, om der er grundlag for at antage, at der i de tilfælde, hvor der er beskikket en bistandsadvokat for vidnet, bør gives denne ret til at udtale sig, inden retten træffer afgørelse om, hvorvidt der skal gives tilladelse til, at spørgsmål af den nævnte art

stilles til vidnet.

Ved afgørelsen af dette spørgsmål må der lægges afgørende vægt på, at spørgsmål, der er omfattet af retsplejelovens § 185, stk. 1, 2. pkt., i praksis yderst sjældent tillades stillet, og at det må antages, at der kun gives tilladelse hertil, hvis besvarelsen af spørgsmålet er af betydning for afgørelsen af, om den tiltalte er skyldig i den rejste anklage eller ej.

Det fremgår af forarbejderne til reglerne om advokatbeskikkelse for den forurettede, jf. Folketingstidende 1979-80 (2. samling), Tillæg A, spalte 470f, at bistandsadvokaten ikke skal kunne virke som en yderligere anklager i sagen. I betænkning nr. 1102/1987 om den forurettedes stilling i voldtægts- og voldssager tiltrådte et enigt udvalg dette synspunkt, jf. betænkningen s. 57ff. Flertallet i udvalget kunne af samme grund ikke gå ind for, at bistandsadvokaten med henblik på en klarlæggelse af hændelsesforløbet direkte skulle kunne deltage i afhøringerne af forurettede og andre vidner samt eventuelt tiltalte, jf. betænkningen s. 58.

De samme hensyn må føre til, at en bistandsadvokat ikke skal have adgang til at udtale sig om spørgsmål, der vedrører bevisførelsen om skyldsspørgsmålet. Der er på den baggrund ikke grundlag for at give en advokat, der er beskikket for den forurettede i en voldssag, ret til at udtale sig om, hvorvidt der bør gives en af sagens parter adgang til at stille spørgsmål til den forurettede af den art, der er nævnt i retsplejelovens § 185, stk. 1, 2. pkt. Det må derimod høre til bistandsadvokatens opgaver bl.a. at anmode retten om at gribe ind, såfremt der stilles spørgsmål af den nævnte art til den forurettede, uden at der er givet tilladelse af retten hertil.

Det skal tilføjes, at det åbenbare hensyn, der er til et vidne i situationer, hvor vidnet skal besvare spørgsmål om, hvorvidt vidnet er under tiltale eller har været straffet, er taget ved den procedure, retsplejeloven foreskriver for, hvordan sådanne spørgsmål skal stilles og besvares, jf. retsplejelovens § 185, stk. 1, 3. pkt. Med denne begrundelse stadfæstes den trufne beslutning.”

KAPITEL 3

Debat og reformer

3.1. Indledning

I de seneste år har der været en betydelig debat omkring ofres retsstilling i straffesager. Debatten har bl.a. fokuseret på ofres generelle muligheder for hjælp og støtte, herunder muligheden for psykolog- og lægebehandling, hjælp til boligskift mv., men har ligeledes handlet om ofres stilling før, under og efter straffesagen. Spørgsmål som sagsbehandlingstiden, mulighed for kontaktpersonordninger, offerrådgivning, udvidelse af konfliktrådsordningen mv., har jævnligt været debatteret, ikke kun i medierne, men ligeledes i Folketinget.

Debatten har ofte drejet sig om ofre i voldtægtssager, hvor der flere gange har været rejst spørgsmål om særregler ud fra det synspunkt, at ofre for voldtægt er udsat for en særlig belastning. Denne diskussion har drejet sig om bl.a. dørlukning, bevisførelse, bistandsadvokater og afhøringer i retten uden tiltaltes tilstedeværelse.

Debatten om voldtægt har ikke blot drejet sig om en bedre retsstilling for voldtægtsofre, men også om straffe for voldtægt. Det er blevet fremført, at straffen i de konkrete sager har været for mild. Justitsministeriet anmodede på den baggrund Rigsadvokaten om at foretage en undersøgelse af strafudmålingen i voldtægtssager. En redegørelse herom forelå i januar 2001 og dannede grundlag for forslag om ændring af de pågældende strafferammer. Ved lov nr. 380 af 6. juni 2002 om ændring af straffeloven, retsplejeloven og færdselsloven blev strafferammen i straffelovens § 216, stk. 1, hævet fra fængsel i 6 år til fængsel i 8 år. Endvidere blev strafferammen i § 216, stk. 2, hævet fra fængsel i 10 år til fængsel i 12 år. Formålet med forhøjelsen af strafferammerne i § 216 var at gennemføre en generel forhøjelse af strafudmålingsniveauet i voldtægtssager i størrelsesordenen 1 år.

Nedenfor i afsnit 3.3.-3.9. gennemgås nogle hovedtræk af udviklingen med hensyn til bestræbelser på forbedring af retsstillingen for ofre i almindelighed og voldtægtsofre i særdeleshed. I afsnit 3.10. omtales nogle spørgsmål om sanktionerne overfor seksualforbrydere.

3.2. Offererstatningsloven

Ifølge lov nr. 227 af 26. maj 1976 om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser, jf. lovbeholdning nr. 688 af 28. juni 2004, yder staten erstatning og godtgørelse for personskade, der forvoldes ved overtrædelse af straffeloven, hvis overtrædelsen er begået i den danske stat.

Oprindeligt skulle afgørelsen om erstatning træffes efter en konkret rimelighedsvurdering. Den forurettede havde ikke krav på erstatning fra staten, selvom erstatningskravet over for gerningsmanden var fastsat ved en endelig dom. Dette blev dog ændret ved lov nr. 233 af 6. juni 1985, således at der i et vist omfang tillige ydes erstatning for skade på personlige ejendele, og således at der er givet den forurettede et egentligt retskrav på erstatning fra staten. Erstatning fra staten kan således kun nedsættes eller bortfalde i overensstemmelse med dansk rets almindelige regler, herunder om skadelidtes egen skyld og accept af risiko.

Ved lov nr. 366 af 18. maj 1994 om ændring af straffeloven, retsplejeloven og offererstatningsloven (Bekæmpelse af vold) blev adgangen til at yde (billigheds)erstatning ved skader i udlandet, der står i forbindelse med skadelidtes erhvervsudøvelse udvidet.

Endvidere blev loven ændret ved lov nr. 463 af 7. juni 2001 om ændring af lov om erstatningsansvar, lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser og lov om afgift af ansvarsforsikringer for motorkøretøjer m.v. (Revision af regler om erstatning for personskade m.v. samt nedsættelse af afgiften af ansvarsforsikringer for motorkøretøjer m.v.). Ændringerne indebærer navnlig, at sociale ydelser, forsikringsydelse mv., herefter kun kan fradrages i erstatninger efter loven i det omfang, dette følger af de almindelige regler i erstatningsansvarsloven. Endvidere gennemførtes en vis lempelse af kravet om politianmeldelse.

Loven er senest ændret ved lov nr. 35 af 21. januar 2003 om ændring af lov om erstatningsansvar og lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser (Godtgørelse til efterladte ved dødsfald), hvorved lovens § 2 ændredes, således at reglen blev tilpasset indførelsen af godtgørelse til efterladte i erstatningsansvarsloven.

3.3. Betænkning nr. 1102/1987 om den forurettedes stilling i voldtægts- og voldssager

Justitsministeriet nedsatte den 6. juni 1983 et udvalg med den opgave at overveje spørgsmålet om behandlingen af voldtægtssager med henblik på at styrke den forurettedes stilling og i tilknytning hertil at undersøge mulighederne for at styrke den forurettedes stilling i andre grove voldssager (advokatbistand, erstatning mv.).

Som begrundelse for nedsættelse af udvalget henviste Justitsministeriet til, at spørgsmålet om behandlingen af voldtægtssager i de senere år havde været genstand for omfattende diskussion med hovedtendensen lagt på ønsket om at styrke den forurettedes stilling. Endvidere henviste

Justitsministeriet til, at der i forbindelse med diskussionen af voldtægtssager også havde været peget på spørgsmålet om den forurettedes stilling i andre grove voldssager.

Den direkte anledning til nedsættelsen af udvalget var en henvendelse til Justitsministeriet fra Ligestillingsrådet, Danske Kvinders Nationalråd og Dansk Kvindesamfund, som havde givet udtryk for det ønskelige i, at spørgsmålet om behandlingen af voldtægtssager og voldtægtsorfes stilling i retssystemet måtte blive taget op til generel behandling. Organisationerne lagde samtidig vægt på, at man nu tog fat på det langsigtede arbejde med at reducere voldtægtsforbrydelserne i dagens og fremtidens samfund.

Resultaterne af udvalgets arbejde er indeholdt i betænkning nr. 1102/1987 om den forurettedes stilling i voldtægts- og voldssager (1987-betænkningen).

Betænkningen behandler en række spørgsmål bl.a. om beskikkelse af bistandsadvokat for forurettede, dørlukning og referatforbud/navneforbud, forbud mod offentlig gengivelse af forurettedes identitet mv., afhøring af vidner uden tiltaltes tilstedeværelse samt forbud mod bevisførelse om forurettedes tidligere seksuelle adfærd (kapitel 4 og 5).

Betænkningen behandler endvidere spørgsmål om materielle og processuelle regler for erstatning og godtgørelse til forurettede i voldtægts- og voldtægts(lignende)sager (kapitel 6), og voldtægtsorfes behov for lægelig og psykologhjælp mv. (kapitel 8).

Udvalgets lovudkast (kapitel 10), er gennemført ved lov nr. 730 af 7. december 1988 om ændring af retsplejeloven (Dørlukning og advokatbistand til den forurettede). Derudover blev retsplejelovens § 741 a, stk. 1 og 2, ændret ved lov nr. 349 af 23. maj 1997 om ændring af retsplejeloven, straffeloven og erstatningsansvarsloven (Styrkelse af retstillingen for ofre for forbrydelser).

3.4. Offerrådgivningen

I forbindelse med Folketingets vedtagelse af lov nr. 349 af 23. maj 1997 om ændring af retsplejeloven, straffeloven og erstatningsansvarsloven (Styrkelse af retstillingen for ofre for forbrydelser m.v.) blev det besluttet at etablere et net af lokale rådgivninger, hvor der tilbydes ofre for forbrydelser støtte og vejledning af frivillige og ulønnede støttepersoner.

Ordningen har i dag landsdækkende udbredelse, idet der tilbydes offerrådgivning i samtlige 54 politikredse. Rigspolitiets Offerrådgivningssekretariat koordinerer arbejdet med vedligeholdelsen af de lokale offerrådgivninger.

Offerrådgivningerne er et supplement til den rådgivningsfunktion, som politiet allerede har. Politiet skal informere om offerrådgivningens eksistens og i givet fald bistå med at skabe kontakt mellem offer og offerrådgivning.

Offerrådgivningernes opgave er at give personlig støtte til ofre for forbrydelser. I mange tilfælde kan en sådan støtte gives ved at lytte til og tale med ofret. Ofret skal også kunne få vejledning om mulighederne for psykologhjælp, advokatbistand m.v., og eventuelt tillige bistand ved spørgsmål om udfyldelse af ansøgningsskemaer eller skadesanmeldelser til forsikringselskaber m.m. Der kan også være behov for, at rådgivningens støtteperson f.eks. i et tilfælde, hvor ofret modtager en indkaldelse til at afgive vidneforklaring i retten, forbereder ofret på denne situation ved at forklare om det sædvanlige forløb i en retssal under en domsforhandling. Støttepersonen kan evt. gå med i retten, hvis ofret føler behov for at have én ved sin side.

Offerrådgivningerne er åben for alle, der har været ofre for forbrydelser, og som føler behov for rådgivning. Ordningen er således ikke begrænset til ofre for bestemte former for (alvorligere) kriminalitet.

Der udarbejdes årligt en statusrapport om ordningen. I statusrapporterne redegøres navnlig for ordningens udbredelse og antallet af henvendelser. Endvidere har Justitsministeriet forskningsenhed udarbejdet en evalueringsrapport, der blev offentliggjort i marts 2004.

3.5. Centre for voldtægtsofre

I 1998 besluttede Folketinget, at ofre for voldtægt skulle tilbydes specialrådgivning på et antal centre, der dækker hele landet. I dag findes der 7 centre/klinikker for Voldtægtsofre. Disse er placeret i København (Rigshospitalet), Odense (Odense Universitetshospital), Århus (Århus Amtssygehus), Ålborg (Ålborg Sygehus Nord), Kolding (Kolding Sygehus), Herning (Herning Sygehus) og Hillerød (Hillerød Sygehus).

Centrene er åbne for alle, og det er ikke et krav, at der forinden er foretaget en politianmeldelse. Centrene vejleder dog de forurettede om spørgsmål vedrørende politianmeldelse, herunder om muligheden for at få beskikket en advokat og muligheden for at afgive den første forklaring til politiet på centret.

Centrene yder en tværfaglig indsats med henblik på at give ofrene et samlet psykosocialt tilbud med undersøgelse og behandling. Desuden er der mulighed for opfølgning og foretagelse af lægeundersøgelse med sikring af eventuelle spor, hvilket er et væsentligt led i mange voldtægtssager.

Det fremgår af ”Statusrapport 2000-2004 fra november 2004 & Årsrapport 2003” fra Center for Voldtægtsofre på Rigshospitalet, at 705 personer, heraf 637 kvinder, rettede henvendelse til centret i perioden 2001-2003. Af denne gruppe fik 76 % foretaget en retsmedicinsk undersøgelse, mens 24 % ikke fik foretaget undersøgelsen, enten fordi de ikke ønskede det, fordi der var gået for lang tid efter overgrebet, eller fordi overgrebet udelukkende havde resulteret i berøring uden på tøjet og ikke på selve kroppen.

Center for Voldtægtsofre på Rigshospitalet har endvidere til opgave at være nationalt videnscenter i Danmark for området. Centret gennemfører således flere forskellige forskningsopgaver, udarbejder standarder og procedurer for den måde, hvorpå voldtægtsofre modtages, undersøges og behandles i akutfunktioner i hele landet. Endvidere indgår centret i en række internationale samarbejder.

Derudover har centret en række interne og eksterne undervisningsforløb. Undervisning af politi indtager en stor og væsentlig plads i centrets arbejde, og i dag modtager samtlige afgangsklasser tre timers undervisning på centrets. Endvidere har centret siden 2003 tillige undervist på kriminalpolitiets efteruddannelse i videregående efterforskning.

3.6. Kontaktpersonordningen

I forarbejderne til lov nr. 428 af 31. maj 2000 om ændring af retsplejeloven og straffeloven (Varetægtsfængsling i isolation, varetægtsfængsling under domsforhandling, vidnebeskyttelse m.v.) omtales en række forslag til en forbedret beskyttelse af vidner, som en arbejdsgruppe under Justitsministeriet fremsatte i en rapport i juni 1998.

I denne rapport blev det bl.a. foreslået, at der i de straffesager, hvor det skønnes relevant, udpeges en kontaktperson hos politiet eller anklagemyndigheden, som vidnet kan henvende sig til. Ordningen skal lette kommunikationen mellem politiet/anklagemyndigheden og vidnet samt modvirke misforståelser som følge af, at flere forskellige medarbejdere taler med vidnet.

I afsnit 4.2. i de almindelige bemærkninger til lovforslaget er det forudsat, at Rigsadvokaten skal fastsætte retningslinjer med henblik på etablering og den nærmere udformning af ordningen med kontaktpersoner.

Rigsadvokaten har i Meddelelse nr. 2/2001 om vejledning til ofre for forbrydelser og udpegning af en kontaktperson for vidner fastsat nærmere retningslinjer om udpegning af kontaktpersoner for vidner.

Efter meddelelsen skal der udpeges en kontaktperson for vidner i sager om grovere overtrædelser af straffeloven og i sager om grovere overtrædelser af særlovgivningen, hvis sagen er af en sådan art, at det skønnes at have eller kunne få betydning for vidnet at få udpeget en kontaktperson. Der bør således udpeges en kontaktperson i alle sager om overtrædelse af straffeloven, hvor vold, trusler eller anden personfarlig kriminalitet indgår, samt i sager om sædelighedsforbrydelser og narkotikakriminalitet.

Udpegning af en kontaktperson for vidnet bør efter retningslinierne ske så tidligt som muligt, dvs. normalt allerede ved den første afhøring af vidnet. Såfremt der ikke ved den første kontakt med vidnet er udpeget en kontaktperson, og dette senere skønnes hensigtsmæssigt, bør vidnet på dette tidspunkt oplyses om en kontaktperson.

Kontaktpersonen kan være en polititjenestemand, der deltager i efterforskningen, eller en anklager, der beskæftiger sig med sagen. Kontaktpersonen kan også være en centralt placeret person hos politiet eller anklagemyndigheden, der ikke direkte deltager i behandlingen af sagen, f.eks. en sekretariatsleder eller lignende, der let kan skaffe sig viden om den konkrete sag.

Vidnet skal oplyses om den pågældendes navn og telefonnummer på tjenestestedet og om, at den pågældende er kontaktperson i sagen, f.eks. ved udlevering af et kort med disse oplysninger til vidnet, eller ved at oplysningerne påføres foldere eller lignende, der udleveres til vidnet.

3.7. Den norske rapport fra advokat, dr. jur. Anne Robberstad samt Strafferetsplejeudvalgets generelle kommissorium om ofres retsstilling.

Det norske justitsministerium offentliggjorde i efteråret 2002 en redegørelse om ofres retsstilling i de nordiske lande ”Kontradiksjon og verdighet – Komparativ fremstilling av fornærmedes stilling i de nordiske lande, med sigte på forslag om styrkning av fornærmedes rettigheter i straffeprocessen”. Redegørelsen er udarbejdet af advokat dr. jur. Anne Robberstad efter an-

modning fra det norske justitsministerium.

Redegørelsen viser, at der er en række forskelle på ofrenes retsstilling i de nordiske lande. I relation til ofres stilling under sagens forberedelse og behandling viser redegørelsen, at retstillingen på flere punkter er forskellig i de nordiske lande. Mens der i Danmark og Island ikke eksisterer en generel adgang for den forurettede til at tilslutte sig anklagemyndighedens påtale, er dette situationen i Sverige og Finland med den virkning, at den forurettede får partsstatus. I Norge kan den forurettede tilslutte sig straffekravet i visse sagstyper.

For så vidt angår spørgsmålet om juridisk bistand, fremgår det af redegørelsen, at der i samtlige nordiske lande er indført ordninger, hvorefter det offentlige i udvalgte sagstyper betaler for en bistandsadvokat til den forurettede. Da den straffeprocessuelle stilling for den forurettede imidlertid er forskellig i de enkelte nordiske lande, variere betydningen af bistandsadvokatordningen. Således vil bistandsadvokatens opgaver i Sverige og Finland, hvor den forurettede kan have status som part i sagen, have et andet omfang end f.eks. i Danmark.

I relation til ofrets retstilling under straffesagen fremgår det af redegørelsen, at mens den forurettede efter dansk og islandsk ret betragtes som et vidne, er den forurettede efter svensk og finsk ret ligestillet med sigtede, hvilket betyder, at den forurettede ikke kan afhøres som vidne. I Norge har man valgt en mellemløsning, idet den forurettede altid har vidnepligt på lige fod med andre vidner, men derudover er tillagt en række partsbeføjelser.

På baggrund af redegørelsen udarbejdede Justitsministeriet et notat med henblik på, at det i første omgang kan vurderes, om der er anledning til at overveje nye initiativer på området. Notatet blev i efteråret 2003 sendt i høring til en lang række myndigheder og organisationer.

Som anført i kapitel 1, afsnit 1.1., gav høringssvarene anledning til, at Justitsministeriet den 30. april 2004 anmodede Strafferetsplejeudvalget om med udgangspunkt i høringsnotatet og de modtagne høringssvar at foretage en gennemgang af ofres processuelle retsstilling i straffesager og overveje behovet for ændringer, herunder med hensyn til ofres muligheder for at følge behandlingen af straffesagen mod gerningsmanden.

I kommissoriet er det anført, at der kan være grund til nærmere at overveje behovet for mere generelt at styrke ofres retsstilling i forbindelse med behandlingen af straffesager. Navnlig er der peget på spørgsmålet om eventuelt at tillægge ofrene visse partslignende rettigheder ("passive rettigheder") bl.a. med hensyn til at modtage oplysning om straffesagens videre behandling samt informationer om retsmøder og sagens endelige afgørelse mv.

3.8. Folketingets beslutningsforslag mv.

Medlemmer af SF, RV og EL fremsatte den 2. december 2003 et forslag til folketingsbeslutning om forbedring af voldtægtsfres retsstilling før og under retssagen (B 82). Beslutningsforslaget pålagde regeringen inden udgangen af 2004 at komme med initiativer, der forbedrer voldtægtsfres retsstilling i voldtægtssager før og under retssagen.

Beslutningsforslaget indeholdte følgende 6 punkter:

- ”1. Voldtægts ofre skal som udgangspunkt ubetinget og ufravigeligt have udpeget bistandsadvokat, have adgang til og mulighed for at tale med bistandsadvokaten, før offeret afhøres af politiet, og have bistandsadvokaten til stede under politiets afhøring.
2. Bistandsadvokatens adgang til at deltage i sagens behandling ved domstolene skal udbygges.
Forslaget omhandler retten til
 - adgang til sagens materiale og dokumenter,
 - at være til stede ved retsmøderne,
 - at stille spørgsmål til voldtægts offeret,
 - at foreslå supplerende bevisførelse og vidner.
3. Bedre beskyttelse af voldtægts ofre mod ydmygelser under offerets forklaring i retten med hensyn til
 - beslutning om, at tiltalte forlader retslokalet, mens voldtægts offeret afhøres,
 - indskrænket adgang til bevisførelse om voldtægts ofres troværdighed.
4. Mulighederne for at få etableret konfliktråd skal opprioriteres, herunder skal det sikres, at der er afsat tilstrækkelige midler til konfliktråd i voldtægtssager.
5. Sagsbehandlingstiden for voldtægtssager skal nedbringes og omfattes af samme målsætning, som gælder for sagsbehandlingstiden for voldssager (3 gange 30 dage).
6. Erstatningsnævnets praksis, hvorefter erstatning er betinget af, at der foretages politianmeldelse inden 24 timer efter gerningstidspunktet, ændres, således at der alternativt kan lægges vægt på henvendelsen til centre for voldtægts ofre.”

Baggrunden for beslutningsforslaget var en konference om voldtægt, som Dansk Forening for Kvinderet afholdte den 24. september 2003 i Fællessalen på Christiansborg. Konferencen omhandlede bl.a. spørgsmålet om, hvad man kan gøre for at styrke den krænkedes retsstilling. Desuden blev spørgsmålet om, hvorvidt uagtsom voldtægt skal være strafbart, diskuteret.

Ved konferencen var der indlæg fra en række aktører, herunder advokater, politikere, socialrådgivere og psykologer. De overordnede temaer var: ”Hvad kan vi gøre for at styrke den krænkendes retsstilling?”, ”Skal uagtsom voldtægt også være strafbart?”, ”Vil politiet rejse flere sager med en bestemmelse om uagtsom voldtægt?” og ”Andre veje frem end strengere straffe”. I den anledning var der bl.a. indlæg om politiets praksis i henlæggelsessager, norske erfaringer med brug af begrebet ”uagtsom voldtægt” og pressens muligheder og begrænsninger

i voldtægtssager.

Beslutningsforslaget blev ikke vedtaget i den fremlagte form, men under retsudvalgets behandling blev der opnået enighed om følgende folketingsbeslutning:

”Folketinget pålægger justitsministeren i folketingsåret 2004-05 at komme med initiativer, der forbedrer voldtægtsofres retsstilling i voldtægtssager før og under retssagen, herunder de nødvendige forslag til lovændringer, jf. følgende punkter:

1. Voldtægtsofre skal som udgangspunkt ubetinget og ufravigeligt have udpeget bistandsadvokat, have adgang til og mulighed for at tale med bistandsadvokaten, før offeret afhøres af politiet, og have bistandsadvokaten til stede under politiets afhøring.
2. Bedre beskyttelse af voldtægtsofre mod ydmygelser under offerets forklaring i retten med hensyn til
 - beslutning om, at tiltalte forlader retslokalet, mens voldtægtsofferet afhøres,
 - indskrænket adgang til bevisførelse om voldtægtsofres troværdighed.
3. Sagsbehandlingstiden for voldtægtssager skal nedbringes og på samme måde som for voldssager være omfattet af en konkret målsætning for sagsbehandlingstiden.
4. Erstatningsnævnets praksis, hvorefter erstatning er betinget af, at der foretages politianmeldelse inden 24 timer efter gerningstidspunktet, ændres, således at der alternativt kan lægges vægt på henvendelsen til centre for voldtægtsofre.”

På baggrund af folketingsbeslutningen anmodede Justitsministeriet ved skrivelse af 21. juni 2004 Strafferetsplejeudvalget om at behandle de spørgsmål, der er omfattet af folketingsbeslutningens punkt 1-2 og forslagets punkt 2. Der henvises til kapitel 1, afsnit 1.2., ovenfor.

3.9. Krav på godtgørelse m.v. og adhæsiionsprocessen

3.9.1. Efter lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser (offererstatningsloven) yder staten erstatning og godtgørelse for bl.a. personskade og tab af forsørger, der forvoldes ved en overtrædelse af straffeloven.

Efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1 og 2, kan der ydes en særlig form for godtgørelse (tort), hvis en person har været udsat for frihedsberøvelse, voldtægt, incest, blufærdighedskrænkelser eller anden kønsfrihedsforbrydelse, hvorved den pågældendes ære eller selvfølelse er blevet krænket.

Endvidere kan der efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 3, ydes godtgørelse, hvis en person har været udsat for et særlig groft overgreb. Der skal som udgangspunkt være tale om et overgreb, der er foregået over længere tid eller et overgreb, hvor der er anvendt våben. Overgrebet skal have medført alvorlig skade og skal normalt resultere i en straf på omkring 1 års fængsel.

Godtgørelsens størrelse afhænger af overgrebets karakter. Der ydes højere godtgørelse for skader sket den 1. januar 2002 og senere, end for skader sket før denne dato, jf. lov nr. 463 af 7. juni 2001, hvorved der gennemførtes en væsentlig generel forhøjelse af erstatningsniveauet samt ca. en fordobling i forhold til det tidligere niveau af den tortgodtgørelse, der tilkommer ofre for sædelighedsforbrydelser mv.

Godtgørelsesbeløbet i voldtægtssager er ofte på omkring 60.000 kr., men kan afhængig af omstændighederne udgøre såvel højere som lavere beløb.

3.9.2. Retsplejelovens kapitel 89 indeholder regler om påtale af borgerlige krav under straffesager (såkaldt adhæsionsproces). Reglerne giver domstolene mulighed for under en straffesag at dømme tiltalte til at betale erstatning til forurettede. Dette forudsætter blandt andet, at erstatningskravet uden væsentlig ulempe kan behandles under straffesagen, og at spørgsmålet om straf afgøres ”i samme retning” som erstatningskravet (det såkaldte ensretningsprincip). Erstatningskravet kan kun påkendes samtidig med spørgsmålet om straf, hverken før eller efter. Er betingelserne for påkendelse af erstatningskravet under straffesagen ikke opfyldt, vil forurettede være henvist til at gøre kravet gældende ved civilt søgsmål.

Adhæsionskrav behandles principielt i strafferetsplejens former, men i praksis anvendes mange civilprocessuelle regler, hvis det kan forenes med en forsvarlig behandling af straffesagen.

Retsplejerådet er for øjeblikket ved at gennemgå de gældende regler om påtale af borgerlige krav under straffesagen bl.a. med henblik på at give de erstatningssøgende en mere fleksibel adgang til at forfølge deres krav.

3.10 Behandling af seksualforbrydere

Ovenfor i afsnit 3.2.-3.9. er omtalt en række initiativer med henblik på forbedring af retsstillingen for ofre. Nedenfor omtales initiativer vedrørende psykiatrisk/sexologisk behandling af seksualforbrydere.

Ved lov nr. 274 af 15. april 1997 om ændring af straffeloven, retsplejeloven og lov om udlægning af åndssvageforsorgen og den øvrige særforborg mv. (Samfundstjeneste og forstærket indsats mod seksualforbrydelser mv.) blev der som led i en forstærket indsats mod seksualforbrydelser, navnlig seksualforbrydelser begået mod børn, iværksat en 3-årig forsøgsordning, hvorefter personer, der er dømt for seksualforbrydelser, i forbindelse med fuldbyrdelsen af deres straf kan indgå i to forskellige ordninger, hvor psykiatrisk-sexologisk behandling indgår

som et centralt element for at forebygge tilbagefald til ny kriminalitet. I 2001 blev ordningen gjort permanent.

Behandlingen varetages af Rigshospitalet (Sexologisk klinik), Retspsykiatrisk afdeling i Ris-skov samt Retspsykiatrisk afdeling og Psykoterapeutisk afdeling på Fyn.

Den ene ordning ("behandlingsordningen") består af en betinget dom med vilkår om behandling som alternativ til frihedsstraf. Behandlingsordningens målgruppe er personer dømt for incest (straffelovens § 210 og § 223, stk. 1) samt personer, der har begået andre seksualforbrydelser end incest, uden at forholdet har omfattet vold eller ulovlig tvang. Det er en forudsætning for at anvende behandling som vilkår for en betinget dom, at den pågældende efter en individuel vurdering findes egnet og motiveret for at gennemføre vilkåret. Det er endvidere forudsat, at ordningen alene kan komme på tale som alternativ til en ubetinget frihedsstraf på fra 4- 6 måneder og op til 1½ år.

Den anden ordning ("visitationsordningen") er behandling som supplement til en ubetinget frihedsstraf, og målgruppen er her personer, der er idømt en ubetinget tidsbestemt fængselsstraf i medfør af straffelovens § 210 om incest eller kapitel 24 (§§ 216-236) om forbrydelser mod kønssædeligheden. Udgangspunktet for ordningen var, at der ikke skulle fastsættes en nedre eller øvre grænse med hensyn til strafflængden, men kerneområdet for ordningen er i praksis personer, der idømmes fra 30 dage til 4 års fængsel.

Det landsdækkende visitations- og behandlingsnetværk, som er ansvarlig for behandlingen af dømte seksualforbrydere, har i "Slutrapport om forsøgsordningen vedrørende en forstærket behandlingsindsats over for personer, der er dømt for seksualforbrydelser", beskrevet de erfaringer, netværket har gjort gennem de første fem år, hvor ordningen har eksisteret.

KAPITEL 4

Undersøgelser af praksis m.h.t. reglerne om voldtægts ofre m.v., herunder beskikkelse af bistandsadvokat

4.1. Indledning

Der føres ikke løbende statistik vedrørende anvendelsen af reglerne om voldtægts ofres retstilling, herunder om, i hvilket omfang voldtægts ofre i praksis får beskikkelse af en bistandsadvokat, og i så fald hvornår denne beskikkelse finder sted. En særlig undersøgelse er omtalt i 1987-betænkningen, men en sådan undersøgelse er ikke senere gennemført. Strafferetsplejeudvalget har på den baggrund til brug for denne betænkning iværksat en undersøgelse. Om de to undersøgelser henvises til afsnit 4.2. og 4.3. nedenfor.

4.2. Undersøgelsen i 1987-betænkningen

I forbindelse med betænkning nr. 1102/1987 om den forurettedes stilling i voldtægts- og volds-sager (1987-betænkningen) er der foretaget en undersøgelse af en række sager om voldtægt mv. fra København, Roskilde og Holstebro politikredse. Heri er det bl.a. opgjort, i hvor mange sager der blev beskikkelse af en bistandsadvokat.

Undersøgelsen var baseret på en gennemgang af sager fra København, Roskilde og Holstebro politikredse, hvori der var anmeldt overtrædelse af straffelovens §§ 216, 217 og 224, jf. § 216 eller § 217, samt forsøg på og medvirken til overtrædelse af de anførte bestemmelser. I undersøgelsen var sager, hvori den forurettede på gerningstidspunktet ikke var fyldt 15 år, samt sager i familieforhold udeladt.

Undersøgelsen omfattede for Roskilde og Holstebro perioden 1. januar 1982 til 30. juni 1983 og for København perioden 1. januar 1983 til 30. juni 1983.

Af undersøgelsen fremgår det, at der ud af 34 sager i København blev beskikkelse af en advokat for den forurettede i 16 sager, mens der i Roskilde blev beskikkelse af en bistandsadvokat i 9 ud af 14 sager. I Holstebro blev der beskikkelse af en bistandsadvokat i 6 ud af 20 sager.

Endvidere fremgår det, at der i de 28 sager, hvor der blev rejst tiltale, skete beskikkelse af bistandsadvokat i 24 tilfælde. I de sager, hvor der blev beskikkelse af en advokat, skete dette som hovedregel under efterforskningen, dvs. forud for en eventuel domsforhandling.

Der henvises nærmere herom til 1987-betænkningens bilag 1, s. 177 ff.

4.3. Udvalgets undersøgelse

4.3.1. Undersøgelsens udformning

Udvalget har til brug for behandlingen af spørgsmålet om voldtægtsofres retstilling udarbejdet et spørgetema, som er sendt i høring til række myndigheder og organisationer, jf. bilag 1, 1a og 1b.

Udvalget har i forbindelse med udvælgelsen af de i bilag 1b anførte høringsparter, lagt vægt på, at såvel anklagemyndigheden, domstolene, som advokaterne og de forurettede får mulighed for at udtale sig om de gældende regler og eventuelle problemer hermed.

Af hensyn til tidsfristen for udvalgets arbejde vedrørende voldtægtsofre har udvalget ikke anmodet høringsparterne indenfor politi og domstolene om at foretage en egentlig gennemgang af afsluttede sager, men har forudsat at besvarelsen kan ske på baggrund af den pågældendes høringsadressats erfaring, samt skønsmæssige angivelser og vurderinger.

Spørgetemaet indeholder en række spørgsmål i relation til bl.a. vejledning af den forurettede, jf. retsplejelovens § 741 b, stk. 1, beskikkelse af bistandsadvokat for den forurettede, jf. retsplejelovens §§ 741 a og 741 b, stk. 2 og 3, og bistandsadvokatens beføjelser, jf. retsplejelovens § 741 c.

Endvidere indeholder temaet en række spørgsmål vedrørende straffesagens behandling ved retten, herunder anvendelsen af bestemmelserne i retsplejelovens § 848, stk. 1, om muligheden for at beslutte, at tiltalte skal forlade retslokalet, og retsplejelovens § 841, hvorefter der er mulighed for forud for domsforhandlingen at få afklaret spørgsmålet om, hvorvidt tiltalte skal forlade retslokalet, når den forurettede skal afhøres.

Endelig indeholder spørgetemaet en række spørgsmål vedrørende retsplejelovens § 185, stk. 2, om bevisførelse om den forurettedes tidligere seksuelle adfærd.

4.3.2. Undersøgelses resultat

Strafferetsplejeudvalget har modtaget i alt 38 høringssvar. I bilag 1 findes en skematisk gennemgang af de indkomne svar. Nedenfor er anført de overordnede konklusioner af undersøgelsen.

4.3.2.1. Vejledning til den forurettede - retsplejelovens § 741 b, stk. 1.

Det anføres overvejende i høringssvarene, at ordningen med politiets vejledning om beskikkelse af bistandsadvokat for voldtægts ofre generelt fungerer tilfredsstillende.

Dog anføres det i enkelte høringssvar, navnlig fra Center for Voldtægts ofre og Joan-Søstrene, at ordningen ikke fungerer tilfredsstillende, idet det er disse parter opfattelse, at vejledningen ikke er grundig nok, og at ofre ofte ikke har fået en forståelse af, hvad det vil sige at få beskikket en bistandsadvokat.

I den forbindelse bemærkes, at undersøgelsen viser, at vejledningen oftest gives mundtligt.

4.3.2.2. Beskikkelse af bistandsadvokat for den forurettede – retsplejelovens § 741 a og § 741 b, stk. 2 og 3.

Det anføres i hovedparten af høringssvarene, at ordningen med beskikkelse af bistandsadvokat for voldtægts ofre fungerer tilfredsstillende. Dog påpeger bl.a. Joan-Søstrene og Center for Voldtægts ofre (Rigshospitalet), at ordningen ikke fungerer tilfredsstillende, idet det er sjældent, at ofre har fået beskikket en bistandsadvokat, når de retter henvendelse til henholdsvis Joan-Søstrene og Center for Voldtægts ofre.

Det fremgår videre af høringssvarene, at voldtægts ofre stort set altid anmoder om at få beskikket en bistandsadvokat, dog ofte først når de er blevet vejledt herom. Endvidere fremgår det, at det er sjældent, at beskikkelsen sker efter politiets anmodning, men at det typisk sker i sager, hvor den forurettede ikke kan varetage sine egne interesser, f.eks. når forurettede er et barn.

Høringssvarene viser dog, at der er stor forskel på, hvornår advokaten bliver beskikket, idet beskikkelsen dog oftest sker mellem anmeldelsen og første egentlige afhøring, eller mellem første afhøring og tiltalerejsning.

I relation til spørgsmålet om hvorvidt en eventuel ny regel, hvorefter der – mere eller mindre undtagelsesfrit – skal beskikkes en bistandsadvokat for voldtægts ofre, skønnes at ville give

problemer, anføres det i hovedparten af høringssvarene, at dette ikke er tilfældet. I enkelte høringssvar anføres det dog, at en sådan bestemmelse vil medføre problemer. Landsforeningen af beskikkede advokater anfører bl.a., at en sådan regel ikke er ønskelig, idet advokaten som altovervejende hovedregel ingen funktioner har at varetage, hvis en anmelder ikke ønsker en advokat til stede under en politiafhøring. Det anføres i de fleste høringssvar fra politiet, at såfremt det endvidere bestemmes, at beskikkelsen altid skal ske, inden den første afhøring af voldtægtsfret – eventuelt inden anmeldelsen – og såfremt voldtægtsfret tillige skal have adgang til og mulighed for at tale med bistandsadvokaten inden afhøringen og have bistandsadvokaten til stede under politiets afhøring, vil det kunne give nogle efterforskningsmæssige problemer.

4.3.2.3. Bistandsadvokatens beføjelser – retsplejelovens § 741 c

I svarene anføres overvejende, at reglerne om bistandsadvokatens beføjelser fungerer tilfredsstillende, og at der ikke umiddelbart er behov for udvidelser eller begrænsninger af bistandsadvokatens beføjelser.

Dog er det i flere høringssvar angivet, at det findes rimeligt, at bistandsadvokaten får adgang til sagens akter, uanset om der rejses tiltale eller ej. Modsat anføres det i langt hovedparten af høringssvarene, at der ikke er et behov for udvidelser i relation til at stille spørgsmål til forurettede eller mulighed for en indledende afhøring, ligesom næsten alle høringssvar angiver, at der ikke er behov for en regel, hvorefter bistandsadvokaten kan anmode om yderligere bevisførelse, herunder anmode om førelse af nye vidner, på samme måde som forsvareren.

Det synes at fremgå af undersøgelsen, at hovedparten af retterne, herunder landsretterne, følger fremgangsmåden, som beskrevet i landsretternes cirkulæreskrivelse af 15. maj 1985 vedrørende inddragelse af bistandsadvokaten ved berømmelse af domsforhandlingen.

4.3.2.4. Straffesagens behandling ved retten

Ifølge flertallet af høringssvarene fungerer reglen i retsplejelovens § 848, stk. 1, om muligheden for at beslutte, at tiltalte skal forlade retslokalet under afhøringen af et vidne, tilfredsstillende i relation til voldtægts ofre. Det anføres således, at anmodninger aldrig eller sjældent afslås i voldtægtssager.

I nogle af høringssvarene anføres det dog, at man bør overveje, om tiltalte som udgangspunkt skal udelukkes fra at overvære forurettedes forklaring, medmindre tiltaltes tilstedeværelse er nødvendig af hensyn til bevisførelsen, f.eks. hvis der er behov for identifikation.

Det påpeges endvidere i en del høringssvar, at det vil være ønskeligt, at der i alle retssale installeres tekniske foranstaltninger, så det er muligt for den tiltalte at følge afhøringen af forurettede via højtalere eller video. Endvidere anføres det, at det i praksis ofte er tilstrækkeligt for den forurettede, at tiltalte bliver ført ned bagerst i retssalen, således at den forurettede ikke kan se den tiltalte.

I relation til retsplejelovens § 841 hvorefter retten efter anmodning fra anklagemyndigheden, forsvareren eller et vidne forud for domsforhandlingen kan træffe afgørelse om, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne afhøres, anføres det i høringssvarene, at reglen fungerer tilfredsstillende, idet det dog påpeges, at bestemmelsen kun benyttes yderst sjældent.

I relation til retsplejelovens § 185 viser undersøgelsen, at det er den generelle opfattelse, at bestemmelsen i retsplejelovens § 185, stk. 2, om bevisførelse om den forurettedes tidligere seksuelle adfærd, fungerer tilfredsstillende. De fleste høringssvar angiver således, at der ikke er behov for udvidelser eller begrænsninger af reglen. Enkelte høringssvar har dog påpeget problemer med anvendelsen af bestemmelsen i praksis og har fundet, at der er behov for at indskærpe bestemmelsen. Endvidere fremgår det, at bevisførelse efter § 185, stk. 2, forekommer meget sjældent.

KAPITEL 5

Udvalgets overvejelser

5.1. Indledning

Som det fremgår af kapitel 3 ovenfor, har der i de seneste år været rejst en betydelig debat omkring voldtægtsforbrydelser og de særlige spørgsmål, som sager om voldtægt giver anledning til.

En væsentlig del af denne debat angår den måde, hvorpå den, der har status som forurettede (i det følgende benævnt forurettede) i voldtægtssager møder og oplever retssystemet, og den behandling, som forurettede får hos politiet og i retten. Voldtægtssagens særlige karakter rejser naturligt spørgsmål om særregler for voldtægts ofre i en række forskellige relationer, herunder på de punkter, der er indeholdt i folketingsbeslutningen af 4. juni 2004, navnlig adgangen til advokatbistand og forurettedes stilling ved afgivelse af forklaring i retten.

Efter udvalgets opfattelse bør der ved udformningen af strafferetsplejens regler generelt tages betydelige hensyn til den forurettede. Imidlertid må det erkendes, at forurettede i voldtægtssager er i en meget udsat position. Dette skyldes, at voldtægts ofret i sagens natur må forklare og lade sig undersøge med henblik på meget intime forhold. Hertil kommer, at det i voldtægtssager – modsat en lang række andre forbrydelsestyper – ofte er et spørgsmål i sig selv, hvorvidt en forbrydelse overhovedet har fundet sted, altså om det, der foregik, kan karakteriseres som voldtægt eller ej. Karakteristisk for voldtægt og andre sædelighedsforbrydelser er, at der tit ikke er andre vidner end ofret for forbrydelsen, og at der i nogle tilfælde ikke er andre beviser eller dog kun få andre beviser end ofrets forklaring. Forurettede, der i princippet er et vidne som andre, kan i voldtægtssager let komme til at føle sig selv under anklage. Det kan således være særligt traumatiserende at gennemleve et forløb som forurettet i en voldtægtssag.

Strafferetsplejeudvalget finder på den baggrund, at der er anledning til grundigt at overveje, om der for at beskytte den forurettede i voldtægtssager bør udformes særregler, som bygger på en anden vægtning end gældende for straffesager i almindelighed. Det må dog i den forbindelse stadig holdes for øje, at straffeprocessen i alle tilfælde skal bygge på en formodning om tiltaltes uskyld. Dette er noget ganske grundlæggende i dansk strafferet. Det er også et krav, der følger af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, jf. artikel 6. Det er derfor ikke muligt at gå så langt i retning af beskyttelse af forurettede, at uskyldsformodningen antastes. Der må altså foretages en nøje afvejning af de forskellige hensyn med henblik på, at sigtedes og tiltaltes forsvarsmuligheder ikke forringes.

Ved den nærmere udformning af reglerne må man endvidere være opmærksom på, at voldtægtssager forekommer i forskellige varianter. I praksis skelnes der mellem "overfaldsvoldtægt", "kontaktvoldtægt" og "parvoldtægt". Ved "overfaldsvoldtægt" forstås voldtægt mod en person, som gerningsmanden ikke kender eller kun har et yderst perifert kendskab til, og hvor der ikke forud for voldtægten har været samvær af den karakter, der er beskrevet under kontaktvoldtægt. Ved "kontaktvoldtægt" forstås det, der på engelsk kaldes "date-rape", altså situationen, hvor parterne umiddelbart inden voldtægten har været sammen på en måde, som kunne være optakt til en seksuel kontakt. Kontaktvoldtægt omfatter endvidere voldtægter, hvor parterne kender hinanden i forvejen, f.eks. naboer og kolleger, uanset om selve voldtægten har karakter af et overfald. Ved "parvoldtægt" forstås voldtægt mod en nuværende eller tidligere seksuel partner, såfremt forholdet er ophørt inden for et kortere tidsrum forud for voldtægten.

Situationen for et voldtægtsoffer kan være meget forskellig, afhængig af hvilken type voldtægt der er tale om. Et offer for en "overfaldsvoldtægt" begået af en helt ukendt person vil typisk have problemer af en anden karakter end den, der har været udsat for en "kontaktvoldtægt" begået efter forudgående frivilligt samvær eller "parvoldtægt" begået af en ægtefælle eller samlever. Der kan henvises til Rigsadvokatens redegørelser om udviklingen i strafniveauet i voldtægtssager, senest redegørelsen fra januar 2004 om straffene i voldtægtssager efter ændringen af straffelovens § 216 m.v.

Som omtalt i kapitel 1, afsnit 1.3.1., skal udvalget efter afgivelse af denne betænkning foretage en generel gennemgang af reglerne om ofre for forbrydelser. Udvalget har på den baggrund nøje overvejet, om de rejste spørgsmål om voldtægts ofre kan behandles isoleret, eller om de bedst kan behandles i sammenhæng med de generelle spørgsmål. Udvalget har fundet, at de fleste af de rejste spørgsmål om voldtægts ofre efter deres særlige karakter kan behandles isoleret. På disse punkter stiller udvalget nedenfor en række forslag med henblik på styrkelse af voldtægts ofres retsstilling med udgangspunkt i folketingsbeslutningen og beslutningsforslaget. På andre punkter har udvalget fundet, at eventuelle særregler for voldtægts ofre involverer så grundlæggende straffeprocessuelle principper, at overvejelser herom i hvert fald bør ske i sammenhæng med generelle overvejelser om retsstillingen i straffeprocessen for ofre for forbrydelser. Udvalget vil derfor tage sådanne spørgsmål op i forbindelse med sit kommende generelle arbejde med hensyn til ofre for forbrydelser. Der henvises til afsnit 5.4.2.1. og med hensyn til de pågældende spørgsmål nærmere til afsnit 5.4.2.4. og 5.4.2.5. nedenfor.

Nedenfor gengives udvalgets overvejelser om de enkelte punkter i kommissoriet. Først drøftes dog i afsnit 5.2. nogle generelle spørgsmål om advokatbistand til forurettede i voldtægtssager.

I afsnit 5.6. drøftes nogle forslag udover dem, der er nævnt i kommissoriet. Afsnit 5.7. omhandler anvendelsesområdet for de regler, som udvalget foreslår.

5.2. Generelt om advokatbistand til forurettede i voldtægtssager

Den gældende regel om beskikkelse af en advokat for forurettede taler blot om en ”advokat”. Udvalget har - på samme måde som i folketingsbeslutningen - valgt at bruge benævnelsen bistandsadvokat, der er indarbejdet i praksis, uanset at dette udtryk ikke findes i loven. Det er klart, at udtrykket ikke har noget med bistand i socialretlig forstand at gøre. Udvalget har fundet, at bistandsadvokat er en praktisk benævnelse, der udskiller en advokat, der er beskikket for en forurettet fra andre advokater, og som udmærket udtrykker, at advokatens opgave er - i egenskab af advokat - at yde forurettede bistand.

Udvalget har særligt overvejet, hvilke krav der bør stilles til de advokater, der beskikkes som bistandsadvokat for forurettede. Voldtægtsofres særlige situation og ofte traumatiserende tilstand stiller i sig selv krav til den, der skal bistå dem. Det kunne derfor overvejes, om bistandsadvokater bør gennemgå en særlig uddannelse med hensyn til de psykologiske aspekter af opgaven. Det må således anses for væsentligt, at bistandsadvokaten nærmere forstår det pres, som forurettede er udsat for, at bistandsadvokaten ikke er fremmed for voldtægtsofres typiske reaktionsmønstre, og at advokaten er klar over, hvorledes de fornødne hensyn til forurettede kan og bør tages. Det er givetvis i høj grad et spørgsmål om indfølelsesevne. Det er formentlig lige så vigtigt, at der vises forurettede forståelse, som at forurettedes reaktioner ikke overfortolkes.

Udvalget har dog ikke fundet, at der bør stilles krav om en særlig uddannelse. For det første ville gennemførelsen af et sådant krav være forbundet med betydelige praktiske vanskeligheder. For det andet vil advokater i almindelighed - og beneficerede advokater i særdeleshed - have betydelig erfaring i at bistå personer, der befinder sig i en særlig presset situation. Men væsentligst er det, at det bør fastholdes, at der er tale om en advokatopgave. Opgaven består således ikke i at yde forurettede bistand på det psykologiske plan. Advokaten skal derimod bistå forurettede ved at virke for, at forurettede er klar over sine rettigheder, og at disse rettigheder udnyttes i det omfang, forurettede ønsker det og har behov herfor. Til opgaven hører også at sikre, at forurettede får den professionelle bistand, herunder eventuel psykologisk bistand, der er mulighed og behov for. Om bistandsadvokatens opgaver kan i øvrigt henvises til kapitel 2, afsnit 2.4.

Udvalget har på den baggrund fundet, at den nuværende ordning bør opretholdes. Bistandsadvokaten bør således som udgangspunkt beskikkes blandt kredsen af beneficerede advokater, ligesom forurettede selv fortsat bør have mulighed for at vælge en mødeberettiget advokat uden for denne kreds. Herved sikres, at der beskikkes en advokat med betydelig erfaring, herunder fra straffesager og familieretlige sager, men således at forurettede i øvrigt kan vælge en advokat, som forurettede kender i forvejen og har særlig tillid til.

5.3. Adgang til bistandsadvokat og bistandsadvokatens medvirken under efterforskning (Folketingsbeslutningens pkt. 1)

5.3.1. Folketingsbeslutningen og beslutningsforslaget

Pkt. 1 i folketingsbeslutningen indeholder tre forslag. For det første foreslås det, at beskikkelsen af bistandsadvokaten – som udgangspunkt – skal ske obligatorisk, og ikke efter anmodning fra voldtægtsfret. For det andet foreslås det, at voldtægtsfret skal have adgang til og mulighed for at tale med bistandsadvokaten, før ofret afhøres af politiet, og for det tredje foreslås det, at ofret skal have bistandsadvokaten til stede under politiets afhøring.

Af bemærkningerne til folketingsbeslutningens pkt. 1, fremgår det, at baggrunden for forslaget om, at beskikkelsen af en bistandsadvokat skal være obligatorisk, er, at ofret ofte er i en krisesituation og derfor ikke har mulighed for at overskue situationen, voldtægtsagens videre gang og dennes betydning for ofret. Det anføres således, at tilbuddet om en bistandsadvokat ofte opfattes som uoverskueligt for ofret, og at konsekvensen heraf er, at flere voldtægts ofre ikke får beskikket en bistandsadvokat, uagtet at den pågældende ofte vil være bedst tjent med en person, der kan hjælpe og støtte ofret.

For så vidt angår voldtægts ofrets adgang til og mulighed for at tale med bistandsadvokaten, før ofret afhøres af politiet, er det i bemærkningerne til forslaget anført, at der kan være grund til at overveje, om reglerne bør udstrækkes så langt, at en person, der ønsker at indgive anmeldelse om voldtægt, får mulighed for at tale med en bistandsadvokat, før der indgives anmeldelse. Endvidere er det anført, at forslaget skal ses i lyset af de situationer, hvor en kvinde har følt sig seksuelt ydmyget og krænket, selv om der ofte notorisk ikke er sket en overtrædelse af straffeloven. En indledende samtale med en bistandsadvokat vil ifølge bemærkningerne kunne føre til, at der ikke bliver indgivet anmeldelser om voldtægt, hvor der reelt ikke er tale om en overtrædelse af straffeloven.

I relation til bistandsadvokatens tilstedeværelse allerede under afhøringen anføres det i bemærkningerne, at bistandsadvokatens tilstedeværelse under afhøringen hos politiet og den vejledning om det videre forløb, som bistandsadvokaten kan give til ofret, kan være med til at gøre ofret mere tryk og modvirke, at ofret oplever afhøringerne mv. som ydmygende.

5.3.2. 1987-betænkningen

I 1987-betænkningen blev det af et mindretal af udvalget foreslået, at der altid ved sagens start skal beskikkes en bistandsadvokat for den forurettede. Begrundelsen for mindretallets forslag svarede i høj grad til de bemærkninger, der er anført i bemærkningerne til folketingsstyrelsens pkt. 1. Forslaget blev behandlet i pkt. 2.2. d) i de almindelige bemærkninger til lov nr. 730 af 7. december 1988:

”Udvalgets mindretal foreslår dernæst (betænkningen side 48-52), at retsplejelovens § 741 a ændres, således at der altid, dvs. uanset om forurettede selv ønsker det, skal beskikkes en advokat for denne i de sager, som omfattes af bestemmelsen i retsplejelovens § 741 a, stk. 1 (voldtægt, blodskam m.v.).

Ifølge forslaget skal beskikkelsen ske straks ved sagens start, dog således, at uopsættelige spørgsmål til forurettede og nødvendige efterforskningskridt bør kunne finde sted, også før advokaten er kommet til stede, hvis forurettede er indforstået hermed.

Den forurettede har efter mindretallets opfattelse ikke selv mulighed for at overskue konsekvenserne af at afslå et tilbud om advokat, fordi hun ikke ved, hvad tilbuddet indebærer, og fordi hun ikke kan forudse, hvad gennemførelsen af voldtægtssagen vil indebære for hende. Hertil kommer efter mindretallets opfattelse, at kvinden ofte på anmeldelsestidspunktet kan være oprevet og slet ikke forstår, hvad der bliver sagt, og at politiets vejledning om adgang til at få advokat naturligvis vil være af svingende kvalitet.

Udvalget har foretaget en undersøgelse af en række sager om voldtægt m.v. fra København, Roskilde og Holstebro politikredse. Denne undersøgelse viste (betænkningen side 179), at ca. halvdelen af kvinderne ikke ønskede en advokat beskikket. Mindretallet bemærker hertil, at undersøgelsen imidlertid ikke indeholder oplysninger om kvindernes baggrund for ikke at modtage tilbuddet, ligesom de pågældende kvinder ikke på et senere tidspunkt - eventuelt ved sagens afslutning - er blevet bedt om at vurdere deres behov for en bistandsadvokat. Mindretallet finder derfor ikke, at denne gennemgang kan tages til indtægt for, at de forurettede ikke har haft et behov for bistandsadvokat.

Udvalgets flertal finder ikke at kunne anbefale den af mindretallet foreslåede ændring. Efter flertallets opfattelse er det et gennemgående træk i dansk lovgivning, at hjælpeforanstaltninger, herunder advokatbistand, ikke påtvinges borgerne, medmindre de må antages at være ude af stand til selv at klare for sig, eller de stilles over for krav om meget indgribende foranstaltninger. Udgangspunktet for beskikkelse af bistandsadvokat til forurettede må efter flertallets opfattelse ud fra tilsvarende grundsynspunkter være, at forurettede kun efter begæring får beskikket en bistandsadvokat.

Flertallet henviser endvidere til, at mange kvinder, der har været udsat for voldtægt, som det f.eks. fremgår af den nævnte undersøgelse, rent faktisk ikke ønsker at modtage det tilbud om vederlagsfri bistand ved en advokat, som retsplejelovens kapitel 66 a giver, og som politiet orienterer om, inden afhøringen begynder. Flertallet finder ikke, at offentlige eller andre hensyn kræver, at der i sådanne tilfælde alligevel beskikkes en advokat. Som nærliggende eksempler på, at advokatbistand kan være overflødig, kan nævnes sager, hvor der anmeldes forsøgshandlinger på det indledende stade, eller hvor anmeldelse først indgives efter længere tid og eventuelt på foranledning af andre. Endelig peger flertallet på, at bestemmelsen i retsplejelovens § 995 a giver retten mulighed for at beskikke en advokat for den forurettede, uanset om hun ønsker det, når det skønnes nødvendigt ved opgørelsen af erstatningskrav, dog forudsat at den pågældendes socialindkomst ligger under grænsen for at opnå fri proces. Flertallet henviser i denne forbindelse til, at beskikkelse i medfør af § 995 a kan ske på rettens initiativ - eller f.eks. politiets - og således ikke forudsætter en begæring fra den forurettede. Flertallet finder det i øvrigt påfaldende, såfremt man skulle kunne påtvinge enhver forurettet i en bestemt type sager - som ikke nødvendigvis er særligt grove - en advokat, mens en tiltalt kun kan påtvinges en forsvarer, hvis der er tale om en sag af en vis grovhed.

Derimod finder flertallet, at den gældende ordning vil kunne effektiviseres ved, at tilbuddet om advokatbistand dels kommer til at fremgå af den vejledning til den forurettede, som et enigt udvalg stiller forslag om (betænkningen side 18 f og betænkningens bilag 3), og dels bliver gentaget ved den anden afhøring af forurettede. Flertallet foreslår derfor retsplejelovens § 741 b, stk. 1, 2. pkt., formuleret i overensstemmelse hermed.

Justitsministeriet anførte i den forbindelse:

”Justitsministeriet kan heller ikke tiltræde mindretallets opfattelse. Justitsministeriet finder således, at mindretallets forslag på afgørende måde afviger fra udgangspunktet i al anden dansk lovgivning, hvorefter bistand af almen karakter ikke påtvinges borgeren, medmindre dette anses for nødvendigt, fordi borgeren ikke kan tage vare på sig selv eller stilles over for krav om foranstaltninger af indgribende karakter.

Justitsministeriet finder endvidere, at en tvangsbeskikkelse af en advokat for en voldtagen kvinde næppe kan anses for en egnet bistand til denne og et godt udgangspunkt for det samarbejde og tillidsforhold, der gerne skulle være mellem advokaten og den forurettede (klienten).

Efter Justitsministeriets opfattelse vil der dog i langt de fleste tilfælde være behov for advokatbeskikkelse, såfremt forurettede er under 18 år. I de formentlig sjældne tilfælde, hvor en forurettet under 18 år ikke fremsætter begæring om advokatbeskikkelse, bør politiet derfor være særlig opmærksom på dets adgang efter den gældende § 741 a, stk. 3, til at kunne begære en advokat beskikket for den pågældende under efterforskningen.

Det kan i øvrigt i den forbindelse oplyses, at efter de gældende administrative regler skal der - bortset fra særlig påtrængende tilfælde - ske underretning af det sociale udvalg ved afhøring hos politiet af børn under 15 år som forurettede i en sædelighedssag. I disse tilfælde skal udvalget sende en repræsentant til afhøringen. Repræsentanten, der således er til stede ved afhøringen, kan bl.a. bistå med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt der bør fremsættes begæring om advokatbeskikkelse.

I overensstemmelse med udvalgets forslag foreslås § 741 b, stk. 1, 2. pkt., ændret, således at tilbuddet om advokatbeskikkelse gentages i forbindelse med og inden anden afhøring. Herved sikres, at en forurettet, som under første afhøring ikke har ønsket advokatbistand, får opfordring til på et senere tidspunkt, hvor en eventuel choktilstand normalt er ophørt, på ny at tage stilling til spørgsmålet (lovforslagets § 1, nr. 3).

Justitsministeriet er i øvrigt som foreslået af udvalget indstillet på at udarbejde en vejledning til personer, der har været udsat for voldtægt m.v. Vejledningen vil bl.a. indeholde oplysninger om deres rettigheder, og den skal udleveres af politiet ved anmeldelsen og i øvrigt kunne fås på biblioteker, krisecentre m.v.”

Mindretalsforslaget om obligatorisk advokatbeskikkelse blev ikke gennemført. Beskikkelse af bistandsadvokat sker således efter de gældende regler alene efter anmodning fra forurettede, mens den omtalte ændring af § 741 b, stk. 1, 2. pkt., er gennemført.

5.3.3. Udvalgets overvejelser om adgang til bistandsadvokat og bistandsadvokatens medvirken under efterforskning

5.3.3.1. Adgang til bistandsadvokat

Udvalget kan tiltræde, at der oftest vil være behov for en bistandsadvokat for forurettede i voldtægtssager. Udvalget kan endvidere tiltræde, at det er uheldigt, hvis den forurettede på grund af usikkerhed eller misforståelse af situationen undlader at anmode om beskikkelse af en bistandsadvokat i tilfælde, hvor den pågældende måske i virkeligheden helst ville have den støtte, som bistandsadvokaten kunne give. På den anden side finder udvalget det hverken rimeligt eller hensigtsmæssigt, at en forurettet, der helt bevidst ikke ønsker det, skal påtvinges en bistandsadvokat.

Det kan f.eks. tænkes, at den forurettede stærkt ønsker at afgive forklaring uden at involvere flere personer end højst nødvendigt. Det kan også tænkes, at forurettede foretrækker at benytte et familiemedlem eller en bekendt som bisidder. Som det fremgår af udvalgets undersøgelse, forekommer noget sådant i praksis, jf. bilag 1. Det vil dog ikke udelukke, at der eventuelt senere beskikkes bistandsadvokat.

Udvalget finder, at reglerne om bistandsadvokat ikke bør udformes med henblik på, at bistandsadvokaten får til opgave at efterprøve, om der overhovedet er grundlag for en anmeldelse om voldtægt, og i givet fald opfordre den pågældende til at undlade/tilbagekalde anmeldelsen. Udvalget lægger i den forbindelse vægt på, at der derved kunne opstå en sammenblanding af opgaver, der ligger hos politiet, og de opgaver med henblik på at støtte forurettede, der må være det centrale i ordningen med bistandsadvokat. Der ville dermed opstå uklarhed om bi-

standsadvokatens rolle. Hertil kommer i øvrigt, at vurderingen i alle tvivlstilfælde netop måtte bero på de oplysninger, som det er politiets opgave at tilvejebringe under den indledende efterforskning.

Det er givet rigtigt, som anført i beslutningsforslagets bemærkninger, at mange ikke har – eller kan have – klarhed over, præcis hvor grænsen mellem voldtægt som straffelovsovertrædelse og overskridelse af grænsen for almindelig anstændighed går. I de klare tilfælde må politiet dog i forbindelse med en henvendelse med henblik på anmeldelse antages udmærket at kunne vejlede den pågældende. I mindre klare tilfælde, hvor en anmeldelse indgives og opretholdes, er der ikke i de gældende regler noget til hinder for, at en bistandsadvokat også vejleder anmelderen på dette punkt.

Udvalget foreslår på den anførte baggrund en regel om beskikkelse af bistandsadvokat i voldtægtssager, hvorefter der skal ske beskikkelse, *medmindre* den forurettede – efter at være vejledt om retten til bistandsadvokat – frabeder sig det.

En sådan regel vil – uanset den anderledes udformning – i det væsentlige svare til beslutningsforslagets, da det netop bliver *udgangspunktet*, at beskikkelse sker. Forskellen bliver for så vidt kun, at det med den her foreslåede regel præciseres, hvad der ligger i, at beskikkelsen er et udgangspunkt, nemlig at forurettede har en *fravalgsmulighed*.

Det bemærkes i øvrigt, at det fremgår af udvalgets undersøgelse, jf. bilag 1, at der i stort set alle voldtægtssager, der kommer for retten, medvirker bistandsadvokat. Problemet med beskikkelse er navnlig knyttet til sager, der ikke kommer for retten, og til hvornår beskikkelse sker, idet beskikkelsen i mange sager ikke sker fra starten, jf. herom nedenfor afsnit 5.3.3.2.

Der er med den gældende regel i retsplejelovens § 741 a, stk. 2, en mulighed for, at politiet kan fremsætte begæring om beskikkelse af bistandsadvokat, når forurettede ikke har gjort det. Reglen bør opretholdes også for voldtægtssager, der omfattes af den foreslåede nye regel. Ganske vist vil den foreslåede regel om, at beskikkelse sker, medmindre forurettede frabeder sig det, i sig selv føre til, at beskikkelse sker, når der ikke fremsættes eller kan lægges vægt på en erklæring om ikke at ville have en advokat. Der kan imidlertid alligevel være tilfælde, hvor beskikkelse på politiets initiativ bør kunne ske, f.eks. hvor en værge for en mindreårig frabeder sig beskikkelse, eller hvor det er tvivlsomt, om en erklæring fra en psykisk syg person er alvorlig ment. Beskikkelse kan i sådanne tilfælde være nødvendig for at varetage forurettedes interesser. Det bemærkes, at den gældende § 741 a, stk. 2, i relation til voldtægtssager m.v. netop antages at have et begrænset anvendelsesområde, der navnlig dækker tilfælde, hvor den

forurettede ikke selv er i stand til træffe beslutningen, f.eks. fordi forurettede er mindreårig eller psykisk handicappet.

5.3.3.2. Samtale med bistandsadvokaten inden afhøring hos politiet

Det følger af de almindelige regler om, at vidner ikke har pligt til at udtale sig til politiet, at forurettede kan vælge ikke at afgive forklaring, før forurettede har talt med sin bistandsadvokat. For så vidt er der ikke behov for en særlig regel om, at der skal være lejlighed til en samtale med bistandsadvokaten forud for politiafhøring. Udvalget har dog på baggrund af folketingsbeslutningen overvejet, om der i øvrigt er anledning til at justere reglerne med henblik på en sådan indledende samtale med bistandsadvokaten.

Som anført ovenfor under afsnit 5.2.3.1., finder udvalget ikke behov eller grundlag for, at bistandsadvokaten skal have til opgave at "efterprøve" anmeldelsen, herunder tage stilling til, om der foreligger voldtægt eller alene en moralsk grænseoverskridende adfærd. Der er derfor ikke af den grund anledning til en mere absolut regel om en indledende samtale, ligesom der heller ikke er behov for en ordning med beskikkelse forud for anmeldelsen.

Af de grunde, der i øvrigt er anført ovenfor under afsnit 5.2.3.1., kan der på den anden side være behov for at sikre, at den forurettede får en samtale med bistandsadvokaten, medmindre forurettede – på oplyst grundlag – helst er fri, herunder i lyset af, at en sådan samtale af praktiske grunde kan medføre en forsinkelse med politiafhøringen.

Det fremgår af udvalgets undersøgelse, at der i voldtægtssager stort set altid medvirker bistandsadvokat fra det punkt, hvor en sag kommer for retten, mens det langt fra altid er tilfældet i den forudgående fase, efterforskningsfasen. I de tilfælde, hvor der ikke er et akut behov for efterforskningskridt, fordi anmeldelsen sker en vis tid efter det anmeldte forhold, er der næppe noget reelt problem i den nuværende ordning. Her kan afhøring uden vanskelighed udsettes indtil en bistandsadvokat kommer til stede. Derimod tyder undersøgelsen på, at der i tilfælde, hvor anmeldelsen sker hurtigt efter forholdet, helt typisk ikke medvirker en bistandsadvokat fra begyndelsen, idet forurettede indvilger i at lade sig afhøre første gang, uden at bistandsadvokat beskikkes eller er til stede. På den baggrund må det antages, at ordningen med hensyn til beskikkelse er velfungerende i forhold til den retslige behandling, men det kan diskuteres, om ordningen er velfungerende i de tidligere faser.

Den kritik, der er fremsat fra Joan Søstrene og Rigshospitalets voldtægtscenter må – også selv om den ikke nødvendigvis bygger på et fuldt repræsentativt grundlag – føre til nærmere over-

vejelser. Der er således et hovedspørgsmål med hensyn til beskikkelsesordningen, om der i de "akutte sager" bør være en bistandsadvokat med fra starten. Dette vil være af betydning, dels for om der overhovedet medvirker bistandsadvokat i de sager, der ender uden tiltale og dermed uden retslig behandling, dels for om der medvirker bistandsadvokat i den tidligste fase af de sager, der kommer for retten.

Forurettedes fravalg af bistandsadvokat under første afhøring må antages at hænge snævert sammen med praktiske forhold i de sager, hvor anmeldelse sker umiddelbart efter en voldtægt. Det er vigtigt af hensyn til opklaringen, at der hurtigt kan skaffes oplysninger, der er nødvendige for stillingtagen til og iværksættelse af hastende efterforskningskridt, herunder navnlig anholdelse af en gerningsmand og retsmedicinsk undersøgelse af forurettede. Det må endvidere antages, at det for forurettede af helt naturlige grunde er vigtigt at få overstået både afhøring og retsmedicinsk undersøgelse hurtigt, således at forurettede kan komme hjem, gå i bad og skifte tøj.

Skal de gældende regler ændres med henblik på en tidligere inddragelse af bistandsadvokat i sådanne tilfælde, må det efter udvalgets opfattelse ske på en sådan måde, at de nævnte hensyn til opklaringen og til forurettede tilgodeses.

Selv om det i sig selv vil være det ideelle, at bistandsadvokaten kan være med fra starten, må det også indgå i vurderingen, at bistandsadvokatens opgaver navnlig ligger i sagens senere faser, herunder ikke mindst ved den retslige behandling. Udvalget finder det ikke realistisk, at der generelt for hele landet indføres en ordning, hvorefter bistandsadvokat altid skal medvirke fuldt ud fra starten, dvs. anmeldelsestidspunktet.

På den anførte baggrund foreslår udvalget, at der ikke gennemføres en absolut regel om, at en bistandsadvokat skal deltage fra starten. Derimod foreslår udvalget en regel om, at den forurettede skal have lejlighed til en samtale med en bistandsadvokat inden politihøringen, *medmindre* forurettede frabeder sig det. Denne regel vil – på samme måde som selve beskikkelsesreglen, jf. ovenfor afsnit 5.3.3.1., - i det væsentlige svare til beslutningsforslagets. Det bliver således udgangspunktet, at advokat skal medvirke fra starten på den måde, at forurettede får en samtale med advokaten inden afhøring, men sådan at forurettede har en fravalgsmulighed.

En sådan indledende samtale med bistandsadvokaten vil ikke skabe praktiske problemer i de tilfælde, hvor anmeldelse indgives nogen tid efter den anmeldte voldtægt. I disse sager er det ikke afgørende, om afhøringen må udskydes, indtil en bistandsadvokat er udpeget og kommet til stede, og en samtale er gennemført. Anderledes vil situationen være i tilfælde, hvor anmel-

delsen sker kort efter voldtægten, ofte om natten, og navnlig når der er mulighed og behov for en hurtig anholdelse og behov for retsmedicinsk undersøgelse. Foretages anholdelse, vil det endvidere af hensyn til muligheden for varetægtsfængsling være afgørende, at man får foretaget det fornødne, herunder en grundig afhøring af forurettede og anholdte inden for de 24 timer, som er fristen for fremstilling af anholdte i retten. I disse tilfælde vil man ikke uden risiko for væsentlig skade for sagens opklaring kunne afvente gennemførelsen af en samtale mellem forurettede og bistandsadvokaten.

Det er således væsentligt, at ordningen med bistandsadvokat ikke skaber efterforskningsmæssige vanskeligheder, således at udsigten til at få udredt tingenes rette sammenhæng forringes, herunder muligheden for at tage en gerningsmand på friske spor. Det forudsættes på den baggrund ved den foreslåede regel, at uopsættelige spørgsmål til forurettede og nødvendige efterforskningskridt bør kunne finde sted, også før advokaten er kommet til stede eller før en telefonsamtale med advokaten, hvis forurettede er indforstået hermed. Dette svarer til den ordning, som mindretallet i 1987-betænkningen lagde op til i forbindelse med sit forslag om obligatorisk advokatbeskikkelse, afsnit 5.3.2. ovenfor.

Politiet bør således kunne stille forurettede spørgsmål med henblik på meddelelse af akutte oplysninger af betydning for en umiddelbar bevissikring, f.eks. om tid, sted og signalement mv. Der forudsættes at være tale om oplysninger, der er nødvendige for foretagelsen af efterforskningskridt, som ikke kan opsættes uden risiko for, at øjemedet forspildes. Det kan indnebære oplysning om gerningsforløbet, "udførelsesmåden" mv. med henblik på stillingtagen til, om mulige DNA spor skal sikres. Det kan også dreje sig om oplysninger, der er nødvendige for stillingtagen til, om der foreligger et anholdelsesgrundlag. Der vil således kunne være tale om en udspørgen, der ikke nødvendigvis er helt kort. Det følger allerede af de almindelige regler om vidneafhøring, at det er en forudsætning, at forurettede er indforstået hermed.

På den baggrund vil fremgangsmåden i de "akutte" sager typisk være den, at politiet straks efter forurettedes henvendelse foretager den nævnte indledende, uopsættelige udspørgen og i den forbindelse vejleder om reglerne om bistandsadvokat. Dernæst iværksættes en nødvendig retsmedicinsk undersøgelse, og forurettede køres til det pågældende voldtægtscenter. I mellemtiden kontaktes en advokat med henblik på, at denne kommer til stede og tager en samtale med forurettede inden den egentlige politiafhøring, der finder sted efter den retsmedicinske undersøgelse. Denne fremgangsmåde må antages at være anvendelig i de fleste af de akutte tilfælde.

Udvalget har overvejet, om man af praktiske grunde burde lægge op til, at den indledende samtale med bistandsadvokaten i almindelighed sker *telefonisk*. Udvalget har dog fundet, at en

samtale, hvor bistandsadvokaten er til stede sammen med forurettede, klart må foretrækkes. Dette har også den fordel, at bistandsadvokaten i så fald umiddelbart derefter kan være til stede ved den egentlige politiafhøring, jf. nedenfor afsnit 5.3.3.3. På den anden side finder udvalget ikke, at en indledende telefonisk kontakt bør udelukkes som et *tilbud* til forurettede. En sådan kontakt kan enten supplere eller – om ønsket af forurettede – træde i stedet for samtalen. Det må antages, at en rutineret bistandsadvokat normalt hurtigt ved en telefonsamtale med forurettede vil kunne vurdere og vejlede om, hvilken videre fremgangsmåde forurettede i det enkelte tilfælde er bedst tjent med. En telefonisk kontakt vil eventuelt også kunne finde sted i tiden, inden den retsmedicinske undersøgelse foretages. En telefonisk kontakt må endvidere antages at kunne være af værdi, hvor den forurettede selv lægger megen vægt på at komme hurtigt videre.

Det foreslås på den baggrund, at den indledende samtale som udgangspunkt skal være en egentlig samtale, men at der efter forurettedes ønske i første omgang bør kunne etableres en telefonisk kontakt mellem forurettede og den advokat, der udpeges. Om der derefter skal finde en egentlig, indledende samtale sted, må bero på forurettedes ønske efter at være vejledt af advokaten.

Kontakten til en advokat bør ske efter den gældende regel i § 741 b, stk. 2, hvorefter politiet kan rette henvendelse til en beneficeret advokat, der kan varetage hvervet som bistandsadvokat, indtil beskikkelse er sket ved retten. Den forurettede vil dog stadig kunne vælge en anden advokat.

5.3.3.3. Bistandsadvokatens tilstedeværelse ved afhøring hos politiet

Udvalget finder på samme måde som med hensyn til de spørgsmål, der er behandlet ovenfor i afsnit 5.3.3.1. og 5.3.3.2., at den forurettede ikke bør påtvinges sine rettigheder, men at der på den anden side også med hensyn til bistandsadvokatens tilstedeværelse ved afhøring hos politiet kan være anledning til at sikre, at bistandsadvokaten i voldtægtssager inddrages i højere grad end hidtil. Der kan i det hele henvises til overvejelserne ovenfor i afsnit 5.3.3.2.

Udvalget foreslår på den baggrund en regel om, at politiafhøring af forurettede skal ske under tilstedeværelse af en beskikket advokat, *medmindre* forurettede frabeder sig det, og at politiet skal vejlede forurettede herom.

Om sondringen mellem egentlig politiafhøring og meddelelse af umiddelbart nødvendige oplysninger henvises til afsnit 5.3.3.2.

5.4. Bistandsadvokatens adgang til at deltage i sagens behandling ved domstolene (Beslutningsforslagets pkt. 2)

5.4.1. Beslutningsforslaget

I det oprindelige beslutningsforslags pkt. 2, blev det foreslået, at bistandsadvokatens adgang til at deltage i sagens behandling ved domstolene udbygges, således, 1) at bistandsadvokatens adgang til sagens materiale og dokumenter skal udvides, 2) at bistandsadvokaten skal være til stede ved retsmøderne, 3) at bistandsadvokaten skal have mulighed for at stille spørgsmål til voldtægtsøfret og 4) at bistandsadvokaten skal have mulighed for at foreslå supplerende bevisførelse og vidner.

I bemærkningerne til forslaget om en udvidet adgang til sagens materiale og dokumenter, er det anført, at en udvidet adgang til politiets materiale giver bistandsadvokaten mulighed for at få et overblik over og forstå sagens indhold, samtidig med at en sådan adgang er en forudsætning for, at bistandsadvokaten kan indtage en mere aktiv rolle i sagen. Det anføres derudover, at bistandsadvokaten bør have tilsendt sagens akter, uanset om der rejses tiltale eller ej, idet dette vil kunne få betydning i relation til muligheden for at klage over en eventuel opgivelse af påtale.

I relation til de øvrige forslag anføres det i bemærkningerne, at det er utilfredsstillende for forurettede, såfremt bistandsadvokaten ikke inddrages i den retslige behandling af sagen. Det foreslås således, at tidspunktet for afholdelse af retsmøder skal aftales med bistandsadvokaten på samme måde, som det aftales med forsvareren.

Endvidere foreslås det, at bistandsadvokatens rolle i forbindelse med afhøring i sagen udbygges på en sådan måde, at bistandsadvokaten foretager den indledende afhøring af voldtægtsøfret med henblik på, at retten kan få en positiv forståelse for, hvilken person ofret er. Bistandsadvokaten skal således have mulighed for at stille spørgsmål, der generelt kan styrke ofrets troværdighed. Denne adgang vil ifølge forslaget sikre en fornuftig balance mellem retssikkerheden og hensynet til, at ofret ikke udsættes for unødvendig yderligere overlast.

Efter forslaget bør bistandsadvokatens afhøring tilrettelægges sammen med anklageren, således at bistandsadvokaten ikke risikerer at spolere anklagemyndighedens strategi for bevisførelse i sagen. Endvidere bør bistandsadvokaten i forbindelse med, at der etableres en bedre kontakt

mellem anklageren og bistandsadvokaten, have mulighed for at foreslå bevisførelse og vidner på samme måde som forsvareren.

5.4.2. Udvalgets overvejelser om bistandsadvokatens adgang til at deltage i sagens behandling ved domstolene

5.4.2.1. Generelle overvejelser om bistandsadvokatens rolle i straffeprocessen

Spørgsmålet om bistandsadvokatens beføjelser hænger nøje sammen med voldtægtsofrets processuelle retsstilling i sagen.

Den danske strafferetspleje bygger på det princip, at straffesager føres af anklagemyndigheden på ofrets og samfundets vegne på grundlag af saglige og objektive kriterier. Anklagemyndigheden er bl.a. bundet af objektivitetsprincippet, der indebærer, at anklagemyndigheden og politiet er forpligtet til at være upartiske i deres virksomhed, og at tiltale kun kan rejses, hvis anklagemyndigheden skønner, at tiltalerejsning vil føre til domfældelse. Straffesager betragtes som hovedregel ikke som en privat sag mellem to civile parter, og den forurettede kan derfor heller ikke udøve partsbeføjelser.

Det er efter strafferetsplejeudvalgets opfattelse overordentligt væsentligt, at velbegrundede bestræbelser på at sikre forurettede en bedre retsstilling ikke kompromitterer de grundlæggende principper i straffeprocessen. Nye regler om forurettede bør således ikke føre til, at der skabes uklarhed om henholdsvis anklagers og forsvarers rolle, og slet ikke til, at en bistandsadvokat for forurettede kommer til at virke som en form for ekstra anklager. Der er derfor behov for en nøje afvejning af, hvor langt man bør gå for at styrke forurettedes retsstilling.

Som omtalt ovenfor i afsnit 5.1. skal Strafferetsplejeudvalget i den kommende tid nærmere overveje spørgsmålet om forurettedes stilling i straffeprocessen generelt, dvs. i alle sagstyper. Efter den tidsmæssige ramme for nærværende kommissorium om voldtægts ofre vil de generelle overvejelser skulle ske efter afgivelse af denne betænkning om voldtægts ofre. Også på den baggrund er der anledning til, at der med hensyn til voldtægtssager ikke nu lægges op til mere vidtgående ændringer af reglerne om bistandsadvokatens rolle i straffeprocessen.

Udvalget har overvejet de enkelte punkter i beslutningsforslaget om bistandsadvokatens medvirken i den indenretlige behandling af sagen i dette lys.

5.4.2.2. Aktindsigt

Spørgsmålet om udvidet adgang til sagens dokumenter er nærmere behandlet i 1987-betænkningen samt i afsnit 2.3 b) i de almindelige bemærkninger til lov nr. 730 af 7. december 1988, hvoraf følgende fremgår:

”Vedrørende *aktindsigt* finder mindretallet, at det vil være af stor betydning for bistandsadvokaten med henblik på at kunne yde den forurettede den bedst mulige bistand at få fuld aktindsigt straks fra sagens start. En sådan udvidelse vil derfor efter disse medlemmers opfattelse indebære en betydningsfuld styrkelse af den forurettedes stilling. Mindretallet mener ikke, at udvidet aktindsigt vil medføre nogen nævneværdig risiko for bevisforvanskning og foreslår i den forbindelse, at bestemmelsen udformes således, at bistandsadvokaten som hovedregel har tavshedspligt også over for klienten på samme måde, som det i dag er tilfældet, når der efter tiltalerejsning er givet fuld aktindsigt, jf. § 741 c, stk. 3 (betænkningen side 54-56 og kapitel 10.2.).

Udvalgets flertal finder ikke at kunne anbefale en ændring af § 741 c, således at der straks fra sagens start, dvs. fra anmeldelsestidspunktet, skulle bestå en *ret* for bistandsadvokaten til at gøre sig bekendt med alt materiale i sagen. Disse medlemmer anser det på den ene side for tvivlsomt, om bevisforvanskning i noget større omgang med rette kan frygtes at forekomme, men finder på den anden side ikke at kunne udelukke, at der er en generel risiko herfor. Det er flertallets vurdering, at alene muligheden herfor vil kunne have en ødelæggende indflydelse på sagen - set ud fra anklagemyndighedens og forurettedes synsvinkel - idet forsvareren i forskellige sammenhænge vil kunne påberåbe sig, at den forurettedes kendskab til tiltaltes forklaring gør værdien af forurettedes forklaring tvivlsom. Flertallet peger endvidere på, at det for sagens videre forløb er af helt afgørende betydning, at politiafhøringen af forurettede kan afsluttes, uden at hun kender sigtedes forklaring. Hertil kommer, at der kan være et diskretionshensyn at tage til andre vidner, der har afgivet forklaring til politiet. Flertallet stiller sig tvivlende overfor, om bistandsadvokaten vil være tjent med at få oplysninger, der ikke må videregives til klienten, og betvivler endvidere, at bistandsadvokaten ved først at opnå fuld aktindsigt ved tiltalerejsningen skulle være afskåret fra at yde den fornødne bistand.

Justitsministeriet er enig i, at der ikke bør gennemføres ændrede regler vedrørende aktindsigt som foreslået af mindretallet, og lovforslaget er derfor udformet i overensstemmelse hermed.”

I relation til den situation, hvor der *ikke rejses tiltale*, og sagen derfor henlægges, er der i Strafferetsplejeudvalget enighed om, at bistandsadvokaten som udgangspunkt bør have ret til fuldstændig aktindsigt. Efter den nye regel i retsplejelovens § 41 d, kan den, der har en individuel, væsentlig interesse i et konkret retsspørgsmål, forlange at blive gjort bekendt med dokumenter i en straffesag, når sagen er endeligt afsluttet. Det fremgår af forarbejderne til bestemmelsen, at udtrykket ”sagen er endeligt afsluttet” ikke har helt samme betydning som udtrykket ”sagen er afgjort”, der anvendes i forvaltningslovens § 18. Efter retsplejelovens § 41 d kan en forurettet således først forlange aktindsigt, når omgørelsesfristen efter retsplejelovens § 724, stk. 2, er udløbet.

Reglen tilgodeser derfor ikke den, der ønsker at påklage en afgørelse om ikke at rejse tiltale.

Efter forarbejderne til de gældende regler vil en anmodning om aktindsigt, der er begrundet i et ønske om at skaffe oplysninger til brug for en eventuel klage til den overordnede anklagemyndighed, falde under reglen om meroffentlighed i retsplejelovens § 41 g.

Under hensyn til at formålet med lovændringen var at udvide adgangen til aktindsigt ved domstolene og i øvrigt at modernisere retsplejelovens regler om offentlighed i civile sager og straffesager med henblik på at sikre den størst mulige åbenhed og indsigt i domstolenes arbejde, finder udvalget, at det må lægges til grund, at lovændringen ikke tilsigter at forringe retsstillingen for så vidt angår muligheden for aktindsigt. Det må således antages, at den nye bestemmelse i retsplejelovens § 41 g om meroffentlighed skal fortolkes i lyset af den tidligere gældende praksis vedrørende aktindsigt efter forvaltningslovens § 18. Når det i forarbejderne til § 41 g specifikt er nævnt, at der bør udvises imødekommenhed, når forurettede i straffesager anmoder om aktindsigt, før sagen er endeligt afsluttet, er det udvalgets opfattelse, at bestemmelsen må fortolkes således, at en sådan anmodning om aktindsigt - som efter den tidligere praksis efter forvaltningslovens § 18 - i praksis altid bør imødekommes.

På ovenstående baggrund og under hensyn til at de nye regler om offentlighed i retsplejen er struktureret efter nærmere overvejelser i Retsplejerådet, finder udvalget, at det må lægges til grund, at forurettede i voldtægtssager m.v. har samme ret til aktindsigt efter den nye bestemmelse i retsplejelovens § 41 g, som efter den tidligere bestemmelse i forvaltningslovens § 18. Strafferetsplejeudvalget har derfor ikke fundet behov for at foreslå en særlig regel om aktindsigt i disse tilfælde.

Strafferetsplejeudvalget kan i øvrigt tilslutte sig bemærkningerne fra flertallet i 1987-betænkningen.

Der er allerede efter gældende regler adgang til det fulde materiale *efter tiltalerejsning* og - som nævnt ovenfor - efter regler om aktindsigt i forbindelse med klager over manglende tiltalerejsning. Tilbage står spørgsmålet om andet materiale end forurettedes forklaring til politirapport i tiden, *indtil tiltalerspørgsmålets afgørelse*.

For så vidt der kan gives et pålæg om ikke at videregive oplysninger til forurettede, kan efterforskningsmæssige hensyn ikke nødvendigvis begrunde den nuværende begrænsning. Det kan derimod anføres, at besiddelse af oplysninger, der ikke må videregives, kan indebære et pro-

blem i forholdet mellem bistandsadvokat og forurettede. Endvidere kan besiddelse af oplysninger om tiltaltes nærmere forklaring muligt føre til beskyldninger om afpasning af forurettedes forklaring. Men det afgørende spørgsmål er, hvad sådanne oplysninger skal bruges til. Spørgsmålet hænger snævert sammen med spørgsmålet om bistandsadvokatens rolle i straffeprocessen, jf. ovenfor afsnit 5.3.2.1., og særligt i forhold til bevisførelsen, jf. nedenfor afsnit 5.3.2.4-5. Som det nærmere omtales dér, finder udvalget ikke grundlag for, at der nu gennemføres en udvidelse af bistandsadvokatens beføjelser med hensyn til bevisførelsen om skyldspørgsmålet.

Udvalget finder på den anførte baggrund, at der ikke bør ske nogen generel udvidelse af adgangen til aktindsigt. Derimod forekommer det mindre velbegrundet, at den gældende § 741 c, stk. 2, alene omfatter forurettedes *forklaring* til politirapport. Udvalget foreslår derfor, at adgangen til dokumenter forud for afgørelsen af tiltaltespørgsmålet udvides til også at omfatte andet materiale vedrørende forurettede, herunder ikke mindst lægelige udtalelser. Udvalget finder ikke grund til at begrænse en sådan regel til voldtægtssager.

5.4.2.3. Bistandsadvokatens tilstedeværelse ved retsmøder

Spørgsmålet om bistandsadvokatens tilstedeværelse ved retsmøder er nærmere behandlet i 1987-betænkningen, side 60, hvoraf følgende fremgår:

”Reglerne om bistandsadvokatens overværelse af afhøringer hos politiet og i retten har nu fungeret i nogle år.

Så vidt udvalget ved, har der ikke i praksis været problemer med at gennemføre advokaternes tilstedeværelse ved politiafhøringer efter aftale med eller underretning til dem om tidspunktet.

Derimod er det over for udvalget blevet fremført, at de advokater, der beskikkes for forurettede i medfør af retsplejelovens kapitel 66 a, ikke i tilstrækkeligt omfang inddrages i spørgsmålet om berømmelse af domsforhandlingen med kort varsel og uden forinden at være spurgt, om han er i stand til at møde den pågældende dag.

Flere af udvalgets medlemmer har haft tilsvarende erfaringer, og udvalget har fundet det utilfredsstillende og i strid med forudsætningerne for retsplejelovens regler, hvis ikke den advokat, som hidtil har bistået forurettede, også får praktisk mulighed for at møde personligt ved domsforhandlingen.

På den baggrund anmodede udvalget i marts 1985 præsidenterne for Østre og Vestre Landsret om på en nærmere angivet måde at medvirke til, at problemerne omkring berømmelserne blev løst.

Udvalgets opfordring blev fulgt af præsidenterne, der ved cirkulæreskrivelse af 15. maj 1985 henstillede til byretterne, at sagerne berammes således, at også bistandsadvokaten, om fornødent ved et særligt berammelsesmøde, bliver hørt, inden den endelige berammelse aftales. Samme praksis vil blive fulgt i landsretterne.”

Det følger allerede i dag af retsplejelovens § 741 c, stk. 1, at en bistandsadvokat skal underrettes om tidspunktet for afhøringer og retsmøder. I Præsidenterne for Østre og Vestre Landsrets cirkulæreskrivelse til byretterne af 15. maj 1985, der, som det fremgår ovenfor, blev til i forbindelse med 1987-betænkningen, er det præciseret, at domstolene ved berammelse af retsmøder bør inddrage bistandsadvokaten på lige fod med forsvarerne.

Det anføres i cirkulæreskrivelsen bl.a.:

”at disse sager, der ofte er arrestantsager, bør berammes med dem, der skal møde, herunder bistandsadvokaten, på samme måde som sager med flere forsvarere. Det vil sige, at også bistandsadvokaten – om fornødent ved et særligt berammelsesmøde – bliver hørt, inden den endelige berammelse aftales, men det betyder også, at en arrestantsag ikke bør forsinkes på grund af berammelsesproblemer med den pågældende advokat.”

Om praksis ifølge udvalgets undersøgelse henvises til kapitel 4, afsnit 4.3.2. Undersøgelsen tyder på, at der ikke i alle tilfælde ved byretterne tages hensyn til bistandsadvokatens forhold ved berammelsen.

Udvalget kan tilslutte sig, at bistandsadvokaten bør inddrages i berammelsen på samme måde som forsvareren. Spørgsmålet må i øvrigt bero på, hvilken form for retsmøde der er tale om. Det bør gælde fuldt ud ved domsforhandling og retsmøder under efterforskning, hvor forurettede skal afhøres. Ved retsmøder vedrørende behandling som tilståelsessag efter retsplejelovens § 922 må det normalt være tilstrækkeligt, at advokaten er underrettet om retsmødet og får lejlighed til skriftligt at fremsætte erstatningskrav m.v.

Man bør være opmærksom på, at sagen – navnlig arrestantsager – ikke forsinkes unødigt. Hensynet til forurettede må afvejes over for hensynet til sagens hurtige fremme. Afhængig af omstændighederne vil der kunne være anledning til – i højere grad end med hensyn til forsvarer og i større omfang end i dag – at løse et berammelsesproblem ved ombeskikkelse af en bistandsadvokat.

Det væsentlige er, at man i første omgang forsøger at finde et tidspunkt, hvor bistandsadvokaten kan deltage, og at man ikke skrider til ombeskikkelse, medmindre hensynet til sagens behørig fremme kræver det.

Udvalget foreslår på den baggrund, at det i retsplejeloven præciseres, at retsmøder, hvor forurettede skal afhøres, så vidt muligt skal berammes efter aftale med bistandsadvokaten, og at bistandsadvokaten skal underrettes om andre retsmøder, herunder retsmøder med henblik på behandling som tilståelsessag, jf. retsplejelovens § 922. Udvalget finder ikke grund til at begrænse en sådan regel til voldtægtsager.

5.4.2.4 Bistandsadvokatens adgang til at stille spørgsmål til forurettede

Spørgsmålet om bistandsadvokatens adgang til at stille spørgsmål til forurettede er nærmere behandlet i 1987-betænkningen side 57-59, hvoraf følgende fremgår:

”Beslutningsforslag B 41 af 12. januar 1983 fremsat af en række medlemmer af Socialistisk Folkeparti indeholdt som punkt 5 et forslag om, at bistandsadvokaten skulle have adgang til at deltage i vidneafhøringer og proceduren af skyldsspørgsmålet for at bidrage til klarlæggelse af hændelsesforløbet og for at tilbagevise eventuelle usaglige eller usandfærdige påstande om offeret og hendes adfærd.

Udvalget har drøftet dette forslag, som også i andre forbindelser har været fremsat. Udvalget har endvidere drøftet, om der i øvrigt er behov for en nærmere fastlæggelse af de beføjelser, som bistandsadvokaten har i henseende til at deltage i de indenretlige afhøringer og til at procedere.

Afhøring og procedure

Som nævnt i afsnit 4.1.4., er det i bemærkningerne til § 741 c fastslået, at bistandsadvokaten ikke bør kunne virke som en yderligere anklager i sagen og derfor ikke bør have adgang til at procedere med hensyn til skyldsspørgsmålet og strafudmålingen.

Udvalget kan i det hele tiltræde disse synspunkter og kan derfor ikke støtte et forslag om, at bistandsadvokaten skulle kunne procedere om de nævnte spørgsmål. Udvalget peger i den forbindelse på, at den objektivitet, der kan kræves af anklagemyndigheden, efter sagens natur ikke i samme omfang kan forventes af bistandsadvokaten. Forslaget ville derfor efter udvalgets opfattelse indebære en forringelse af den retssikkerhed, som den tiltalte har krav på. Forringelsen ville ikke være retfærdiggjort af noget afgørende hensyn til forurettede.

Udvalgets flertal kan af samme grund heller ikke gå ind for, at bistandsadvokaten med henblik på en klarlæggelse af hændelsesforløbet direkte skal kunne deltage i afhøringerne af forurettede og andre vidner i sagen samt eventuel tiltalte. Eventuelle særlige spørgsmål må – som det sker i dag – kunne formidles gennem anklageren.

Det er flertallets opfattelse, at udgangspunktet fortsat bør være, at bistandsadvokaten alene kan stille spørgsmål til klarlæggelse af et eventuelt erstatningskrav samt i relation til forskellige processuelle spørgsmål, f.eks. vedrørende referatforbud, dørlukning og retspleje-

lovens § 848, stk. 1. Endvidere skal bistandsadvokaten have lejlighed til at procedere om disse spørgsmål.

Et mindretal i udvalget (...) finder, at bistandsadvokaten herudover bør have adgang til at deltage i afhøringen af såvel tiltalte som vidner med henblik på en klarlæggelse af hændelsesforløbet. Mindretallet henviser herved til, at dette i praksis kan være nødvendigt af hensyn til underbyggelsen af en eventuel erstatningspåstand. Endvidere henviser mindretallet til, at den forurettede har et naturligt krav på, at hændelsesforløbet i videst mulige omfang bliver klarlagt, og undertiden vil dette bedre kunne opnås, dersom også bistandsadvokaten kan deltage i afhøringerne.

Bør bistandsadvokatens beføjelser i retten nærmere beskrives i retsplejeloven?

Udvalget har overvejet, om det i retsplejeloven udtrykkeligt burde fastslås, at bistandsadvokaten i klientens berettigede interesse for det offentliges regning kan være til stede under hele domsforhandlingen og dér stille spørgsmål til andre vidner end forurettede samt har ret til at procedere i det omfang, det er angivet ovenfor, og som er forudsat ved de gældende bestemmelser.

Det er flertallet af udvalgsmedlemmernes opfattelse, at tvivlsspørgsmål på dette område bedst løses ved konkret afgørelse i retten og ikke egner sig til lovregulering. Udvalget har ikke indtryk af, at det i dag i noget nævneværdigt omfang giver anledning til problemer, hvis bistandsadvokaten ønsker at stille spørgsmål til forurettede og andre vidner, medmindre spørgsmålene direkte eller indirekte tager sigte på skyldsvurderingen eller strafudmålingen. Udvalgsflertallet har heller ikke grundlag for at tro, at bistandsadvokater afskæres fra at procedere vedrørende erstatningsspørgsmål og de nævnte processuelle spørgsmål eller fra at være til stede i rimeligt omfang.

På den baggrund finder flertallet ikke anledning til at foreslå lovændringer på dette punkt.

Et mindretal i udvalget (...) finder det på baggrund af erfaringerne fra sådanne sager ønskeligt, at bistandsadvokatens beføjelser i retten opregnes i retsplejeloven, herunder at der udtrykkeligt nævnes adgangen til at være til stede under hele domsforhandlingen, og hvis han eller hun benytter denne adgang da naturligvis at få honoreret tilstedeværelsen. Mindretallet foreslår i overensstemmelse hermed retsplejelovens § 741 c, stk. 3, formuleret som angivet nedenfor i kapital 10.2.”

Som det fremgår af afsnit 5.3.2.1., ovenfor, bygger den danske strafferetspleje på det princip, at straffesager føres af anklagemyndigheden.

Udvalget er af den opfattelse, at en udvidelse af bistandsadvokatens rolle under sagens behandling rejser principielle spørgsmål. Forslaget om, at bistandsadvokaten skal foretage den indledende afhøring af voldtægtsøfret, kan måske umiddelbart virke tiltalende i lyset af, at bistandsadvokaten er den person, som ofret kender og har tillid til. På den anden side vil en sådan adgang medføre, at bistandsadvokaten bliver inddraget i sagen på et område, som henhører under anklagemyndigheden. Den tiltalte vil på den baggrund kunne opfatte bistandsadvokaten som en ”ekstra” anklager.

Det er anklagemyndighedens pligt at fremstille sagen på grundlag af saglige og objektive kriterier, og dette gælder også i forhold til afhøring af vidner, herunder voldtægts ofre. Samme objektivitet kan i sagens natur ikke kræves af en bistandsadvokat, der har til opgave at varetage en enkelt persons interesser. En indledende afhøring under domsforhandlingen ved bistandsadvokaten, som anført i beslutningsforslaget for at styrke forurettedes troværdighed, vil i sig selv kunne påvirke bistandsadvokatens rolle i processen i en uheldig offensiv retning. Den vil endvidere – også ubevidst - kunne føre til en mere offensiv linie fra forsvarerside over for forurettede og dennes troværdighed. Der er på den baggrund efter udvalgets opfattelse god grund til at holde bistandsadvokaten uden for opgaver, der angår beviset for tiltaltes skyld.

Endvidere kan det anføres, at anklagemyndigheden ikke er ukendt med den situation at skulle afhøre et vidne, som på grund af sagens karakter er meget nervøs og usikker på sagens behandling i retten. I praksis vil det således høre til anklagemyndighedens opgaver at forsøge at få situationen til at virke så naturlig og afslappet, som sagens omstændigheder tillader.

Der er efter de gældende regler allerede mulighed for bistandsadvokaten for at stille supplerende spørgsmål med sigte på erstatningskrav. Bistandsadvokaten kan endvidere stille spørgsmål til forurettede i forbindelse med en anmodning, f.eks. om, at tiltalte efter retsplejelovens § 848, stk. 1, forlader retslokalet under forurettedes forklaring. Endelig er det ikke ganske udelukket, at det tillades bistandsadvokaten i særlige tilfælde at stille spørgsmål i øvrigt, f.eks. for at forhindre misforståelser o. lign, idet omfanget må bero på almindelig retsledelse. Dette gælder, selvom udgangspunktet efter de gældende regler er, at bistandsadvokaten ikke kan stille spørgsmål med henblik på bevisførelsen om skyldsspørgsmålet eller strafudmålingen.

Udvalget finder på denne baggrund ikke, at der bør foretages ændring i de gældende regler med hensyn til bistandsadvokatens adgang til at stille spørgsmål til forurettede. Udvalget kan således tiltræde flertallets synspunkter i 1987-betænkningen, jf. referatet ovenfor. Under alle omstændigheder bør eventuelle videre overvejelser ske i sammenhæng med overvejelserne vedrørende det generelle spørgsmål om forurettedes stilling i straffeprocessen. Udvalget vil derfor undersøge spørgsmålet også om bistandsadvokatens forhold til bevisførelse vedrørende skyldsspørgsmålet i forbindelse med udvalgets kommende generelle overvejelser, jf. ovenfor afsnit 5.1.

5.4.2.5 Bistandsadvokatens adgang til at foreslå supplerende bevisførelse

Spørgsmålet om bistandsadvokatens adgang til at foreslå supplerende bevisførelse er nærmere behandlet i 1987-betænkningen side 57-59. Der henvises til afsnit 5.4.2.4. ovenfor.

Efter beslutningsforslaget bør bistandsadvokaten, som tidligere omtalt, have mulighed for at foreslå bevisførelse og vidner på samme måde som forsvareren.

Det er udvalgets opfattelse, at udgangspunktet fortsat bør være, at det er anklageren og forsvareren, som forestår tilrettelæggelsen af bevisførelsen vedrørende skyldsspørgsmålet. Der kan henvises til bemærkningerne ovenfor afsnit 5.3.2.1. og 5.3.2.4. Den foreslåede ordning ville i sig selv føre til, at bistandsadvokaten skulle gøre sig overvejelser, som henhører under anklagemyndigheden. I forhold til den tiltalte måtte en ordning med ”to anklagere” yderligere kunne bestyrke et indtryk af at være oppe mod en overmagt. I lyset af de forestående overvejelser om ofres generelle stilling i straffeprocessen, jf. afsnit 5.3.2.1., bør eventuelle ændringer under alle omstændigheder ikke ske nu.

Udvalget finder på den baggrund ikke, at der bør gennemføres ændring af reglerne om bistandsadvokatens stilling i forhold til bevisførelsen. Efter de gældende regler er der ikke begrænsninger med hensyn til bevisførelse om erstatningskrav. Eventuel uenighed mellem anklager, forsvarer og bistandsadvokat om afgrænsningen vil kunne forelægges retten til afgørelse.

På samme måde som anført ovenfor afsnit 5.4.2.4. om spørgsmål til forurettede, vil problemstillingen om bistandsadvokatens forhold til bevisførelsen i øvrigt indgå i Strafferetsplejeudvalgets kommende overvejelser om ofres retsstilling, jf. ovenfor afsnit 5.1.

5.5. Beskyttelse af voldtægts ofre mod ydmygelser i retten (Folketingsbeslutningens pkt. 2)

5.5.1. Folketingsbeslutningen

Folketingsbeslutningens pkt. 2 indeholder to forslag med henblik på bedre beskyttelse af voldtægts ofre under ofrets forklaring i retten; dels et forslag vedrørende spørgsmålet om, hvorvidt tiltalte skal forlade retslokalet, mens voldtægts ofret afhøres, dels et forslag vedrørende begrænsning af bevisførelse om voldtægts ofrets troværdighed efter retsplejelovens § 185.

I bemærkningerne til beslutningsforslaget er det anført, at betydningen og vigtigheden af reglerne om voldtægts ofrenes ret til at få ført gerningsmanden uden for retslokalet, når der afgives forklaring, jf. retsplejelovens § 848, skal indskræpes. Ofret skal udtrykkeligt vejledes herom, og som udgangspunkt skal det allerede ved sagens tilrettelæggelse besluttes, om den tiltalte

skal føres uden for retslokalet under voldtægtsofrets forklaring, således at ofret allerede inden retsmødet har vished for, at tiltalte ikke sidder i retslokalet under ofrets forklaring.

I relation til forslaget om indskrænket bevisførelse efter retsplejelovens § 185 er det anført, at retsplejelovens § 185 skal fortolkes restriktivt, således at der som den helt klare hovedregel ingen bevisførelse skal finde sted om voldtægtsofrets tidligere seksuelle adfærd. Endvidere anføres det, at der er grund til at overvåge retternes fortolkning og praktiske anvendelse af reglerne på dette punkt med henblik på en eventuel opstramning af lovgivningen, hvis lovgivningen er for upræcis i forhold til ønsket om at skærme voldtægtsofrene mod ydmygelser.

5.5.2. Udvalgets overvejelser

5.5.2.1. Afhøring uden at tiltalte er til stede, retsplejelovens § 848, stk. 1

I 1987-betænkningen er spørgsmålet om afhøring af forurettede, uden at tiltalte er til stede, jf. retsplejelovens § 848, stk. 1, nærmere behandlet side 71-72 og 87-90. Af side 87-90 fremgår bl.a. følgende:

”... Med udgangspunkt i beslutningsforslaget fra Folketinget har udvalget drøftet, om den forurettede burde have krav på, at den tiltalte ikke er til stede i retssalen, mens forurettede afgiver forklaring.

Set fra tiltaltes synspunkt er der betænkeligheder både ved en så fast regel og ved en fast praksis på dette område, idet tiltalte bliver afskåret fra ved den direkte kontakt at påvise f.eks. svagheder i forklaringen. Der kan i øvrigt forekomme tilfælde, hvor det af hensyn til bedømmelsen af sagens faktiske forhold kan være nødvendigt eller hvert fald hensigtsmæssigt, om den tiltalte og den forurettede i retten konfronteres med hinanden.

Heroverfor står tilsvarende betragtninger som dem, der jf. 5.3.2.1. førte udvalget til at foreslå, at forurettede får krav på, at dørene lukkes, mens hun afgiver forklaring. Endvidere kan det hævdes, at tiltaltes interesser er tilstrækkeligt tilgodeset, ved at forsvareren er til stede under afhøringen, og ved at tiltalte efterfølgende eller eventuelt via højtalere i et tilstødende lokale vil blive gjort bekendt med forurettedes forklaring. Det vil i øvrigt være naturligt, at politiet i forbindelse med afhøringen til rapport gør forurettede opmærksom på muligheden for i retten at anmode om, at tiltalte forlader retssalen under forurettedes forklaring. Sådant orientering gives sandsynligvis i vidt omfang og bør i hvert fald gives i de tilfælde, hvor forurettede selv giver udtryk for bekymring ved udsigten til på ny at skulle konfronteres med tiltalte, eller hvor det fremgår af omstændighederne, at den forurettede nærer en sådan frygt.

Et flertal i udvalget finder, at det almindelige princip om, at den tiltalte i en straffesag har ret til at være til stede under den retlige behandling, er så væsentligt, at undtagelse herfra kun bør besluttes efter en konkret vurdering i hver enkelt sag. Det er ikke sandsynligt, at noget nævneværdigt antal tilfælde af voldtægt m.v. ikke anmeldes med den begrundelse, at

forurettede ikke kan være sikker på at kunne afgive forklaring uden tiltaltes tilstedeværelse. Herefter, og da den gældende praksis ikke synes at have givet anledning til væsentlige problemer for de forurettede, foreslår udvalgsflertallet ikke lovændringer på dette punkt.

Medlemmerne (...), der hører til flertallet, finder i tilslutning til det her anførte anledning til at fremhæve, at allerede den nuværende, meget hyppige udnyttelse af hjemlen i retsplejelovens § 848, stk. 1, til inden domsforhandlingen at afhøre anmelderinden i voldtægtssager uden tiltaltes tilstedeværelse, frembyder væsentlige og retssikkerhedsmæssige betænkeligheder.

Retsformandens referat eller protokollat i retsbogen af anmelderindens forklaring vil uundgåeligt være væsentlig kortere end selve forklaringen og uden mange af dennes nuancer og detaljer. Disse kan imidlertid ikke sjældent være væsentlige for tiltaltes muligheder for at påpege uoverensstemmelser med det faktiske forløb, som retten bør have kendskab til for at kunne vurdere kvaliteten og/eller troværdigheden af anmelderindens forklaring.

Kun ganske enkelte retssale er forsynet med det nødvendige tekniske udstyr til, at tiltalte i et andet rum kan påhøre anmelderindens forklaring gennem højtalere. Også denne ordning forhindrer imidlertid tiltalte i visuelt at følge anmelderinden under forklaringen og retens/nævningenes reaktioner på denne. Ligeledes afskæres den umiddelbare kontakt med forsvareren, der er nødt til at forblive i retssalen, hvilket svækker muligheden for kontraspørgsmål eller - i særlige tilfælde - øjeblikkelig indgriben fra forsvarerens side.

På denne baggrund ønsker disse medlemmer at påpege, at undtagelsesbestemmelsen i retsplejelovens § 848, stk. 1, må fortolkes på en sådan måde, at kravet om at der skal foreligge "særegne grunde" for at udelukke tiltalte, får et reelt indhold. Selv i grove voldtægtssager kan denne betingelse ikke antages at være opfyldt alene i kraft af det - ofte meget betydelige - ubehag, som anmelderinden typisk og som en normal reaktion vil føle ved at skulle afgive forklaring om handlingsforløbet.

Endelig bør man være opmærksom på, at selv om en liberal anvendelse af retsplejelovens § 848, stk. 1, kan være til glæde for nogle, vil den samtidig som en uundgåelig konsekvens medføre, at retssagen opleves som endnu mere byrdefuld af den anmelderinde, der fortsat må afgive sin forklaring i tiltaltes nærvær, hvilket igen vil afføde stærke krav om en yderligere udvidelse af anvendelsesområdet. Der synes god grund til at advare imod, at domstolene understøtter en sådan udvikling.

Et mindretal (...) finder, at tiltaltes interesser på dette område må vige for de nævnte afgørende hensyn til den forurettede, og foreslår derfor en bestemmelse om sådanne særlige rettigheder for forurettede i den samme gruppe sager, som nævnt i kapitel 5.3.2.1., indføjet i retsplejeloven som § 848, stk. 2, jf. forslag herom i kapitel 10.2."

Det er udvalgets opfattelse, at praksis efter retsplejelovens § 848, stk. 1, i dag er således, at tiltalte i meget vidt omfang føres ud i voldtægtssager, når den forurettede anmoder om det. Dette indtryk er bekræftet ved udvalgets undersøgelse, jf. kapitel 4.

Det ligger således i voldtægtssagens karakter, at betingelserne efter retsplejelovens 848, stk. 1, meget ofte vil være opfyldt. Muligvis kan det hævdes, at det i højere grad er hensynet til at

beskytte forurettede mod et meget betydeligt ubehag end hensynet til at opnå en forklaring, der er det afgørende i praksis. Der stilles i praksis næppe betydelige krav hverken med hensyn særlig følsomhed hos ofret eller til særlig truende fremtræden hos tiltalte. Afgørende er snarere, hvilken belastning det efter sagens karakter må antages at være at skulle afgive forklaring siddende umiddelbart over for den tiltalte. En vis objektivisering i anvendelsen af betingelserne i § 848, stk. 1, kan være på sin plads, for så vidt som det hverken er rimeligt eller hensigtsmæssigt, at retsformanden på dette stadium involverer sig for dybt i en vurdering af tiltalte, forurettede og deres indbyrdes relation. De omstændigheder, der har betydning for, hvilken belastning som forurettede udsættes for, kan i øvrigt være omtvistede.

Efter folketingsbeslutningen er det ikke en ændring af bestemmelsen som sådan, der lægges op til, men derimod en bedre vejledning af forurettede om muligheden og en tidligere afklaring af, om bestemmelsen skal anvendes.

Udvalget har alligevel overvejet, om der kan være anledning til ændring af reglen i § 848, stk. 1, for så vidt angår voldtægtssager. Baggrunden herfor er, at afgørelsen i praksis i langt de fleste tilfælde må antages alligevel at falde ud til, at afhøring af forurettede skal ske uden tiltaltes tilstedeværelse. En regel, der ville give forurettede et krav på at blive afhørt uden tiltaltes tilstedeværelse, ville derfor ikke i sig selv være af større praktisk betydning for de tiltalte. Derimod ville en sådan regel være af stor betydning for forurettede, der ville kunne spares for unødigt angstelse, fordi forurettede dermed ikke skulle afvente en konkret afgørelse. Dette ville have særlig betydning, hvis afgørelsen ellers træffes helt primært på grundlag af det indtryk, som forurettede umiddelbart vil gøre ved besvarelse i retslokalet af spørgsmål om sin frygt m.v. Eventuel indførelse af en ny regel må også ses i lyset af, at retsplejeloven allerede i dag giver forurettede i voldtægtssager et krav på, at afhøring af forurettede i retten sker for lukkede døre, jf. § 29 a.

Udvalget har dog ikke fundet tilstrækkeligt grundlag for at foreslå en sådan ny regel om et retskrav på, at tiltalte forlader retssalen. Det skyldes, at reglen i § 848, stk. 1, principielt må anses for et ikke ubetydeligt indgreb i tiltaltes rettigheder. Dette er også lagt til grund af flertallet i 1987-betænkningen, jf. referatet ovenfor. Et sådant indgreb bør begrænses til det konkret nødvendige, i hvert fald så længe der ikke ved alle retter er mulighed for, at den tiltalte kan følge forklaringen over lyd- og eventuelt billedanlæg. Det må dog også spille ind, at voldtægtssager omfatter et bredt spektrum, og at der kan være stor forskel på situationen i på den ene side en sag om overfaldsvoldtægt og på den anden side en sag om parvoldtægt.

En anden mulighed er at ændre betingelserne i bestemmelsen i mere objektiv retning, uden at give forurettede et egentligt krav på, at tiltalte forlader retssalen. En sådan ny regel kunne f.eks. gå ud på, at beslutning efter bestemmelsen kunne træffes i voldtægtssager, når det efter sagens karakter og omstændigheder måtte anses for nærliggende, at en uforbeholden forklaring ellers ikke kan opnås. En sådan regel ville klargøre, at der ikke skal fokuseres på den konkrete forurettede, og afgørelsen vil derfor lettere kunne træffes forlods og på skriftligt grundlag. Reglen ville dermed begrænse ulemperne for forurettede. Udvalget har dog heller ikke fundet, at der på nuværende tidspunkt bør stilles forslag om en sådan regel. Der kan henvises til bemærkningerne ovenfor om en regel om et retskrav. Hertil kommer, at der allerede efter den gældende regel formentlig ofte vil kunne træffes afgørelse på skriftligt grundlag, jf. nærmere nedenfor.

Udvalget har fundet, at man foreløbig bør søge forurettedes stilling forbedret gennem den ændring af retsplejelovens § 841, der omtales nedenfor. Spørgsmålet om en ændring af § 848, stk. 1, kan eventuelt stille sig anderledes, når der måtte være medhørsudstyr, eventuelt audiovisuelt udstyr, til rådighed ved alle retter, jf. herom også nedenfor afsnit 5.6. Spørgsmålet kan eventuelt overvejes senere i lyset af erfaringerne med de forslag, der i øvrigt fremsættes i denne betænkning.

I høringssvarene er omtalt den situation, hvor der kan være bevismæssige grunde til at konfrontere tiltalte og forurettede i retten. Udvalget finder, at det praktiske område herfor må anses for begrænset, idet reglerne om konfrontation m.v. i vid udstrækning kan overflødiggøre en konfrontation i retten. Udvalget finder endvidere ikke, at der er behov for særregler for konfrontation i relation til § 848, stk. 1.

Udvalget har herefter overvejet spørgsmålene om bedre vejledning og om en tidligere afklaring af, om bestemmelsen i den enkelte sag skal anvendes.

Udvalget kan tiltræde, at det bør sikres, at forurettede er bekendt med muligheden for at opnå en afgørelse efter § 848, stk. 1. Dette vil allerede efter de gældende regler normalt være tilfældet. Det hører således til bistandsadvokatens opgaver at vejlede forurettede også om denne mulighed og i givet fald at fremsætte begæringen over for retten. Er der ingen bistandsadvokat, bør anklagemyndigheden forud for domsforhandlingen eller eventuelt andre retsmøder vejlede forurettede om muligheden og i givet fald fremsætte begæringen over for retten på forurettedes vegne. Noget sådant sker da også allerede i dag, ikke blot i voldtægtssager og med hensyn til forurettede, men i det hele taget med hensyn til vidner, der af den ene eller anden grund er utrygge ved at skulle afgive forklaring i retten. Om anklagemyndighedens pligter kan

henvises til Rigsadvokatens meddelelse nr. 2/2001 om vejledning til ofre for forbrydelser og udpegning af en kontaktperson for vidner. Udvalget forudsætter, at anklagemyndigheden i de tilfælde, hvor der ikke er bistandsadvokat, sikrer sig, at forurettede vejledes ikke blot om § 848, stk. 1, men også om sine øvrige rettigheder.

Udvalget kan endvidere tiltræde, at der kan være behov for, at spørgsmålet om, hvorvidt tiltalte skal føres ud under forurettedes forklaring i voldtægtssager, afklares forud for domsforhandlingen. Herved undgås unødigt ængstelse hos forurettede i tiden op til retsmødet.

Efter den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 841, kan retten forud for domsforhandlingen træffe afgørelse om dørlukning, navneforbud, referatforbud og om, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne afhøres. Om forarbejderne til denne bestemmelse henvises til kapitel 2.

Udvalget foreslår, at der i tilknytning til denne bestemmelse fastsættes en regel om, at anklagemyndigheden i voldtægtssager senest samtidig med indlevering af bevisfortegnelse i sagen skal underrette forsvareren og retten om, hvorvidt der foreligger spørgsmål om afgørelser nævnt i § 841, herunder om, hvorvidt tiltalte skal forlade retslokalet under forurettedes forklaring. Det forudsættes herved, at anklageren underretter retten om de spørgsmål, som anklagemyndigheden eller bistandsadvokaten vil rejse i henhold til bestemmelsen. Anklageren må således rette henvendelse til bistandsadvokaten herom. Skulle der undtagelsesvis ikke være beskikket en bistandsadvokat på dette tidspunkt, bør anklageren sørge for, at der rettes henvendelse til forurettede herom med henblik på beskikkelse, da der formentlig vil være tale om en misforståelse. Skulle forurettede fastholde ikke at ønske en bistandsadvokat, må anklagemyndigheden vejlede forurettede om de spørgsmål, som bestemmelsen kan give anledning til, og derefter fremsætte de fornødne begæringer overfor retten.

Det kan indvendes mod en sådan regel, at afgørelsen om, at tiltalte skal forlade retslokalet, bedst træffes i tilknytning til retsmødet, hvor man har både tiltalte og forurettede til stede, og retsformanden dermed kan danne sig et indtryk af de pågældende. Hvis man skulle indkalde forurettede til et forberedende retsmøde for at tage stilling til anmodningen, ville formålet med ordningen kunne forspildes. Udvalget finder ikke, at denne indvending er afgørende. Udvalget finder i forlængelse af bemærkningerne om den nuværende praksis ovenfor, at det i voldtægtssager i almindelighed – men dog efter en konkret vurdering – må være muligt at træffe afgørelsen på skriftligt grundlag forud for domsforhandlingen, ligesom ordningen uden problemer vil kunne fungere i de ikke sjældne tilfælde, hvor der ikke protesteres mod anmodningen fra tiltaltes side. Som det er anført i forarbejderne til § 841, jf. ovenfor kapitel 2, afsnit 2.6.5., er det

dog altid op til retten at afgøre, om der er behov for at afholde et særskilt retsmøde om begæringen.

5.5.2.2. Retsplejelovens § 185, stk. 2, om bevisførelse om forurettedes tidligere seksuelle adfærd i visse sædelighedssager.

Om anvendelsen af § 185, stk. 2, kan henvises til 1987-betænkningen, side 72-74 og 90-91. Af side 90-91 fremgår følgende:

”Det er udvalgets opfattelse, at det forhold, at der kun sjældent synes at opstå spørgsmål om rækkevidden af retsplejelovens § 185, stk. 2, ikke kan tages som udtryk for, at bestemmelsen er uden betydning. Det er tværtimod udvalgets vurdering, at bestemmelsen i praksis fungerer godt, ikke mindst fordi reglen formentlig ofte forebygger, at der overhovedet opstår spørgsmål om bevisførelse om forurettedes tidligere seksuelle adfærd.

Udvalget har drøftet, om forbuddet i retsplejelovens § 185, stk. 2, mod bevisførelse om forurettedes tidligere seksuelle adfærd bør gøres absolut, således som det var foreslået i det oprindelige lovforslag, jf. ovenfor afsnit 5.1.5.

Det er udvalgets opfattelse, at et absolut forbud mod denne bevisførelse kan tænkes ikke blot at føre til urigtige eller tvivlsomme domfældelser, men også i visse situationer vil kunne anvendes af forsvareren som begrundelse for en frifindelse, idet forsvareren vil kunne henvise til, at der er forhold omkring forurettede, som ikke er blevet tilstrækkeligt undersøgt. Herved kan der opstå så megen tvivl, at resultatet bliver frifindelse, selvom måske ganske få spørgsmål til forurettede (eventuelt bag lukkede døre) kunne have fjernet tvivlen og bragt forholdene på det rene. Et forbud kunne altså i denne situation blive til skade for forurettede.

Der er i udvalget enighed om, at bevisførelse af denne art i princippet må undgås, sådan som retsplejelovens § 185, stk. 2, også administreres i praksis.

Det er imidlertid vanskeligt på forhånd at forestille sig enhver mulig bevismæssig situation, og der kan tænkes sager, hvor det som anført ved folketingsbehandlingen i 1981 af hensyn til sagens rette opklaring kan være nødvendigt i større eller mindre omfang at komme ind på forurettedes tidligere seksuelle adfærd. Hændelsesforløbet i den ovenfor under afsnit 5.1.5. refererede sag fra Bornholm viser i hvert fald, at en bevisførelse, som vedrører seksuelle spørgsmål, ikke i alle tilfælde er uden betydning for sagens bedømmelse. Udvalget finder det betænkeligt ud fra retssikkerhedsmæssige hensyn helt generelt at afskære bevisførelsen om forurettedes tidligere seksuelle adfærd, og foreslår derfor bestemmelsen i retsplejelovens § 185, stk. 2, bibeholdt uændret.”

Som det fremgår af 1987-betænkningen, anvendes bestemmelsen kun yderst restriktivt i praksis. Dette indtryk bekræftes af udvalgets undersøgelse, jf. kapitel 4.

I folketingsbeslutningen lægges der da heller ikke op til en ændring af retsplejelovens § 185. Derimod anbefales en overvågning af domstolenes fortolkning og praktiske anvendelse af reglerne med henblik på en eventuel senere opstramning af loven.

Udvalget finder anledning til at bemærke, at det på forhånd kan være tvivlsomt, om en sådan ordning vil kunne bibringe væsentlig ny viden om anvendelsen af § 185 i praksis. For det første vil der formentlig være tale om meget få tilfælde, og for det andet vil en afgørelse om, i hvilket omfang der kan ske bevisførelse om et voldtægtsoffers tidligere seksuelle adfærd, være baseret på en meget konkret vurdering, hvor mange af sagens øvrige momenter spiller ind. En indberetningsordning vil i øvrigt af praktiske grunde kun kunne omfatte udtrykkelige afgørelser, hvor retten typisk ved kendelse i tilfælde af tvist mellem parterne træffer afgørelse om, hvorvidt et bestemt vidne kan føres eller et bestemt spørgsmål stilles.

Udvalget har på den baggrund overvejet, om man i stedet for en indberetningsordning generelt fra den overordnede anklagemyndighed bør indskærpe reglerne og anklagemyndighedens opgaver i denne henseende. Man bør være opmærksom på, at der oftest er en række indberetningsordninger i kraft samtidig, og at sådanne ordninger virker bedst, når de angår afgørelser, der optræder med en vis hyppighed, og i en relativt begrænset periode. Skal der over en længere tid indberettes afgørelser, der forekommer meget sjældent, kan der være en risiko for, at resultaterne ikke bliver fuldt dækkende.

Udvalget har imidlertid fundet, at der må lægges afgørende vægt på den særlige interesse, som er knyttet til reglerne om voldtægts ofre, og som er kommet til udtryk gennem folketingsbeslutningen. Udvalget foreslår på den anførte baggrund, at der i tilknytning til gennemførelse af udvalgets forslag iværksættes en indberetningsordning for afgørelser i kendelser og eventuelt domme gennem en tre-årig periode. Ordningen kan bedst gennemføres ved, at Rigsadvokaten foreskriver en indberetningspligt for anklagemyndigheden og efter udløb af perioden afgiver en redegørelse om erfaringerne.

Indberetningsordningen vil ikke mere generelt kunne belyse de tilfælde, hvor det ikke drejer sig om en nærmere angivet bevisførelse, men blot om enkelte spørgsmål til personer, der i øvrigt afhøres, herunder forurettede selv og tiltalte. Med hensyn til sådanne spørgsmål må man også være opmærksom på, at der kan være tale om glidende overgange mellem spørgsmål, der klart falder under § 185, stk. 2, og spørgsmål, der falder udenfor, ligesom situationen kan være ret forskellig afhængig af sagens art, herunder om der er tale om overfalds-, kontakt- eller samlivsvoldtægt.

Problemet om rækkevidden af retsplejelovens § 185 løses i sådanne tilfælde gennem retsledelse. Det sikre udgangspunkt vil under alle omstændigheder være, at der ikke kan ske bevisførelse vedrørende et voldtægtsoffers tidligere seksuelle adfærd, idet det klart fremgår af § 185, stk. 2, og dens forarbejder, at bestemmelsen skal anvendes restriktivt.

Et særligt spørgsmål angår bistandsadvokatens rolle i relation til retsplejelovens § 185, stk. 2. Det er antaget i praksis, jf. kapitel 2 om afgørelsen i UfR 98.1476V, at bistandsadvokaten ikke skal inddrages i en afgørelse om anvendelse af § 185, stk. 1, om bevisførelse om, hvorvidt et vidne er tidligere straffet. Efter afgørelsens begrundelse vil det samme være gældende med hensyn til § 185, stk. 2. Det er imidlertid efter udvalgets opfattelse ikke holdbart, at afgørelser efter § 185, stk. 2, i de her drøftede sager skal kunne træffes uden om bistandsadvokaten. Bistandsadvokaten bør således have mulighed for ikke blot at gøre indsigelse mod en bevisførelse uden rettens tilladelse i strid med § 185, stk. 2, men tillige at begrunde en sådan indsigelse, også uanset at bistandsadvokaten i denne henseende til en vis grad må komme ind på bevisførelsen om skyldsspørgsmålet. Udvalget foreslår, at dette præciseres i forbindelse med en ændring af retsplejeloven med henblik på gennemførelse af udvalgets forslag. En sådan præcisering af bistandsadvokatens opgaver på dette punkt må anses for en – i hvert fald principielt set – væsentlig styrkelse af beskyttelsen af forurettede efter retsplejelovens § 185, stk. 2.

5.6. Andre spørgsmål

5.6.1. Indledning

Som det fremgår ovenfor, har udvalget fundet, at der bør gennemføres ændringer af retsplejeloven med henblik på en forbedret stilling for voldtægtsofre i relation til adgangen til beskikkelse af bistandsadvokat, bistandsadvokatens deltagelse under efterforskning og i retsmøder og med henblik på en tidlig afklaring af bl.a. spørgsmålet om, hvorvidt afhøring af forurettede i retten skal ske uden, at tiltalte er til stede i retslokalet.

Derimod har udvalget på visse punkter fundet, at tankerne i folketingsbeslutningen og beslutningsforslaget ikke eller ikke uden yderligere overvejelser bør føres ud i livet. Det gælder navnlig med hensyn til spørgsmålet om at involvere bistandsadvokaten i bevisførelsen om skyldsspørgsmålet. Udvalgets opfattelse på dette punkt bygger på væsentlige hensyn til at sikre en retfærdig rettergang. Der er derimod ikke tale om en underkendelse af de hensyn til forurettede i voldtægtssager, som er baggrunden for de pågældende forslag.

Det må således erkendes, at rollen som forurettet i en voldtægtssag er ubehagelig i højere grad end tilfældet er for forurettede i almindelighed, jf. oven for afsnit 5.1. Udvalget har derfor overvejet, om der i tilknytning til de forslag, som udvalget stiller i afsnit 5.3.-5., kan være anledning til på andre punkter at styrke den forurettedes stilling i voldtægtssager. Udvalget har også i dette lys gennemgået de høringssvar, der er indkommet i forbindelse med udvalgets undersøgelse, jf. bilag 1.

5.6.2. Ventelokaler i retsbygninger

Udvalget finder det naturligt, at bistandsadvokaten eller – hvis der ikke skulle være beskikket en bistandsadvokat - den af politiet udpegede kontaktperson i samarbejde med rettens personale sørger for, at ofret ikke skal opholde sig i samme ventelokale som den tiltalte. Såfremt der er mulighed herfor, bør det i retten tydeligt tilkendegives, hvilket ventelokale der er beregnet for den forurettede og andre vidner, og hvilket ventelokale der er forbeholdt den tiltalte. Der henvises til domstolsstyrelsens cirkulæreskrivelse af 28. september 2000, hvori det henstilles, at de embeder, hvor der i tilknytning til retssalen ikke er indrettet særskilt venterum for vidner, tager kontakt til den lokale politimester med henblik på indgåelse af en lokalaftale om, hvordan beskyttelsen af vidner i forbindelse med afgivelse af vidneforklaring i retten håndteres. Det bør sikres, at der på det tidspunkt, hvor forurettede skal møde i retsbygningen, er en person til stede, som kan tage imod den pågældende. Hvis bistandsadvokaten vil skulle deltage i retsmødet fra starten, typisk for at nedlægge erstatningskrav, bør der være en anden person, der kan tage sig af forurettede i tiden, indtil forurettede kaldes ind for at afgive forklaring.

Det kan endvidere være en psykologisk fordel, at bistandsadvokaten i retslokalet placeres i en stol ved siden af vidnestolen, mens afhøringen foregår.

5.6.3. Teknisk udstyr i retslokalerne

Udvalget er bekendt med, at man flere steder i udlandet i stigende omfang anvender videooptagelse ved politiafhøringer. Efterhånden som denne teknik udbredes, kunne det føre til tanker om, hvorvidt man kunne anvende samme fremgangsmåde med hensyn til politiafhøring, som anvendes ved videoafhøring af børn, jf. retsplejelovens § 745 e. En sådan ordning vil dog kræve nærmere overvejelser, herunder med hensyn til, om man i alle henseender bør benytte samme fremgangsmåde som med hensyn til børn, men også mere principielle overvejelser. Der vil være samme betænkeligheder som med hensyn til anvendelsen af videooptagelse af børns forklaring, jf. betænkning nr. 1420/2002, side 90-94, men betænkelighederne vil have væsentlig større vægt, fordi det grundlæggende hensyn til vidnet er mindre, når vidnet er en voksen

person. Udvalget har ikke fundet grundlag for, at der på nuværende tidspunkt påbegyndes sådanne overvejelser. Der kan dog være grund til at være opmærksom på udviklingen på dette område.

Spørgsmål om anvendelse af tidssvarende teknisk udstyr gør sig dog også gældende på andre punkter. Der kan henvises til afsnit 5.5.2.1. ovenfor om anvendelse af audiovisuelt udstyr i forbindelse med beslutninger efter retsplejelovens § 848, stk. 1, om, at tiltalte skal forlade retslokalet under forurettedes afhøring. Allerede med de gældende regler er der behov for medhørsudstyr ved alle retter. Det referat, som retsformanden giver efter retsplejelovens § 848, stk. 8, vil aldrig kunne være lige så dækkende som den faktiske forklaring. Strafferetsplejeudvalget får dog lejlighed til mere generelt at komme ind på spørgsmålet om anvendelse af sådant udstyr i retten i forbindelse med kommissoriet om protokollering, jf. herom i kapitel 1.

5.6.4. Politiets vejledning af forurettede

Udvalget har drøftet, om den vejledning, som politiet i dag giver vedrørende muligheden for bistandsadvokat m.v., kan forbedres, således at der opnås en større sikkerhed for, at forurettede har forstået, hvilke rettigheder og muligheder for hjælp og støtte den pågældende har. I den forbindelse har udvalget navnlig skelet til de eksisterende pjecer, herunder folderen "Information om juridisk hjælp efter et seksuelt overgreb" fra Center for Voldtægtsofre (Rigshospitalet), og har bl.a. overvejet, om der i retsplejeloven bør fastsættes en regel om, at voldtægtsofre i forbindelse med indgivelse af anmeldelsen skal have udleveret en skriftlig vejledning om bistandsadvokatorordningen, muligheden for erstatning, kontaktpersonordningen, psykologhjælp m.v. Endvidere har udvalget overvejet behovet for en regel, der beskriver, hvem der er ansvarlig for udarbejdelsen og revisionen af en sådan vejledning.

Udvalget finder det vigtigt, at forurettede hurtigst mulig efter en anmeldelse får de nødvendige informationer om de overforstående emner. Udvalget finder dog ikke, at der er et behov for nærmere regler herom i retsplejeloven, men at dette bør løses administrativt. Det forudsættes, at det fornødne skriftlige vejledningsmateriale udarbejdes og løbende vedligeholdes. Et sådant materiale bør ud over praktiske oplysninger indeholde en oversigtlig orientering om de rettigheder, som forurettede har, herunder retten til bistandsadvokat og de særlige processuelle beskyttelsesregler.

5.6.5. Beskikkelse af bistandsadvokat i tilståelsessager

Udvalget har overvejet, om der er behov for en regel, der kan sikre, at der bliver beskikket en bistandsadvokat i tilståelsessager, hvor forurettede, uanset at denne ikke skal møde i retten, kan have behov for en bistandsadvokat, bl.a. i relation til opgørelsen af et eventuelt erstatningskrav. Det er udvalgets opfattelse, at anklagemyndigheden i de situationer, hvor der er tale om en tilståelsessag efter retsplejelovens § 922, bør indhente oplysninger hos den forurettede om eventuelle erstatningskrav og eventuelt sørge for, at den forurettede får beskikket en bistandsadvokat. Er der ikke tidligere beskikket en bistandsadvokat for forurettede, bør anklagemyndigheden således – som det formentlig allerede sker – i forbindelse med tiltalespørgsmålets afgørelse tage spørgsmålet op over for forurettede, hvad enten der rejses tiltale eller sagen fremmes som tilståelsessag. Udvalget har herefter ikke fundet det nødvendigt at opstille lovregler.

5.6.6. Afhøring af forurettede på et voldtægtscenter

Som det fremgår af udvalgets undersøgelse, foretages den første egentlige afhøring i enkelte politikredse på et voldtægtscenter. Der kan f.eks. henvises til besvarelsen fra Politimesteren i Fredericia, jf. omtalen herom i bilag 1. Udvalget har i den forbindelse overvejet, om der bør indføres en ordning, hvorefter den første egentlige afhøring – i de mere akutte tilfælde – som hovedregel sker på et voldtægtscenter med henblik på, at bistandsadvokaten kommer til stede dér. Der er imidlertid for en række politikredse en ikke uvæsentlig afstand til et voldtægtscenter/klinik. Endvidere taler en række praktiske og tekniske hensyn, herunder med hensyn til anvendelsen af edb-teknik, for, at afhøringen skal ske hos politiet. De regler, som udvalget har foreslået ovenfor i afsnit 5.3., må endvidere antages i almindelighed at sikre, at forurettedes behov for bistand tilgodeses. Disse regler udelukker ikke, at en afhøring, såfremt det findes hensigtsmæssigt, sker på et center. På den baggrund finder udvalget ikke, at der bør opstilles regler, som fører til, at afhøringen i almindelighed skal ske på bestemte steder.

5.6.7. Adgang til bisidder

Som tidligere nævnt vælger nogle voldtægts ofre at have en bisidder, f.eks. et familiemedlem eller en bekendt, til stede under afhøringen i stedet for eller ved siden af en bistandsadvokat. Udvalget har overvejet, om der bør indføres nærmere regler, der regulerer adgangen til at have en bisidder, som ikke er advokat. Under hensyn til, at der i praksis ikke umiddelbart synes at forekomme problemer i den forbindelse, finder udvalget imidlertid ikke, at der er et behov for sådanne regler.

5.6.8. Indskærpelse af retsplejelovens § 185, stk. 2.

I relation til retsplejelovens § 185, stk. 2, har udvalget overvejet, om der bør indføres en pligt for dommeren til at indskærpe indholdet af § 185, stk. 2. Som berørt overfor i afsnit 5.5.2.2., er anvendelsen af retsplejelovens § 185, stk. 2, i praksis i høj grad et spørgsmål om retsledelse. Der kan være tilfælde, hvor det er nærliggende for retten at indskærpe bestemmelse. Der kan dog også være talrige tilfælde, hvor det vil fremstå som helt overflødigt eller måske malplaceret. Det bør således være op til den enkelte dommer ud fra en konkret vurdering at afgøre, hvorvidt der er behov for at indskærpe bestemmelsen ved sagens begyndelse eller eventuelt på et andet tidspunkt.

5.6.9. Revision af retsplejelovens § 1017 b

I lyset af bl.a. høringssvaret fra Joan-Søstrene, jf. bilag 1, hvor det er beskrevet, at kvinder på grund af en meget detaljeret beskrivelse af dem som forurettet i en voldtægtssag har måttet flytte, har udvalget overvejet en revision af retsplejelovens § 1017 b vedrørende straffen for omtale af en sag om overtrædelse af straffelovens kapitel 24 om forbrydelser mod kønssædeligheden mv. Under hensyn til karakteren af de sager, der nyder beskyttelse efter retsplejelovens § 1017 b, finder udvalget det væsentligt, at der kan skrives ind i de tilfælde, hvor en forurettet identificeres som følge af omtale af sagen. Det bør så vidt muligt undgås, at kvinder, som i forvejen er under pres, skal udsættes for yderligere negativ opmærksomhed, som en detaljeret beskrivelse i pressen ofte vil medføre. Ud over den gældende bestemmelse i § 1017 b følger en vis beskyttelse af reglerne om dørlukning, herunder retsplejelovens § 29 a. Det er tænkeligt, at disse regler ikke i alle tilfælde med sikkerhed vil rumme den ønskelige beskyttelse. En udvidelse af gerningsindholdet i § 1017 b - som berører ytringsfriheden - er imidlertid vanskelig. På den anden side er anvendelsesområdet ikke skarpt afgrænset efter bestemmelsens ordlyd, og der er ikke megen praksis. Der kan derfor være anledning til i første omgang at søge problemet løst gennem en øget opmærksomhed omkring reglen. Udvalget finder derfor ikke anledning til nu at foreslå bestemmelsen ændret. Derimod bør både anklagemyndigheden og - i første omgang ikke mindst - bistandsadvokaterne være opmærksomme på reglen og i det enkelte tilfælde overveje, om der kan være grundlag for at skrive ind. Det er endvidere væsentligt, at forurettede gøres opmærksom på reglens eksistens, herunder gennem det ovenfor omtalte vejledningsmateriale.

5.7. Reglernes anvendelsesområde

Ovenfor er fremsat en række forslag med henblik på forurettede i voldtægtssager. Der er ikke herved taget stilling til, i hvilke nærmere tilfælde reglerne bør kunne finde anvendelse.

Kommissoriet og folketingsbeslutningen taler om voldtægtsofre, men der er behov for en nærmere afgrænsning.

Afgrænsningen kan ske ved opstilling af en fælles definition af voldtægtssager for alle de foreslåede regler. Den kan også ske ved at følge det nuværende område for de forskellige gældende regler, som foreslås ændret. I sidste instans bør et sådant afgrænsningsspørgsmål bero på indholdet af de nye regler, som foreslås.

De relevante *gældende regler* anvendes i følgende sager:

§ 741 a om bistandsadvokat omfatter af interesse for voldtægtsofres retsstilling sager om straffelovens § 210, §§ 216-223, §§ 224 og 225, jf. §§ 216-223, og § 232.

Blandt disse bestemmelser giver § 741 a, stk. 1, 2.-3. pkt., adgang til – en i praksis lidet benyttet - undtagelse for en del. De øvrige bestemmelser, der så at sige udgør det obligatoriske område for advokatbeskikkelse, er – i øvrigt også efter § 224 om anden kønslig omgængelse og § 225 om homoseksuelle forhold - følgende: § 210 (incest), § 216 (voldtægt), § 217 (anden tvang), § 218, stk. 2 ("forsvarsløse"), § 222, stk. 2, 2. led (under 12 år + tvang m.v.), og § 223, stk. 1 (under 18 år + betroelsesforhold o. lign.).

§ 848 om forklaring uden tiltaltes tilstedeværelse gælder generelt for vidner og medtiltalte, dvs. i alle sagstyper.

§ 185 om bevisførelse om tidligere seksuel adfærd gælder – også efter § 224 om anden kønslig omgængelse og § 225 om homoseksuelle forhold - følgende: § 216 (voldtægt), § 217 (anden tvang), § 218, stk. 2 ("forsvarsløse")

Der kan også skeles til reglerne om offentlighed:

§ 1017 b om forbud mod at offentliggøre den forurettedes identitet gælder alle sager om overtrædelse af straffelovens kapitel 24, dvs. i alle sædelighedssager.

§ 29 a om dørlukning under vidneforklaring omfatter de samme overtrædelser som den obligatoriske del af § 741 a.

Den nærmere afgrænsning af anvendelsesområdet for de foreslåede regler vil i en række relationer kunne diskuteres, og der vil altid kunne argumenteres for forskellige udvidelser eller begrænsninger i forhold til en fælles formel. Udvalget tillægger det imidlertid betydelig vægt, at der – også af hensyn til regelsættets overskuelighed - så vidt muligt fastlægges et fælles anvendelsesområde for de foreslåede særregler, samt at der ikke tillægges særreglerne et for vidt anvendelsesområde.

På den baggrund har udvalget fundet det nærliggende at holde sig inden for det anvendelsesområde, som efter de gældende regler i retsplejeloven er fastlagt for ikke blot den obligatoriske advokatbeskikkelse efter § 741 a, stk. 1, men også reglen om forurettedes krav på dørlukning efter § 29 a. Udvalget foreslår på den baggrund, at de nye regler skal gælde for sager om straffelovens § 210, § 216, § 217, § 218, stk. 2, § 222, stk. 2, 2. led og § 223, stk. 1, alt tillige efter §§ 224-225.

Som anført ovenfor i afsnit 5.4.2.2. og 5.4.2.3., har udvalget dog fundet, at de foreslåede nye regler om bistandsadvokatens aktindsigt og indkaldelse til retsmøder bør gælde i alle sager, herunder alle sædelighedssager.

KAPITEL 6

Udvalgets lovudkast med bemærkninger

6.1. Lovudkast

Udkast til lov om ændring af retsplejeloven

(Beskikkelse af bistandsadvokat i sager om voldtægt m.v.)

§ 1

I lov om rettens pleje, jf. lovbekendtgørelse nr. 961 af 21. september 2004, som ændret ved § 2 i lov nr. 1436 af 22. december 2004, foretages følgende ændringer:

1. § 741 a affattes således:

”§ 741 a. I sager der vedrører overtrædelse af straffelovens § 119, § 123, § 210, §§ 216-223, §§ 224 eller 225, jf. §§ 216-223, § 232, § 237, jf. § 21, §§ 244-246, §§ 249 og 250, § 252, stk. 2, §§ 260-262 a eller § 288, beskikker retten en advokat for den, der er forurettet ved lovovertrædelsen, når den pågældende fremsætter begæring om det, jf. dog stk. 2 og 3.

Stk. 2. I sager om overtrædelse af straffelovens § 210, §§ 216 og 217, § 218, stk. 2, § 222, stk. 2, 2. pkt. eller § 223, stk. 1, skal beskikkelse ske, medmindre den pågældende efter at være vejledt om retten til beskikkelse af advokat frabeder sig det. Den forurettede skal have lejlighed til at tale med en advokat før politiets afhøring af forurettede, medmindre den pågældende efter at være blevet vejledt, jf. § 741 b, stk. 2, 2. pkt. frabeder sig det. Det samme gælder i sager om overtrædelse af § 224 eller § 225, jf. § 210, §§ 216 og 217, § 218, stk. 2, § 222, stk. 2, 2. pkt. eller § 223, stk. 1.

Stk. 3. I sager om overtrædelse af straffelovens § 119, § 123, § 218, stk. 1, §§ 219-221, § 222, stk. 1 og 2, 1. led, § 223, stk. 2, § 232, § 237, jf. § 21, §§ 244-246, §§ 249 og 250, § 252, stk. 2, §§ 260-262 a eller § 288, kan beskikkelse af advokat dog afslås, hvis lovovertrædelsen er af mindre alvorlig karakter og bistandsadvokat må anses for åbenbart unødvendig. Det samme gælder i sager, der vedrører overtrædelse af straffelovens § 224 eller § 225, jf. § 218, stk. 1, §§ 219-221, § 222, stk. 1 og 2, 1. led, eller § 223, stk. 2.

Stk. 4. Fremsætter den forurettede ikke begæring om beskikkelse af advokat, kan der efter politiets begæring beskikkes en advokat for den forurettede under efterforskningen. Det samme gælder, når der ikke sker beskikkelse efter stk. 2.”

2. § 741 b, stk. 1 og 2, affattes således:

”§ 741 b. Politiet vejleder den forurettede om reglerne om beskikkelse af en advokat. I de sager, der er nævnt i § 741 a, stk. 2, skal forurettede endvidere gøres bekendt med reglerne om advokatens medvirken, jf. § 741 a, stk. 2, 2. pkt. og stk. 2, 2. pkt. nedenfor. Vejledningen skal gives, inden den forurettede afhøres første gang, og skal gentages i forbindelse med og inden anden afhøring. Det skal af politirapporten fremgå, at den forurettede har modtaget behørig vejledning. Endvidere skal det fremgå, hvis den forurettede ikke har ønsket en advokat beskikket. Politiet drager omsorg for, at spørgsmål om beskikkelse efter § 741 a indbringes for retten.

Stk. 2. Er den forurettede villig til at udtale sig, er begæringen om beskikkelse af advokat ikke til hinder for, at politiet afhører den forurettede uden advokatens tilstedeværelse. I tilfælde hvor beskikkelse skal ske efter § 741 a, stk. 2, gælder dette kun, hvis den forurettede anmoder om at blive afhørt uden advokatens tilstedeværelse.

Stk. 3. Politiet kan tilkalde eller kontakte en af de i § 733, stk. 1, nævnte advokater til at varetage hvervet som advokat for den forurettede, indtil retten måtte have beskikket en advokat.”

3. § 741 c, stk. 1 og 2, affattes således:

”§ 741 c. Advokaten har adgang til at overvære afhøringer af den forurettede såvel hos politiet som i retten og har ret til at stille yderligere spørgsmål til den forurettede. Advokaten underrettes om tidspunktet for afhøringer. Retsmøder, hvor forurettede skal afhøres, berammes så vidt muligt efter aftale med bistandsadvokaten. Advokaten underrettes om andre retsmøder, herunder retsmøder efter retsplejelovens § 922.

Stk. 2. Advokaten har adgang til at gøre sig bekendt med den forurettedes forklaring til politiet og andre dokumenter vedrørende den forurettede. Når der er rejst tiltale i sagen, har advokaten tillige adgang til at gøre sig bekendt med det øvrige materiale i sagen, som politiet har tilvejebragt.”

4. I § 841 indsættes som stk. 2:

”*Stk. 2.* I sager om overtrædelse af straffelovens § 210, §§ 216 og 217, § 218, stk. 2, § 222, stk. 2, 2. pkt. eller § 223, stk. 1, skal anklagemyndigheden senest samtidig med indlevering af bevisfortegnelsen underrette forsvareren og retten om, hvorvidt der foreligger sådanne spørgsmål. Det samme gælder i sager om overtrædelse af § 224 eller § 225, jf. § 210, §§ 216 og 217, § 218, stk. 2, § 222, stk. 2, 2. pkt. eller § 223, stk. 1.”

6.2. Almindelige bemærkninger

Udkastet indeholder forslag til nye bestemmelser i retsplejeloven med henblik på at styrke retstillingen for den, der er forurettet i en sag vedrørende voldtægt mv.

Forslagene i udkastet vedrører beskikkelse af advokat (bistandsadvokat) i sager om voldtægt m.v., herunder bestemmelser om advokatens medvirken i den indledende fase (§ 741 a, stk. 2, og § 741 b, stk. 2 og 3). Endvidere vedrører udkastet advokatens adgang til deltagelse i retsmøder (§ 741 c, stk. 1). I tilknytning hertil indeholder udkastet forslag til ændring af retsplejelovens § 841 om muligheden for at træffe afgørelse om dørlukning, referatforbud og om, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne afhøres (§ 841, stk. 2).

Det foreslås, at den bedre beskyttelse som udgangspunkt skal gælde forurettede i voldtægtssager samt i de i øvrigt mest alvorlige sædelighedssager. Det drejer sig om sager om overtrædelse af straffelovens § 210, §§ 216 og 217, § 218, stk. 2, § 222, stk. 2, 2. pkt. eller § 223, stk. 1, og § 224 eller § 225, jf. § 210, §§ 216 og 217, § 218, stk. 2, § 222, stk. 2, 2. pkt. eller § 223, stk. 1. Denne afgrænsning svarer til anvendelsesområdet for retsplejelovens § 29 a, hvorefter forurettede har krav på dørlukning under afgivelse af sin forklaring for retten og til afgrænsningen af de sager, hvor der efter de gældende regler er et krav om beskikkelse af advokat, således at en anmodning om advokatbeskikkelse ikke kan afslås, jf. retsplejelovens § 741 a, stk. 1. Enkelte af de foreslåede regler får dog efter indholdet et videre anvendelsesområde.

For så vidt angår retsplejelovens § 185 foreslås det, at der af Rigsadvokaten iværksættes en indberetningsordning til belysning af anvendelsen af § 185, stk. 2.

6.3. Bemærkninger til lovudkastets enkelte bestemmelser

Til § 1, nr. 1 (retsplejelovens § 741 a).

Der foreslås en ændret affattelse af retsplejelovens § 741 a med det formål at styrke retstillingen for forurettede i en voldtægtssag mv.

Den følger af den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 741 a, stk. 1, at retten i sager, der vedrører overtrædelse af straffelovens § 119, § 123, § 210, §§ 216-223, §§ 224 eller 225, jf. §§ 216-223, § 232, § 237, jf. § 21, §§ 244-246, §§ 249 og 250, § 252, stk. 2, §§ 260-262 a eller § 288, beskikker en advokat for den, der er forurettet ved lovovertrædelsen, når den pågældende fremsætter begæring herom. Beskikkelse af en bistandsadvokat forudsætter således

en begæring fra den forurettede, hvilket vil sige, at beskikkelsen er frivillig i forhold til den forurettede. Derimod er beskikkelsen som hovedregel obligatorisk for retten.

Derudover følger det af retsplejelovens § 741 a, stk. 1, 2. og 3. pkt., at beskikkelse af advokat i en række af de ovennævnte sager, nemlig i sager om overtrædelse af straffelovens § 119, § 123, § 218, stk. 1, §§ 219-221, § 222, stk. 1 og stk. 2, 1. led, § 223, stk. 2, § 232, § 237, jf. § 21, §§ 244-246, §§ 249 og 250, § 252, stk. 2, §§ 260-262 a eller § 288 kan afslås, hvis lov-overtrædelsen må anses for åbenbart unødvendig. Det samme gælder i sager, der vedrører overtrædelse af straffelovens § 224 eller § 225, jf. § 218, stk. 1, §§ 219-221, § 222, stk. 1 og stk. 2, 1. led, eller § 223, stk. 2.

Efter retsplejelovens § 741 a, stk. 2, kan politiet fremsætte begæring om beskikkelse af en bistandsadvokat for den forurettede under efterforskningen, hvis den pågældende ikke selv har anmodet herom.

Det foreslås i § 1, nr. 1 (§ 741 a, stk. 2.), at der i de sager, hvor beskikkelse ikke kan afslås, nemlig i sager om overtrædelse af straffelovens § 210, §§ 216 og 217, § 218, stk. 2, § 222, stk. 2, 2. pkt. eller § 223, stk. 1, samt § 224 eller § 225, jf. de nævnte bestemmelser, skal ske beskikkelse af en advokat, *medmindre* den pågældende efter at være vejledt om retten til beskikkelse af advokat *frabeder sig det*, jf. den foreslåede § 741 a, stk. 2, 1. og 3. pkt.

Forslaget indebærer, at den forurettede i sager om voldtægt mv. – uden selv at skulle fremsætte anmodning – vil få beskikket en advokat, medmindre den pågældende, efter at være blevet behørigt vejledt om reglerne om beskikkelse af advokat, frabeder sig dette. Hensigten med bestemmelsen er at sikre, at beskikkelse af bistandsadvokat ikke fravælges som følge af den tilstand af forvirring og manglende overblik, som forurettede i de alvorligste sædelighedssager naturligt kan befinde sig i. Med den foreslåede regel bliver *udgangspunktet*, at beskikkelse sker.

Derudover foreslås det i § 741 a, stk. 2, 2. pkt., at den forurettede i de pågældende sager skal have lejlighed til at tale med en advokat før afhøringen, medmindre den pågældende efter at være blevet vejledt, jf. § 741 b, stk. 2, 2. pkt., frabeder sig det.

Med henblik på at undgå, at ordningen med bistandsadvokat skaber efterforskningsmæssige vanskeligheder, således at udsigten til at få udredt tingenes rette sammenhæng forringes, herunder muligheden for at tage en gerningsmand på friske spor, forudsættes det, at politiet uanset reglerne kan foretage en helt foreløbig udspørgen af forurettede. Politiet vil således kunne stille

uopsættelige spørgsmål til forurettede og nødvendige efterforskningskridt bør kunne finde sted, også før advokaten er kommet til stede, hvis forurettede er indforstået hermed. Politiet vil således kunne stille forurettede spørgsmål med henblik på meddelelse af akutte oplysninger af betydning for en umiddelbar bevissikring, f.eks. om tid, sted og signalement mv. Der forudsættes at være tale om oplysninger, der er nødvendige for foretagelsen af efterforskningskridt, som ikke kan opsættes uden risiko for, at øjemedet forspildes. Det kan indebære oplysning om gerningsforløbet, ”udførelsesmåden” mv. med henblik på stillingtagen til om mulige DNA spor skal sikres. Det kan også dreje sig om oplysninger, der er nødvendige for stillingtagen til, om der foreligger et anholdelsesgrundlag. Der vil således kunne være tale om en udspørgen, der ikke er helt kort.

Det forudsættes endvidere, at der – hvis forurettede ønsker det – som supplement til eller i stedet for den indledende samtale kan gennemføres en telefonsamtale mellem forurettede og den advokat, der udpeges. Det er tydeliggjort ved forslaget til ændring af § 741 b, stk. 3. Der henvises til betænkningens kapitel 5, afsnit 5.3.3.2.

Endvidere er den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 741 a, stk. 2, hvorefter politiet kan fremsætte begæring om beskikkelse af en bistandsadvokat for den forurettede under efterforskningen, hvis den pågældende ikke selv har anmodet herom, videreført i den foreslåede § 741 a, stk. 4, også for de sager, hvor den forbedrede beskyttelse skal finde anvendelse. Ganske vist vil den foreslåede regel om, at beskikkelse sker, medmindre forurettede frabeder sig det, i sig selv føre til, at beskikkelse sker, når der ikke fremsættes eller kan lægges vægt på en erklæring om ikke at ville have en advokat. Der kan imidlertid alligevel være tilfælde, hvor beskikkelse på politiets initiativ bør kunne ske, f.eks. hvor en værge for en mindreårig frabeder sig beskikkelse, eller hvor det er tvivlsomt, om en erklæring fra en psykisk syg person er alvorlig ment. Beskikkelse kan i sådanne tilfælde være nødvendig for at varetage forurettedes interesser. Det bemærkes, at den gældende § 741 a, stk. 2, i relation til voldtægtssager m.v. netop antages at have et begrænset anvendelsesområde, der navnlig dækker tilfælde, hvor den forurettede ikke selv er i stand til træffe beslutningen, f.eks. fordi forurettede er mindreårig eller psykisk handicappet.

Til § 1, nr. 2 (retsplejelovens § 741 b).

Retsplejelovens § 741 b indeholder regler om politiets vejledningspligt i relation til beskikkelse af bistandsadvokat, samt regler om afhøring af den forurettede uden bistandsadvokatens tilstedeværelse.

Det følger af retsplejelovens § 741 b, stk. 1, at politiet vejleder den forurettede om adgangen til at begære en advokat beskikket. Vejledningen skal gives, inden den forurettede afhøres første gang, og skal gentages i forbindelse med og inden anden afhøring. Det skal af politirapporten fremgå, at den forurettede har modtaget behørig vejledning. Politiet drager omsorg for, at den forurettedes begæring om beskikkelse af en advokat indbringes for retten.

Det følger videre af § 741 b, stk. 2, at hvis den forurettede er villig til at udtale sig, er begæring om beskikkelse af advokat ikke til hinder for, at politiet afhører den forurettede uden advokatens tilstedeværelse. Ønsker den forurettede ikke at udtale sig uden advokatens tilstedeværelse, kan politiet tilkalde en af de i § 733, stk. 1, nævnte advokater til at varetage hvervet som advokat for den forurettede, indtil retten tager stilling til begæringen.

I medfør af retsplejelovens § 741 b, stk. 3, kan justitsministeren fastsætte nærmere regler om tilkaldeordningens gennemførelse, men sådanne administrative forskrifter er ikke udstedt. Der er dog i praksis etableret en tilkaldeordning svarende til ordningen for forsvarere, jf. bekendtgørelse nr. 467 af 26. september 1978.

Det foreslås, at det i § 741 b, stk. 1, præciseres, at den forurettede i de sager, der er omfattet af forslaget til § 741 a, stk. 2, skal gøres bekendt med ikke blot reglerne om adgang til bistandsadvokat, men også med reglerne om advokatens medvirken. Den forurettede skal således vejledes om, at den forurettede vil få beskikket en advokat, medmindre forurettede frabeder sig dette. Forurettede skal endvidere vejledes om, at forurettede skal have lejlighed til en samtale med en advokat før den første egentlige afhøring. Vejledningen skal også omfatte den regel om advokatens tilstedeværelse ved en egentlig politiafhøring, der omtales nedenfor, jf. forslaget til ændring af § 741 b, stk. 2. Vejledning skal gives, inden den forurettede afhøres første gang, og skal gentages i forbindelse med og inden anden afhøring.

Endvidere foreslås en ændring af § 741 b, stk. 2, således, at det kommer til at fremgå, at i de tilfælde, hvor beskikkelse skal ske efter § 741 a, stk. 2, kan politiet kun afhøre den forurettede uden advokatens tilstedeværelse, hvis den forurettede anmoder herom.

Efter den foreslåede § 741 b, stk. 3, kan politiet tilkalde eller kontakte en af de i § 733, stk. 1, nævnte advokater til at varetage hvervet som advokat for den forurettede, indtil retten måtte have beskikket en advokat. Bestemmelsen svarer i hovedtræk til den gældende § 741 b, stk. 3. Ved den nye bestemmelse præciseres, at politiet kan kontakte en af de nævnte advokater med henblik på en telefonisk samtale med den forurettede før den første afhøring, jf. bemærkningerne oven for til § 1, nr. 1.

Til § 1, nr. 3 (retsplejelovens § 741 c).

Retsplejelovens § 741 c indeholder en række bestemmelser om de beføjelser, som bistandsadvokaten har under sagen. I medfør af retsplejelovens § 741 c, stk. 1, har advokaten adgang til at overvære afhøringer af den forurettede såvel hos politiet som i retten og har ret til at stille yderligere spørgsmål til den forurettede. Advokaten underrettes endvidere om tidspunktet for afhøringer og retsmøder.

Det følger allerede i dag af Præsidenterne for Østre og Vestre Landsrets cirkulæreskrivelse til byretterne af 15. maj 1985, at domstolene ved berømmelse af retsmøder bør inddrage bistandsadvokaten på lige fod med forsvarerne. Det må dog antages, at der ikke i alle tilfælde ved byretterne tages hensyn til bistandsadvokatens forhold ved berømmelsen.

Ved forslaget til § 741 c, stk. 1, 3. og 4. pkt. præciseres, at retsmøder, hvor forurettede skal afhøres, så vidt muligt skal berammes efter aftale med bistandsadvokaten.

Bistandsadvokaten bør inddrages i berømmelsen på samme måde som forsvareren ved domsforhandling og retsmøder under efterforskning, hvor forurettede skal afhøres.

Bestemmelsen er formuleret med henblik på, at man fortsat bør være opmærksom på, at sagerne – navnlig arrestantsager – ikke forsinkes unødigt. Hensynet til forurettede må derfor afvejes over for hensynet til sagens hurtige fremme. Afhængig af omstændighederne vil der kunne være anledning til – i højere grad end med hensyn til forsvarer og i større omfang end i dag – at løse et berømmelsesproblem ved ombeskikkelse af en bistandsadvokat. Det væsentlige er, at man i første omgang forsøger at finde et tidspunkt, hvor bistandsadvokatens kan deltage, og at man ikke skrider til ombeskikkelse, medmindre hensynet til sagens behørig fremme kræver det.

Ved retsmøder vedrørende behandling som tilståelsessag efter retsplejelovens § 922 må det normalt være tilstrækkeligt, at advokaten underrettes om retsmødet og får lejlighed til skriftligt at fremsætte erstatningskrav m.v.

Efter retsplejelovens § 741 c, stk. 2, 1. pkt., har en bistandsadvokat adgang til at gøre sig bekendt med den forurettedes forklaring til politirapport. Når der er rejst tiltale i sagen, har advokaten tillige adgang til at gøre sig bekendt med det øvrige materiale i sagen, som politiet har tilvejebragt, jf. § 741 c, stk. 2, 2. pkt.

Det foreslås, at adgangen til dokumenter forud for afgørelsen af tiltalespørgsmålet udvides til også at omfatte andet materiale vedrørende forurettede end dennes forklaring til politirapport, herunder ikke mindst lægelige udtalelser, jf. lovudkastets § 1, nr. 3 (§ 741 c, stk. 2, 1. pkt.).

Til § 1, nr. 4 (retsplejelovens § 841).

Efter retsplejelovens § 841 kan retten efter anmodning fra anklagemyndigheden, forsvareren eller et vidne forud for domsforhandlingen træffe afgørelse om dørlukning efter § 29, stk. 3, nr. 2 eller 3, referatforbud efter § 30, stk. 2, navneforbud efter § 31, stk. 1, nr. 1, om at tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne afhøres, jf. § 848, stk. 1, 3 eller 6, eller om, at et vidnes bopæl, navn, eller stilling ikke må oplyses for tiltalte, jf. § 848, stk. 2.

For navnlig at sikre, at spørgsmålet om, hvorvidt tiltalte skal føres ud under forurettedes forklaring i voldtægtssager, afklares forud for domsforhandlingen, foreslås der indsat en ny bestemmelse som § 841, stk. 2, hvorefter anklagemyndigheden senest samtidig med indlevering af bevisfortegnelsen skal underrette forsvareren og retten om, hvorvidt der foreligger spørgsmål omfattet af § 841, stk. 1. Ved en tidlig afklaring kan unødigt ængstelse hos forurettede i tiden op til retsmødet undgås.

Det må således i voldtægtssager i almindelighed – men efter en konkret vurdering - være muligt at træffe afgørelsen på skriftligt grundlag forud for domsforhandlingen, ligesom ordningen uden problemer vil kunne fungere i de ikke sjældne tilfælde, hvor der ikke protesteres mod anmodningen fra tiltaltes side. Det beror dog på rettens afgørelse, om der i det enkelte tilfælde skal afholdes et retsmøde om spørgsmålet.

Ved forslaget forudsættes det, at anklagemyndigheden påser, at der er beskikket bistandsadvokat efter reglerne, og at anklagemyndigheden retter henvendelse til denne eller eventuelt den forurettede selv.

Efter forslaget omfatter reglen også de øvrige spørgsmål, der er nævnt i den gældende § 841, herunder dørlukning.

Strafferetsplejeudvalgets undersøgelse i relation til voldtægtsfres retstilling

Strafferetsplejeudvalget har til brug for overvejelserne i nærværende betænkning foretaget en undersøgelse af, hvorledes de gældende regler i retsplejelovens vedrørende voldtægtsfres retstilling fungerer i praksis.

Undersøgelsen er foretaget ved udsendelse af et spørgetema til en række myndigheder og organisationer. Spørgetemaet og høringslisten er vedlagt i bilag 1a og 1b.

Strafferetsplejeudvalget har modtaget i alt 38 hørings svar. Følgende myndigheder og organisationer har besvaret spørgetemaet:

Advokatrådet, Landsforeningen af beskikkede advokater, Landsforeningen Hjælp Voldsofre, Center for voldtægts ofre (Rigshospitalet), Joan-søstrene, Den Danske Dommerforening, Præsidenten for Østre Landsret, Præsidenten for Vestre Landsret, Præsidenten for Københavns Byret, Præsidenten for Retten i Århus, Præsidenten for Retten i Odense, Præsidenten for Retten i Aalborg, Præsidenten for Retten i Roskilde, Retten i Glostrup, Retten i Esbjerg, Retten i Hjørring, Retten i Viborg, Retten i Herning, Retten i Fredericia, Retten i Svendborg, Retten i Vordingborg, Rigsadvokaten, Politidirektøren i København, Politimesteren i Odense, Politimesteren i Århus, Politimesteren i Aalborg, Politimesteren i Glostrup, Politimesteren i Esbjerg, Politimesteren i Hjørring, Politimesteren i Viborg, Politimesteren i Herning, Politimesteren i Fredericia, Politimesteren i Svendborg, Politimesteren i Hillerød, Politimesteren i Roskilde, Politimesteren i Vordingborg, Politimesteren i Rønne, Advokatfirmaet Vogel & Gammelby.

Hørings svarene varierer i omfang og detaljeringsgrad. Nogle høringsparter har besvaret samtlige spørgsmål, mens andre fortrinsvis har besvaret de spørgsmål, der vedrører deres område. Endelig er en række høringsparter fremkommet med en mere overordnet udtalelse omkring emnet.

Nedenfor er i skematisk form gengivet de indkomne svar på de enkelte spørgsmål. Under hvert hovedspørgsmål er undersøgelsens overordnede konklusioner gengivet i rubrikken "Undersøgelsens resultat".

Under rubrikken "Antal hørings svar i alt" er gengivet antallet af hørings svar på det konkrete spørgsmål. Der vil under enkelte spørgsmål kunne forekomme flere svar fra den samme høringspart, hvorfor det samlede antal besvarelser i de forskellige undergrupper kan overstige antallet af hørings svar på det konkrete spørgsmål.

De høringssvar, som er afgivet ved en samlet udtalelse om emnet, er indsat under rubrikken "Overordnede bemærkninger til afsnit ...". Derudover er enkelte besvarelser fra høringssvarene gengivet under rubrikken "Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene". Disse bemærkninger vedrører som oftest besvarelser, som skiller sig ud fra de øvrige besvarelser.

1. Vejledning til den forurettede - retsplejelovens § 741 b, stk. 1

Undersøgelsens resultat

Det fremgår af høringssvarende, at ordningen med politiets vejledning om beskikkelse af bistandsadvokat for voldtægtsofre generelt fungerer tilfredsstillende. Dog er der en del høringsparter, herunder bl.a. Center for Voldtægtsofre og Joan-Søstrene, der påpeger, at ordningen ikke fungerer tilfredsstillende, idet det er disse parters opfattelse, at vejledningen ikke er grundig nok, og at ofrene ofte ikke har fået en forståelse af, hvad det vil sige at få beskikket en bistandsadvokat.

Endvidere viser undersøgelsen, at praksis for hvornår en bistandsadvokat beskikkes er forskellig i enkelte politikredse.

Overordnede bemærkninger til afsnit 1 – vejledning til den forurettede

Landsforeningen Hjælp Voldsofre: Der har hidtil været en noget uensartet praksis i politiets vejledning om beskikkelse af bistandsadvokat. Det må dog forventes, at cirkulæreskrivelse vedrørende politiets relationer til ofre for forbrydelser og ulykker og deres pårørende (CIS nr. 9581 af 20.10. 04) vil skabe en større homogenitet.

Såvel cirkulæreskrivelsen som politiets hidtidige praksis savner dog nogle væsentlige elementer. Det er således afgørende for et voldtægtsoffers stillingtagen til tilbud om bistandsadvokat under sagens indledende faser, at offeret klart får oplyst hvad en bistandsadvokat kan hjælpe med på dette stadium. Sådanne oplysninger gives ikke tilstrækkelig klart. Tværtimod sker det ofte, at oplysningen om mulighed for at få beskikket bistandsadvokat allerede i forbindelse med de første afhøringer gives på en måde, der ligefrem giver offeret det indtryk, at beskikkelse er helt unødvendig.

Rigsadvokaten: Det fremgår af statsadvokaternes besvarelser, at ordningen med politiets vejledning om beskikkelse af bistandsadvokat for voldtægtsofre generelt fungerer tilfredsstillende.

Center for Voldtægtsofre (Rigshospitalet): Ordningen med politiets vejledning om bistandsadvokat for voldtægtsofre fungerer ikke tilfredsstillende. I lang de fleste tilfælde hvor det seksuelle overgreb bliver anmeldt, har der allerede været foretaget en første afhøring af offeret, inden hun kommer til Center for Voldtægtsofre oftest fulgt af politiet. Vi spørger altid, om de har fået en bistandsadvokat. Svaret er meget sjældent "ja". De fleste kan slet ikke erindre, at de er blevet informeret om adgang til at begære en advokat beskikket. Vi formoder, at politiet stiller spørgsmålet om der skal ansøges om bistandsadvokat. Vi har dog erfaret, at spørgsmålet ikke altid bliver forstået af de kvinder, det bliver stillet til, og at de derfor ikke ved, hvad det er, de svarer "ja" eller "nej" til. Om denne manglende forståelse skyldes den krisetilstand kvinden er i umiddelbart efter voldtægten eller i dagene lige efter, eller om det skyldes at politiet ikke altid har forståelse for vigtigheden af, at kvinden så tidligt som muligt i forløbet får tilknyttet en bistandsadvokat, er ikke til at svare på med sikkerhed. Formentlig gør begge faktorer sig gældende.

På Center for Voldtægtsofre informerer vi både mundtligt og skriftligt om retten til en bistandsadvokat. Herefter er det vores erfaring, at kun et fåtal af kvinder ikke ønsker at få tildelt en bistandsadvokat. Vi hjælper ofte kvinder med at kontakte en bistandsadvokat, som kontakter det involverede politi med henblik på at få sat ansøgningsproceduren i gang. Eller vi kontakter politiet direkte.

Joan-Søstrene: Det er Joan-Søstrenes erfaring, at ordningen (desværre) ikke fungerer tilfredsstillende. Af de kvinder, der henvendte sig til Joan-Søstrene i 2002 vedrørende en politianmeldt voldtægt, var 80% ikke blevet oplyst om retten til en bistandsadvokat. Dette er selvsagt ikke tilfredsstillende, navnlig når der tages hensyn til, at det har stor betydning for voldtægtsofret at få beskikket en bistandsadvokat. Når der ikke beskikkes bistands-

vokat, og der heller ikke er blevet vejledt om muligheden for beskikkelse, er det Joan-Søstrenes erfaring, at der typisk heller ikke blevet vejledt om andre væsentlige rettigheder for ofret, f.eks. at hun ikke er forpligtet til at underskrive politirapporten i forbindelse med anmeldelsen, at hun har mulighed for at konsultere et af de amtslige voldtægtscentre, at hun har mulighed for erstatning etc.

Herudover er det Joan-Søstrenes erfaring, at et stort antal voldtægts ofre har problemer med overhovedet at få "lov til" at anmelde voldtægten, idet de afvises af stationens vagthavende betjent uden at have fået mulighed for at afgive forklaringen. Voldtægts ofret henvises i denne sammenhæng til at komme igen næste dag "hvis hun stadig har det slemt", eller til "at gå hjem at glemme det". Joan-Søstrene er overbeviste om, at voldtægts ofre ikke ville få en sådan behandling, såfremt politiet var forpligtet til altid at tilkalde bistandsadvokat, når en kvinde henvender sig med henblik på at anmelde en voldtægt.

Et voldtægts offer er typisk i chok efter voldtægten – både fysisk og psykisk. Hun er derfor meget afhængig af politiets vejledning, ikke mindst af måden, hvorpå vejledningen bliver givet. Det er urimeligt at forlange, af ofret i den situation skal have overskud til at vurdere, hvorvidt hun har behov for at blive bistået af en advokat. Det svarer til at forlange, at et voldtægts offer midt i en krise skal kunne agere fuldstændigt rationelt. Hertil kommer, at mange voldtægts ofre på grund af den manglende vejledning ganske enkelt ikke i situationen forstår, hvorfor *de* skal have en advokat, for *de* har jo ikke gjort noget forkert.

Det fremgår af politiets standardformular, at ofret skal vejledes om retten til en bistandsadvokat. Spørgsmålet er, hvem der er garant for, at denne vejledning rent faktisk er blevet givet.

Det er Joan-Søstrenes erfaring, at selve vejledningsformen kan udgøre et pres på voldtægts ofret for at give afkald på retten til bistandsadvokat under afhøringen, idet politiet typisk informerer ofret om, at "det vil tage lang tid, før der kan komme en advokat til stede", og at de "sagtens kan klare afhøringen uden". Da voldtægts ofret er den, der har størst interesse i at få afhøringen overstået, lægger dette et urimeligt og uanstændigt pres på ofret for at frasige sig retten til at have bistandsadvokat til stede.

1.a. Fungerer ordningen med politiets vejledning om beskikkelse af bistandsadvokat for voldtægts ofre tilfredsstillende? Hvori består i benægtende fald de væsentligste problemer?

Antal hørings svar i alt	Ja	Delvist	Nej
25	21	2	2
Udvalgte bemærkninger fra hørings svarene			
<p><u>Advokatrådet:</u> Det fremhæves, at der er forskelle i politikreds enes holdning til bistandsadvokator dningen, og at der er eksempler på politikredse, hvor vejledningen er enten mangelfuld eller helt unklare.</p>			

1.b. Hvornår gives vejledningen; straks ved ofrets anmeldelse eller umiddelbart inden den første politiafhøring?

Antal hørings svar i alt	Straks ved anmeldelse	Inden eller i.f.m. første afhøring	Vides ikke
20	5	12	3
Udvalgte bemærkninger fra hørings svarene			
<p><u>Politimesteren i Fredericia:</u> Dette spørgsmål skal besvares i flere led, idet omfanget af vejledningen er afhængig af, hvem der modtager anmeldelsen. Hvis anmeldelsen modtages af ordenspolitiet, hvilket typisk sker uden for kriminalpolitiets normale arbejdstid, bliver voldtægts ofret af ordenspolitiet kort orienteret om muligheden for bistandsadvokat og afgiver herefter en kort forklaring, som danner baggrund for tilkald af kriminalpolitiet. Kriminalpolitiet giver herefter den under pkt. 1.c. beskrevne vejledning inden første politiafhøring. Hvis anmeldelsen modtages af kriminalpolitiet, bliver voldtægts ofret vejledt straks ved anmeldelsen, idet afhøringen i forbindelse med anmeldelsen er den samme som første politiafhøring.</p> <p><u>Politimesteren i Herning:</u> Når offeret henvender sig vil der indledningsvis være en "indledende afhøring" m.h.p.</p>			

at skabe et kort billede af et hændelsesforløb, dels for at vurdere om der er brug for øjeblikkelig lægehjælp, dels for at vurdere sagskategorien – herunder om der må iværksættes øjeblikkelig efterforskningsskridt – eks. efterlysning af en bil, politi til sikring af et gerningssted, sikring af tøj, politi til sikring af identitet på personer. Når anmeldelsen er visiteret / sagskategorien identificeret vil der ske vejledning – og dermed ofte før den ”egentlige afhøring”.

1.c. Hvorledes gives vejledningen; mundtligt eller skriftligt? I sidstnævnte tilfælde bedes det angivet, hvilket materiale der i givet fald udleveres.

Antal høringsvar i alt	Mundtligt	Mundtligt og skriftligt (evt. ved materiale)	Vides ikke
20	12	6	2
Udvalgte bemærkninger fra høringsvarene			
<p><u>Politimesteren i Svendborg:</u> Vejledning gives mundtligt, samtidig med at offeret får udleveret skriftligt materiale fra Center for Voldtægts ofre (udarbejdet af Fyns amt). Endvidere udleveres folder fra den lokale afdeling af Offerrådgivningen og brochuren: ”Til den, der har været udsat for voldtægt, incest (blodskam) eller andre seksuelle overgreb”.</p> <p><u>Politimesteren i Roskilde:</u> Vejledningen gives både mundtlig og skriftligt. De får udleveret brochurerne: ”Til den, der har været udsat for voldtægt, incest eller andre seksuelle overgreb” og ”Tag med hjem og læs om bistand i forbindelse med forbrydelser”.</p>			

1.d. Hvem giver vejledningen?

Antal høringsvar i alt	Den, der modtager anmeldelsen	Sagsbehandleren (afh. polititjenestemand)
20	5	19
Udvalgte bemærkninger fra høringsvarene		
<p><u>Politimesteren i Herning:</u> Sagsbehandleren – den politi- eller kriminalassistent, der har visiteret og identificeret sagens karakter. Lokalt har vi fremstillet et sagsomslag, der indeholder relevante bestemmelser, som skal iagttages i forbindelse med sædelighedssager. Sagsomslagene ligger færdigt pakkede og indeholde blanketter mv. til brug for sagen. Sagsomslagene indeholder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Anmodning om beskikkelse af advokat • Samtykkeerklæring til legemsindgreb • Samtykkeerklæring til lægelige oplysninger • Pjece om ”Offerrådgivning” • Pjece om ”Til den der har været udsat for voldtægt mv.” • Pjece om ”Modtagelse Herning Sygehus – Enhed for voldtægts ofre – Et nej er et nej” • Pjece om ”Lægeundersøgelse på Retsmedicinsk Institut” • Ansøgning om erstatning for ofre • Checkliste for videoafhøring af børn • Begæring om beskikkelse af offentlig forsvarer • Vejledning til anholdte 		

1.e. Beskriv (evt. punktvis) hovedindholdet af den vejledning, der gives til voldtægtsofferet.

Antal høringsvar i alt	Bistandsadvokatordningen.	Erstatning	Psykolog-bistand mv.	Andet

15	14	8	1	5
Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene				
<p><u>Politimesteren i Svendborg:</u> Det bliver oplyst,</p> <ul style="list-style-type: none"> • at bistandsadvokaten er gratis for offeret, • at offeret kan vælge en bestemt advokat, • at bistandsadvokaten bl.a. kan hjælpe med opgørelse af erstatningskrav, • at bistandsadvokaten – hvis ofret ønsker det – kan være til stede under afhøringerne, • at der foreligger visse muligheder for psykologbehandling og eventuelt speciallægebehandling, • at der kan ydes assistance med henvendelse til andre myndigheder (f.eks. kommunen), • at der eventuelt er mulighed for at udstede polititilhold og • at der eventuelt er mulighed for bortvisning (i skrivende stund har der imidlertid endnu ikke foreligget sager, hvor der har været anledning til at benytte denne mulighed) <p><u>Politimesteren i Herning:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ret til en bistandsadvokat • Der kan sikre juridisk vejledning om sagsforløb, erstatningskrav og bistandstand i retten • Praktisk at have én sagkyndig at rådføre sig med. <p>Kan være hensigtsmæssig om praktiske forhold – tilhold, krisecenter, ny bopæl, børn mv.</p>				

2. Beskikkelse af bistandsadvokat for den forurettede **retsplejelovens §§ 741 a og § 741 b, stk. 2 og 3**

Undersøgelsens resultat
<p>Det fremgår af hovedparten høringssvarene, at ordningen med beskikkelse af bistandsadvokat for voldtægts ofre fungerer tilfredsstillende. Dog påpeger bl.a. Joan-Søstrene og Center for Voldtægts ofre, at ordningen ikke fungerer tilfredsstillende, idet det er sjældent, at ofrene har fået beskikket en bistandsadvokat, når de retter henvendelse til de to organisationer.</p> <p>Det fremgår af høringssvarene, at voldtægts ofre stort set altid anmoder om at få beskikket en bistandsadvokat, dog ofte først når de er blevet vejledt herom. Endvidere fremgår det, at det er sjældent, at beskikkelsen sker efter politiets anmodning, men at det typisk vil ske i sager, hvor den forurettede ikke kan varetage sine egne interesser, f.eks. børn.</p> <p>Høringssvarene viser dog, at der er stor forskel på, hvornår advokaten bliver beskikket, idet beskikkelsen dog oftest sker efter anmeldelsen, men forud for første egentlige afhøring eller efter første afhøring, men inden tiltale-rejsning.</p> <p>I relation til spørgsmålet om hvorvidt en eventuel ny regel, hvorefter der – mere eller mindre undtagelsesfrit – skal beskikkes en bistandsadvokat for voldtægts ofre, skønnes at ville give problemer, anføres det i hovedparten af høringssvarene, at dette ikke er tilfældet. Det anføres dog i de fleste høringssvar, at såfremt det endvidere bestemmes, at beskikkelsen altid skal ske, inden den første afhøring af voldtægts ofret – eventuelt inden anmeldelsen – og såfremt voldtægts ofret tillige skal have adgang til og mulighed for at tale med bistandsadvokaten inden afhøringen og have bistandsadvokaten til stede under politiets afhøring, vil det kunne give nogle efterforskningsmæssige problemer.</p>
Overordnede bemærkninger til afsnit 2 – beskikkelse af bistandsadvokat for den forurettede
<p><u>Rigsadvokaten:</u> Statsadvokaterne er enige om, at ordningen med beskikkelse af bistandsadvokat for voldtægts ofre fungerer tilfredsstillende. Erfaringsmæssigt anmoder voldtægts ofre stort set altid om beskikkelse. Det er sjældent, at beskikkelsen sker efter politiets anmodning, men det vil typisk ske i sager, hvor den forurettede ikke kan varetage sine egne interesser. Efter statsadvokatens opfattelse vil en nye regel, hvorefter der mere eller mindre undtagelsesfrit skal beskikkes en bistandsadvokat allerede inden anmeldelsen eller første afhøring kunne give anledning</p>

til efterforskningsmæssige problemer.

Center for Voldtægts ofre (Rigshospitalet): Vores erfaring er, at ofrene i mindst 90% af tilfældene ønsker en bistandsadvokat efter at have været mundtligt og skriftligt informeret. Denne information gives enten ved det akutte besøg eller ved en visitationssamtale inden for de første dage efter overgrebet.

Joan-Søstrene: Som skrevet ovenfor, fungerer ordningen efter Joan-Søstrenes opfattelse ikke tilfredsstillende. Af de ovenfor nævnte 80 % voldtægts ofre, som ikke blev oplyst om retten til en bistandsadvokat, oplyste over 50 % af disse, at de gerne ville have haft en bistandsadvokat til stede.

Der skal i denne forbindelse erindres om, at det ikke er almindelig viden blandt borgere, at man som voldtægts offer har krav på en bistandsadvokat. Det er derfor ikke sædvanligt, at et voldtægts offer uopfordret anmoder om advokatbistand.

Det er Joan-Søstrenes erfaring, at voldtægts ofrene typisk får beskikket advokat, når og hvis der rejses tiltale. Det skal dog bemærkes, at Joan-Søstrene i rådgivningen har mødt voldtægts ofre, som ikke har fået beskikket en advokat, fordi sagen var blevet fremmet som tilståelsessag i forbindelse med grundlovsforhør/fristforlængelse. De pågældende voldtægts ofre mistede herved retten til torterstatning, fordi ingen havde gjort kravet gældende i forbindelse med retssagen. Det er åbenbart, at en obligatorisk bistandsadvokat i en sådan situation ville have været garant for kvindens ret til erstatning.

Det er endvidere Joan-Søstrenes erfaring, at en kvinde, der henvender sig til politiet for at anmelde en voldtægt, helt naturligt er indstillet på at afgive forklaring, også uden at der er en advokat til stede. Det skyldes, som nævnt ovenfor, at hun sjældent er bekendt med, at hun har krav på en bistandsadvokat. Det er Joan-Søstrenes erfaring, at voldtægts ofret oplever politiets afhøring som ubehagelig og mistænkeliggørende. Ofret føler sig typisk alene og meget usikker på, hvad hun har pligt til at oplyse. Når ofrene efterfølgende i Joan-Søstrenes rådgivning bliver bekendt med, at de faktisk havde haft ret til at være bistået af en advokat under afhøringen, giver de typisk udtryk for, at dette ville have været at foretrække.

Joan-Søstrene har i forbindelse med rådgivningen adgang til at kontakte advokater, som har stillet sig til rådighed for Joan-Søstrenes brugere – på alle tider af døgnet. Da politiet allerede har mulighed for at tilkalde forsvarsadvokater på alle tider af døgnet – og ofte gør det – kan det næppe være et problem at finde en række egnede advokater, der er villige til at indgå i en obligatorisk bistandsadvokatordning.

Hvis politiets afhøring ydermere blev henlagt til at foregå i forbindelse med de amtslige voldtægtscentre, kunne de nødvendige helbredsmæssige og retsmedicinske undersøgelser foretages mens man eventuelt venter på, at bistandsadvokaten kommer til stede (modsat den nuværende ordning, hvor afhøringen stort set altid foregår på politistationen).

Voldtægts ofret har i teorien allerede i dag krav på bistandsadvokatens tilstedeværelse ved første afhøring. Såfremt denne ordning også fungerede i praksis – altså ved, at ofret faktisk var blevet vejledt om sin retstilling på en sådan måde, at hun reelt havde kunnet forholde sig til tilbuddet – ville de fleste afhøringer allerede i dag ske med tilstedeværelse af bistandsadvokat og spørgsmål 2.m ville således være overflødig. Reelt indebærer spørgsmål 2.m. en erkendelse af, at bistandsadvokatordningen ikke fungerer i dag.

**2.a. Fungerer ordningen med beskikkelse af bistandsadvokat for voldtægts ofre tilfredsstillende?
Hvori består i benægtende fald de væsentligste problemer?**

Antal hørings svar i alt	Ja	Delvist	Nej
30	25	4	1

Udvalgte bemærkninger fra hørings svarene

Advokatrådet: Flere advokater har påpeget, at det er et problem, at beskikkelse typisk først sker i forbindelse med den første egentlige afhøring af forurettede.

Præsidenten for Retten i Aalborg: Mødet i retten med voldtægts ofre giver en klar fornemmelse af et betydeligt behov for en bedre personlig rådgivning, ikke blot af hensyn til ofrenes almene situation, men også med henblik på at styrke deres medvirken i det straffeprocessuelle forløb.

Denne yderligere rådgivning bør ydes af særligt sagkyndige. Problemstillingen må ses i sammenhæng med, at

ofrene nu ofte løber en økonomisk risiko ved at være henvist til at søge psykologbistand mv. uden sikkerhed for, at et erstatningskrav vil kunne gennemføres.

2.b. I hvilket omfang anmoder voldtægts ofre om beskikkelse?

Antal hørings svar i alt	Altid	Ofte	Sjældent	(Stort set altid) efter vejledning
23	5	7	2	9

Udvalgte bemærkninger fra hørings svarene

Politimesteren i Fredericia: I langt de fleste tilfælde er det voldtægts ofret, der anmoder om beskikkelse af bistandsadvokat, men det er først efter vejledning af den afhørende polititjenestemand. Det er ganske få voldtægts ofre, der uopfordret anmoder om bistandsadvokat, eller selv har en bistandsadvokat med.

Politimesteren i Roskilde: Jeg har aldrig oplevet, at nogen anmoder om en bistandsadvokat, uden at være blevet vejledt. Jeg har ikke haft nogen sager, hvor den pågældende ikke ønskede en bistandsadvokat efter at være blevet vejledt.

Politimesteren i Herning: Ofte – anbefales tit af politiet. Mange vil gerne have en advokat, ikke nødvendigvis ved den første afhøring, men ofte efterfølgende. Af den formelle anmodning fremstår anmodningen som fremsat af forurettede.

2.c. I hvilket omfang sker der beskikkelse efter politiets anmodning, jf. § 741 a, stk. 2?

Antal hørings svar i alt	Sjældent	Jævnligt
17	13	4

Udvalgte bemærkninger fra hørings svarene

Politimesteren i Hjørring: Det sker i mere komplicerede sager, at politiet af egen drift anmoder om beskikkelse af bistandsadvokat, men i øvrigt opfordres den forurettede i sådanne tilfælde til selv at anmode om en sådan beskikkelse. Det sker også, at politiet på baggrund af en anmeldelse fra andre myndigheder vurderer, at beskikkelse er ønskelig fra afhøringen af ofret, hvorfor vi selv anmoder om en sådan bistand.

2.d. I hvilke typesituationer anmoder politiet om beskikkelse, jf. § 741 a, stk. 2?

Antal hørings svar i alt	Psykisk eller mentalt svage	Børn	Andre
17	8	7	12

Udvalgte bemærkninger fra hørings svarene

Politimesteren i Herning:

- Unge som henvender sig uden forældrenes vidende
- ”Psykisk ustabile anmeldere”, dvs. anmeldere, hvor man betvivle anmelderens psykiske habitus, sindstilstand mv.
- ”Skrøbelige anmeldere”, dvs. anmeldere, som ikke skønnes selv at kunne træffe relevante valg eller som skønnes ikke selv at kunne overskue egen situation.
- ”komplekse anmeldelser”, hvor gerningsindholdet i § 216 ikke er opfyldt, men hvor offeret føler sig voldtaget og har følt sig presset – men uden vold eller trusler.

--

2.e. På hvilket stadium af sagen sker der typisk beskikkelse:

Antal hørings svar i alt	Straks ved anmeldelsen	Senere men forud for første egentlige afhøring?	Senere, men inden tiltale-rejsning?	Efter tiltalerejsning?
21	5	9	11	2

Udvalgte bemærkninger fra høringsvarene

Advokatrådet: Der er generelt enighed blandt advokaterne om, at det er væsentligt, at beskikkelsen sker så tidligt som muligt, både af hensyn til bistandsadvokatens arbejdsbetingelser og af hensyn til forurettede, som oftest vil have et stort behov for den tryghed og tillid, som bistandsadvokaten kan bidrage med.

2.f. I hvilken udstrækning er en beskikket advokat til stede ved den første egentlige politiafhøring?

Antal hørings svar i alt	Altid/ofte	Sjældent	Aldrig
18	1	16	1

Udvalgte bemærkninger fra høringsvarene

Politimesteren i Fredericia: Det er her nødvendigt at dele svaret i to:

- a) I sager, hvor anmeldelsen sker straks efter forbrydelsen, er det kun i ganske få tilfælde, at bistandsadvokaten er til stede ved anmeldelsen eller ved første afhøring.
- b) I andre sager, hvor forbrydelsen ikke lige er sket og i sager om seksuelle overgreb mod børn, hvor der typisk forud for anmeldelsen og første afhøring har været en dialog mellem anmelderen og politiet om forholdet, er bistandsadvokaten tilstede i langt de fleste tilfælde.

Politimesteren i Hjørring: Dette sker ikke så tit, idet der som nævnt ofte forefindes en anden bisidder, som ofret føler sig mere tryk ved - f.eks. moder, søster, veninde eller repræsentant fra socialforvaltningen.

2.g. Fungerer tilkaldeordningen tilfredsstillende, og hvis ikke hvori består problemerne?

Antal hørings svar i alt	Ja	Delvist	Nej
15	14	1	0

Udvalgte bemærkninger fra høringsvarene

Advokatrådet: Det anbefales, at der iværksættes initiativer med henblik på at etablere en særlig vagtordning for bistandsadvokater, som den der allerede er etableret for beneficerede forsvarere i en række større byer, så politiet hurtigt kan tilkalde en bistandsadvokat.

2.h. I hvilket omfang forekommer det, at et voldtægtsoffer ikke ønsker at lade sig afhøre af politiet uden tilstedeværelsen af en bistandsadvokat?

Antal hørings svar i alt	Sjældent	Ofte	Aldrig
18	8	0	10

Udvalgte bemærkninger fra høringsvarene

Politimesteren i Fredericia: Det er yderst sjældent forekommende.

Politimesteren i Ålborg: Stort set aldrig.

2.i. Giver beskikkelse af bistandsadvokat, herunder navnlig i de tidlige faser, problemer af praktisk eller efterforskningsmæssig art?

Antal hørings svar i alt	Ja	Delvist	Nej
17	1	3	13

Udvalgte bemærkninger fra høringsvarene

Politimesteren i Fredericia: I forbindelse med en voldtægtsanmeldelse bliver der straks iværksat en række efterforskningsmæssige dispositioner. Disse dispositioner kræver en del koordinering for at tage mest mulig hensyn til voldtægtsområdet. Følgende problemstillinger konstateres løbende:

- Tidsmæssige faktorer, idet bistandsadvokatens tilstedeværelse ved første afhøring ofte forudsætter, at vedkommende kan være der hurtigt, fordi oplysningerne fra første afhøring ofte skal bruges i den umiddelbare eftersøgning af gerningsmanden, sikring af gerningssted og iværksættelse af legemsundersøgelse af voldtægtsområdet.
- Koordinering med den lægelige undersøgelse af voldtægtsområdet, da denne enten finder sted på Sygehuset i Kolding eller retsmedicinsk institut i Odense
- Afstandsproblem, idet første afhøring sker på voldtægtscentret i Kolding
- Længere ventetid for voldtægtsområdet, hvis bistandsadvokat skal afventes og have mulighed for at sætte sig ind i sagen inden afhøringen.

2.j. Giver beskikkelse af bistandsadvokat, herunder navnlig i de tidlige faser, fordele af efterforsknings- eller sagsbehandlingsmæssig art?

Antal hørings svar i alt	Ja	Delvist	Nej
16	4	5	7

Udvalgte bemærkninger fra høringsvarene

Landsforeningen af beskikkede advokater: (2.i. – 2.j.) Foreningen er ikke bekendt med problemer af praktisk eller efterforskningsmæssig art, men kan pege på fordele, bl.a. ved at anmelderen kan føle sig mere tryk ved at udtale sig. Det er oftest derfor, at anmelderen beder om advokatbistand. Advokaten kan være med til at forklare anmelderen vigtigheden og betydningen af de forskellige efterforskningskridt.

Politimesteren i Fredericia: Der ses fra politiets side ingen umiddelbare fordele ved en bistandsadvokats tilstedeværelse i de tidlige faser af sagen. Den rådgivning, støtte og omsorg, som bistandsadvokaten kan bidrage med, varetages af andre, primært personalet på voldtægtscentret, den udspørgende læge, socialforvaltningen og en eventuel tilkaldt psykolog.

Politimesteren i Roskilde: Nogle gange kan bistandsadvokaten hjælpe ved afhøringen. Bistandsadvokaten kan fortælle den forurettede, at de spørgsmål og efterforskningskridt, som politiet foretager, er helt almindelige. Bistandsadvokaten kan ofte være en tryghedsskabende person, der er vigtig at have, når politiet stiller nærgående spørgsmål.

Politimesteren i Herning: Fordele i forhold til juridisk praktiske forhold (bopæl, samlivsforhold, at turde komme hjem), samt i forhold til sagens forløb.

2.k. Er der forskelle med hensyn til en eventuel tendens til at trække voldtægtsanmeldelser tilbage, når der er henholdsvis ikke er beskikket bistandsadvokat?

Antal hørings svar i alt	Ja/måske	Nej	Vides ikke
17	1	12	4

Udvalgte bemærkninger fra høringsvarene

Politidirektøren i København: Det kan ikke besvares entydigt. Det er et skøn, at der bliver trukket flere voldtægtsanmeldelser tilbage, hvor der ikke har været tilknyttet en bistandsadvokat. Der vil dog oftest i disse sager være tale om "vage anmeldelser", hvor der dels ikke er tekniske spor, dels ikke konkret efterforskningsmæssigt belæg for at en forbrydelse rent faktisk har fundet sted. I nogle tilfælde ændrer den forurettede også forklaring med hensyn til gerningsindholdet – således forstået, at der reelt ikke har fundet en forbrydelse sted, men henvendelsen mere har været et "råb om opmærksomhed".

2.l. Skønnes en eventuel ny regel, hvorefter der – mere eller mindre undtagelsesfrit – skal beskikkes en bistandsadvokat for voldtægts ofre, at ville give problemer, og i givet fald hvilke?

Antal hørings svar i alt	Ja	Delvist	Nej
21	3	5	13

Udvalgte bemærkninger fra høringsvarene

Landsforeningen af beskikkede advokater: En regel om, at der – mere eller mindre undtagelsesfrit – skal beskikkes en bistandsadvokat for voldtægts ofre, er ikke ønskeligt. Hvis en anmelder ikke ønsker advokat til stede under en politiafhøring, har advokaten som altovervejende hovedregel ingen funktioner at varetage.

Politimesteren i Hjørring: Det vil helt klart være en ulempe, idet vi ofte er tidsmæssigt presset for at få en hurtig afhøring for at kunne iværksætte en eftersøgning af en gerningsmand. Også af hensyn til ofret ville det være en ulempe, idet de fleste vil til Ålborg for at gennemgå undersøgelsen så hurtigt som muligt, så de kan blive vasket og få skiftet tøj. Desuden er de fleste ofre også interesserede i en hurtig opklaring, så de ønsker heller ikke en udsættelse af eftersøgningen.

2.m. Vil en regel - som den netop skitserede – give yderligere problemer, såfremt det endvidere bestemmes, at beskikkelsen altid skal ske, inden den første afhøring af voldtægts ofret – eventuelt inden anmeldelsen – og såfremt voldtægts ofret tillige skal have adgang til og mulighed for at tale med bistandsadvokaten inden afhøringen og have bistandsadvokaten til stede under politiets afhøring?

Antal hørings svar i alt	Ja	Delvist	Nej
23	16	6	1

Udvalgte bemærkninger fra høringsvarene

Advokatrådet: Der er enighed om, at det væsentligste er at sikre, at spørgsmålet om bistandsadvokatens tilstedeværelse afgøres på baggrund af en grundig vejledning af forurettede, så forurettede har en reel mulighed for at tage stilling til, om hun ønsker en advokat til stede.

Politimesteren i Fredericia: Her er det nødvendigt at skelne mellem 2 situationer:

- En voldtægt, der lige er sket. Her vil især de problemer, der er nævnt under svar 2.i. blive yderligere forstærket, og der vil være større risiko for, at gerningsmanden kan få tid til at flygte, at han kan nå at fjerne spor, enten fra sig selv eller fra gerningsstedet, eller at gerningsstedet, hvis det er udendørs, kan blive ødelagt af vejret, hvis en bistandsadvokat skal være til stede og have mulighed for at tale med voldtægts ofret forud for anmeldelsen.
- En voldtægt, der ikke lige er sket. Her vil der ikke være de samme hensyn at tage til de umiddelbare ef-

terforskningskridt, hvorfor voldtægtsfret sagtens kan have bistandsadvokaten med ved afhøringen og have samtalt med ham forinden.

Det er her vigtigt at vurdere hensynet til voldtægtsfret højt og især have fokus på, at voldtægtsfret kan opleve det som en ny krænkelse at skulle tale om den forbrydelse, hun netop har været udsat for. Det kan derfor være vigtigt at vurdere, hvor mange gange og til hvor mange forskellige personer et voldtægtsoffer i det hele taget skal forklare sig om en så dyb krænkelse. I dag forklarer et voldtægtsoffer sig i anmeldelsesfasen som hovedregel til følgende: politiet ved anmeldelse, politiet ved første afhøring, personalet på voldtægtscentret og den undersøgende læge og ofte suppleret af psykolog og socialforvaltning.

Det er også væsentligt at holde for øje, at den første umiddelbare forklaring om hændelsen er den, der har været mindst udsat for bearbejdning eller fortolkning, hvorfor den tillægges stor vægt bevismæssigt. Derfor synes det rigtigst, at den første afhøring foretages af politiet efter de gældende regler.

3. Bistandsadvokatens beføjelser, jf. retsplejelovens § 741 c

Undersøgelsens resultat

Undersøgelsen viser, at reglerne om bistandsadvokatens beføjelser ligeledes fungerer tilfredsstillende og at der ikke umiddelbart er behov for udvidelser eller begrænsninger af bistandsadvokatens beføjelser. Dog er det i flere høringssvar angivet, at det findes rimeligt, at bistandsadvokaten får adgang til sagens akter, uanset om der rejses tiltale eller ej. Modsat anføres det i langt hovedparten af besvarelserne, at der ikke er et behov for udvidelser i relation til at stille spørgsmål til forurettede eller mulighed for en indledende afhøring, ligesom næsten alle høringssvar angiver, at der ikke er der behov for en regel, hvorefter bistandsadvokaten kan anmode om yderligere bevisførelse, herunder anmode om førelse af nye vidner, på samme måde som forsvareren.

Endelig følger det af undersøgelsen, at retten i hovedparten af alle voldtægtsager følger fremgangsmåden, som beskrevet i landsretternes cirkulæreskrivelse af 15. maj 1985 vedrørende bistandsadvokaters inddragelse i domsforhandlingen.

Overordnede bemærkninger til afsnit 3 – bistandsadvokatens beføjelser

Landsforeningen Hjælp Voldsofre: Et særligt problem er at straffesagerne i byretterne ofte berammes uden at det forinden bliver forsøgt at aftale berømmelsen med bistandsadvokaten. Derimod er der ikke tilsvarende problemer i landsretterne. Der er derfor et stort behov for at tydeliggøre de retningslinier, som præsidenterne for østre- og vestre landsret fastlagde i den cirkulæreskrivelse, der er vedhæftet som bilag 2 til betænkning 1102/1987.

Rigsadvokaten: Reglerne om bistandsadvokatens beføjelser fungerer efter statsadvokaternes opfattelse ligeledes tilfredsstillende. Flertallet af statsadvokater finder ikke, at der er behov for udvidelser eller begrænsninger af bistandsadvokatens beføjelser. En statsadvokat har fundet det rimeligt, at bistandsadvokaten får adgang til sagens akter, uanset om der rejses tiltale eller ej.

For så vidt angår en eventuel udvidet adgang til bevisførelse, peger flere af statsadvokaterne på bistandsadvokatens mulighed for at henvende sig til anklagemyndigheden. Eventuelle ønsker om yderligere bevisførelse vil som hidtil kunne fremsættes over for anklagemyndigheden.

3.a. Fungerer reglerne om bistandsadvokatens beføjelser, jf. § 741 c, tilfredsstillende, navnlig med hensyn til:

	Ja	Delvist	Nej
Adgang til sagens materiale og dokumenter?	25	3	0
Adgang til at være til stede ved politiafhøringer	25	3	0

og retsmøder?			
Adgang til at stille spørgsmål til voldtægtsret?	27	1	0
Antal høringssvar i alt	28		
Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene			
<p><u>Landsforeningen af beskikkede advokater:</u> Henset til at bistandsadvokaten skal bistå et vidne, ikke en tiltalt, er de gældende regler om tidspunktet for adgang til sagens materiale og dokumenter tilfredsstillende, se dog nedenfor under pkt. 3 b. Det volder ikke i praksis problemer at komme tilstede ved politiafhøringer, hvorimod der jævnligt kan være problemer med berømmelse af retsmøder. Det er vigtigt, at den bistandsadvokat, der har bistået anmelderen under afhøringen og har afholdt klientmøder, også får mulighed for at møde personligt under sagen. Det sker ikke sjældent, at sagerne i første instans berammes uden hensyn hertil – i modstrid med Cirkulæreskrivelse af 15. maj 1985 til byretterne i Østre og Vestre Landsretskredse. Det volder i praksis ikke problemer at få adgang til at stille spørgsmål til voldtægtsret.</p>			

3.b. Er der behov for udvidelser eller begrænsninger af bistandsadvokatens beføjelser i relation til bl.a. adgangen til sagens materiale og adgangen til at stille spørgsmål til voldtægtsret, og i givet fald inden for hvilke områder, jf. bemærkningerne til beslutningsforslagets pkt. 2, side 4-5 (Om ret til hele materialet uafhængig af tiltalerejsning, samt om indledende afhøring ved bistandsadvokaten)?									
Antal høringssvar i alt	Sagens materiale (udvidelse)			Adgangen til at stille spørgsmål (udvidelse)			Indledende afhøring (udvidelse)		
28	Ja	Delvist	Nej	Ja	Delvist	Nej	Ja	Delvist	Nej
	9	2	17	2	2	22	2	2	22
Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene									
<p><u>Advokatrådet:</u> Der er et ønske om, at alt relevant materiale udleveres hurtigst muligt til bistandsadvokaten. Navnlig er det fremhævet, at der bør være adgang til hele sagsmaterialet, uanset om der rejses tiltale eller ej.</p> <p><u>Landsforeningen af beskikkede advokater:</u> Foreningen kan tiltræde beslutningsforslagets bemærkninger ad pkt. 2, hvorefter det ville være ønskeligt, at der blev givet fuld aktindsigt i sagen i tilfælde af påtaleopgivelse, bl.a. for at kunne give klagevejledning til anmelderen. Det kan være en overordentlig vigtig funktion at forklare anmelderen, hvorfor sagen måske ikke holder i retten, selv om hun utvivlsomt føler sig krænket, eller på den anden side at kunne formulere en klage til statsadvokaten. I praksis administrerer politiet også reglerne om aktindsigt lempeligt, således at bistandsadvokaten har det fornødne grundlag til at vejlede anmelderen, hvis påtale opgives.</p> <p><u>Politimesteren i Aalborg:</u> Bør udvides, således at bistandsadvokaten også før tiltalerejsning får adgang til sagens materiale. Ikke behov for udvidelse for så vidt angår en indledende afhøring, men tilstrækkeligt at bistandsadvokaten orienterer anklageren om forurettedes "person".</p> <p><u>Politimesteren i Esbjerg:</u> For politiets efterforskning ser jeg ikke noget problem i, at bistandsadvokaten får udvidet adgang til hele sagens materiale undervejs i sagen på samme måde som forsvareren, hvis det ønskes.</p> <p><u>Politimesteren i Herning:</u> Det er kredsens opfattelse, at det ville være hensigtsmæssigt, at retsplejelovens § 741 c svarer til den nuværende praksis, hvorefter bistandsadvokaten i takt med forsvareren får sagens materiale og dokumenter.</p> <p>Reglen bør derfor udvides således, at bistandsadvokaten har adgang til sagens materiale og dokumenter på lige fod med forsvareren. Hensynet til at voldtægtsofferets forklaring ikke præges af politiets materiale og andres forklaringer sikres ved, at de nuværende regler i retsplejelovens § 741, stk. 3 bibeholdes.</p> <p>Endvidere kunne der være behov for, at reglen udvides således, at afhøring af voldtægtsofferet hos politiet og/eller i retten forud for domsforhandlingen, retsmøder under sagen (ind. grundlovsforhøret) og at domsforhandlingen ikke kan finde sted uden at bistandsadvokaten er til stede.</p>									

Der vurderes ikke at være behov for ej eller hensigtsmæssigt, at bistandsadvokaten får adgang til at foretage en indledende afhøring under domsforhandlingen af voldtægtsofferet i relation til dennes troværdighed.

En sådan regel kunne bevirke, at voldtægtsofferets troværdighed måske i større grad vil afhænge af indholdet af afhøringen end af sagens øvrige bevisligheder.

En sådan afhøring synes endvidere ikke at kunne mindske at voldtægtsofferet under forsvarerens afhøring udsættes for "nærgående spørgsmål", ligesom det vurderes, at anklageren ved sine spørgsmål til tiltalte såvel som til voldtægtsofferet sikrer en balance mellem retssikkerheden og til at offeret ikke udsættes for unødvendig overlast.

En af bistandsadvokaten indledende afhøring synes endvidere, at kunne få den afledte effekt, at der i større omfang åbnes mulighed for bevisførelse om offerets troværdighed, der i dag er omfattet af retsplejelovens § 185.

En tilrettelæggelse af en afhøring i samarbejde med bistandsadvokaten, om hvilken person voldtægtsofferet er for at styrke offerets troværdighed kunne bevirke en måske berettiget kritik i relation til spørgsmålet om anklagemyndighedens objektivitet.

Politimesteren i Fredericia: Sagens materiale bør stilles til rådighed for bistandsadvokaten i et sådant omfang og på et sådant tidspunkt, at han får mulighed for at varetage sine opgaver på betryggende måde.

Bistandsadvokatens opgaver og adgang til sagens materiale efter gældende ret er beskrevet i bemærkninger til lovforslaget side 3 og 4. Jeg finder ikke, at bistandsadvokatens muligheder for at varetage sine nugældende opgaver vil blive forbedret ved at udvide adgangen til sagens materiale, idet fremsættelse af erstatningskrav mv. og forberedelse på omstændighederne ved domsforhandlingen ikke forudsætter dybere kendskab til sagens strafferetlige beviser.

I lovforslagets bemærkninger side 4 henvises til, at der skal skabes mulighed for at gennemlæse sagen med henblik på indgivelse af klage over påtaleopgivelse. Hertil skal jeg bemærke, at bistandsadvokaten også efter de gældende regler har adgang til aktindsigt i sagens dokumenter med henblik på eventuel klage over påtaleopgivelse.

Såfremt voldtægtsofret ved en lovændring måtte blive betragtet som en part i sagen, finder jeg, at bistandsadvokatens rolle ville blive ændret på en sådan måde, at sagens materiale burde stilles til rådighed for ham i et sådant omfang og på et sådant tidspunkt, at det ganske svarer til forsvarerens adgang til materialet.

Vedrørende spørgsmålet om en indledende afhøring ved bistandsadvokaten finder jeg ikke, at ofrets troværdighed væsentligt ville kunne styrkes herved. Ved bedømmelsen af vidnets troværdighed er det af afgørende betydning, at vidnet så vidt muligt fremstår objektiv, hvorfor en forklaring, der fremstår som forud tilrettelagt, næppe vil styrke sagen. Endvidere finder jeg, at anklagerens afhøring af forurettede mest hensigtsmæssigt indledes med spørgsmål af nævnte karakter, hvorefter afhøringen mere naturligt kan drejes til at angå den episode, der har givet anledning til tiltalerejsning. Hertil kommer, at anklagere opnår en betydelig erfaring i håndtering af sager af denne karakter, mens bistandsadvokater typisk kun sporadisk vil føre disse sager, hvilket vil kunne påvirke kvaliteten af afhøringen.

3.c. Er der behov for en regel, hvorefter bistandsadvokaten kan anmode om yderligere bevisførelse, herunder anmode om førelse af nye vidner, på samme måde som forsvareren, jf. bemærkningerne til beslutningsforslagets pkt. 2, side 5?

Antal høringssvar i alt	Ja	Delvist	Nej
27	2	5	20

Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene

Advokatrådet: Advokatgruppen er delt i dette spørgsmål. En gruppe af advokaterne ønsker en mulighed for at stille spørgsmål under den indenretlige behandling af sagen og mulighed for at begære yderligere bevisførelse.

Politimesteren i Vordingborg: Det er en fordel med bistandsadvokatens medvirken. Det er erfaringen, at et offer med en bistandsadvokat er mere afklaret under domsforhandlingen, der bl.a. ved hjælp af bistandsadvokaten er blevet afdramatiseret.

Ifølge Rigsadvokatens Meddelelse nr. 2/2001 bør et voldtægtsoffer have udpeget en kontaktperson, der evt. efter tiltalerejsning kan være anklageren. Det kan være tvivlsomt, om ofret henvender sig om alle tvivlsspørgsmål til kontaktpersonen, men med en bistandsadvokat er der større chance for, at ofret får de nødvendige svar.

Bistandsadvokaten kan også ved sit tillidsforhold til den forurettede få oplysninger, som kan være nyttige til be-

lysning af sagen. Det er derfor nødvendigt med et samarbejde mellem bistandsadvokaten og anklagemyndigheden. Det er imidlertid vigtigt at sikre opfattelsen af, at det er saglige og objektive kriterier der danner grundlag for førelsen af straffesagen. Såfremt bistandsadvokaten skal være medbestemmende vedrørende bevisførelsens omfang, kan det svække opfattelsen af objektivitet, hvilket vil kunne skade sagen. Bevisførelsens omfang bør derfor afgøres af anklagemyndigheden eller i et samarbejde med bistandsadvokaten.

3.d. Følger retten i alle voldtægtssager fremgangsmåden, som beskrevet i landsretternes cirkulæreskrivelse af 15. maj 1985 vedrørende bistandsadvokaters inddragelse i domsforhandlingen,

	Ja	Delvist	Nej
Når sagen skal domsforhandles?	20	0	2
Når den tiltalte skal fremstilles i grundlovsforhør?	15	2	5
Andre situationer (f.eks. indenretlig afhøring)?	19	1	2
Antal høringssvar i alt	22		

Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene

Landsforeningen af beskikkede advokater: Foreningen har erfaring for, at der kan være problemer omkring berammelse af domsforhandlinger, hvor bistandsadvokaten skal være til stede, jf. ovenfor under pkt. 3 a.

I praksis er der ikke behov for bistandsadvokatens tilstedeværelse ved fremstilling af den sigtede i grundlovsforhør. Det vil være sjældent, at der afholdes indenretlige forhør adskilt fra domsforhandlingen, men det er en selvfølge, at hvis anmelderen skal afhøres, skal bistandsadvokaten ubetinget have adgang og faktisk mulighed for at være til stede.

Retten i Hjørring: Ja (3.d.a.), nej (3.d.b.), ja (3.d.c.)

Politimesteren i Fredericia: Det er mit indtryk, at bistandsadvokaten inddrages i og har indflydelse på berømmelsen af domsforhandlinger og eventuelle indenretlige afhøringer, mens bistandsadvokaten sjældent inddrages i berømmelse af grundlovsforhør.

4. Straffesagens behandling ved retten

Undersøgelsens resultat

Ifølge flertallet af høringssvarene fungerer reglen i retsplejelovens § 848, stk. 1, om muligheden for at beslutte, at tiltalte skal forlade retslokalet under afhøringen af et vidne, tilfredsstillende i relation til voldtægtsofre. Det anføres således, at anmodninger aldrig eller sjældent afslås i voldtægtssager. I nogle af høringssvarene anføres det dog, at man bør overveje, om tiltalte som udgangspunkt skal udelukkes fra at overvære forurettedes forklaring, medmindre tiltaltes tilstedeværelse er nødvendig af hensyn til bevisførelsen, f.eks. hvis der er behov for identifikation.

Det påpeges endvidere i en del høringssvar, at det vil være ønskeligt, at der i alle retssale installeres tekniske foranstaltninger, så det er muligt for den tiltalte at følge afhøringen af forurettede via højttalere eller video. Endvidere anføres det, at det i praksis ofte er tilstrækkeligt for den forurettede, at tiltalte bliver ført ned bag i retssalen, således at den forurettede ikke kan se den tiltalte.

Det følger af høringssvarene, at retsplejelovens § 841, hvorefter retten efter anmodning fra anklagemyndigheden,

forsvareren eller et vidne forud for domsforhandlingen kan træffe afgørelse om, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne afhøres, fungerer tilfredsstillende, idet det dog påpeges, at bestemmelsen kun benyttes yderst sjældent.

I relation til retsplejelovens § 185 viser undersøgelsen, at det generelt er opfattelsen, at bestemmelsen i retsplejelovens § 185, stk. 2, om bevisførelse om den forurettedes tidligere seksuelle adfærd fungerer tilfredsstillende, således er at der ikke er behov for udvidelser eller begrænsninger af reglen. Enkelte høringssvar har dog påpeget problemer med anvendelsen af bestemmelsen i praksis og har fundet, at der er behov for at indskærpe bestemmelsen. Endvidere fremgår det, at bevisførelse efter § 185, stk. 2 forekommer meget sjældent.

Overordnede bemærkninger til afsnit 4 – straffesagens behandling ved retten

Landsforeningen Hjælp Voldsofre: Reglen i retsplejelovens § 848, stk. 1 bør præciseres, så et voldtægtsoffer forinden retssagen får en ret til at afgive forklaring uden gerningsmandens tilstedeværelse. I dag vil retten oftest efter begæring beslutte, at gerningsmanden skal forlade retslokalet under forurettedes forklaring, men det sker først efter afhøring og eventuel procedure herom. Denne usikkerhed påfører offeret en helt urimelig psykisk belastning, og vil kunne undgås ved klarere regler.

Rigsadvokaten: Ifølge flertallet af statsadvokater fungerer reglen i retsplejelovens § 848, stk. 1, om muligheden for at beslutte, at tiltalte skal forlade retslokalet under afhøringen af et vidne, tilfredsstillende i relation til voldtægts ofre. Erfaringsmæssigt afslås anmodninger sjældent. To statsadvokater har dog udtalt, at man bør overveje, om tiltalte som udgangspunkt skal udelukkes fra at overvære forurettedes forklaring, medmindre tiltaltes tilstedeværelse er nødvendig af hensyn til bevisførelsen, f.eks. hvis der er behov for identifikation.

Endelig fremgår det af besvarelsenerne, at det generelt er opfattelsen, at bestemmelsen i retsplejelovens § 185, stk. 2, om bevisførelse om den forurettedes tidligere seksuelle adfærd fungerer tilfredsstillende, således er at der ikke er behov for udvidelser eller begrænsninger af reglen. En enkelt statsadvokat har dog påpeget problemer med anvendelsen af bestemmelsen i praksis og har fundet, at der er behov for at indskærpe bestemmelsen.

Joan-Søstrene: Det er Joan-Søstrenes erfaring fra rådgivningen, at det i alt for vidt omfang tillades den/de tiltalte at være til stede i retslokalet under afhøringen af den forurettede. Det udsætter voldtægts ofret for et fuldstændigt urimeligt pres, både før, under og efter retssagen. Voldtægts ofret gennemlever ofte måneders angst inden retssagen ved tanken om at skulle gengive voldtægten i detaljer, mens den/de tiltalte er til stede. Dette pres kunne undgås, hvis voldtægts ofret vidste på forhånd, at den/de tiltalte ikke ville være fysisk til stede i lokalet, med mindre hun accepterede dette. Herved undgås også, at ofret udsættes for den/de tiltaltes ukvemsord og andre bemærkninger i forbindelse med hendes vidneforklaring.

Retsbygninger bør indrettes således, at den/de tiltalte kan befinde sig i et tilstødende lokale under ofrets forklaring, således at konfrontationen i retslokalet kan undgås uden, at sædvanlige retssikkerhedsgarantier for den/de tiltalte tilsidesættes.

Retsbygninger bør også indrettes således, at voldtægts ofret har mulighed for sammen med bistandsadvokaten at opholde sig i et andet lokale end den/de tiltaltes familie og venner forud for vidneforklaringen. En særlig udgang for forurettede/vidner ville endvidere imødegå, at ofret må lægge øre til ukvemsord, der råbes på trappen foran retten.

Øvrige bemærkninger: Retsplejelovens § 1017b, stk. 1, er indført for at beskytte voldtægts ofre mod at blive beskrevet således i pressen, at de kan identificeres. Imidlertid er pressens beskrivelse af voldtægts ofre ved den pågældendes alder, erhverv, uddannelse, geografiske tilknytningsforhold m.v. ofte så detaljeret, at voldtægts ofret i hvert fald i sit lokalområde let kan identificeres. Pressen udviser meget ringe respekt for retsplejelovens forbud, men tilsyneladende er der ingen politisk vilje til at gribe ind over for dette forhold. At forvente, at et voldtægts offer selv skal have kræfter og overskud til efter en voldtægt at indbringe diverse aviser for Pressenævnet er utopi. På det tidspunkt er skaden også sket i forhold til ofret.

Joan-Søstrene har fra rådgivningen konkrete eksempler på voldtægts ofre, som har måttet flytte fra deres lokalområde efter en indgående beskrivelse af dem i pressen. Der er også eksempler på alle elever på en folkeskole vidste, at en elev var blevet voldtaget, fordi pressen havde beskrevet ofret så indgående, at ingen kunne være i tvivl om, hvem hun var. Det er i sagens natur ufatteligt ubehageligt for et voldtægts offer at skulle leve med denne offentlige identifikation og er jo heller ikke lovens intention. En bistandsadvokat, som allerede fra sagens start er blevet beskikket for ofret, kan medvirke til at sikre, at retsplejelovens forbud tages alvorligt af pressen.

4.a. Fungerer reglen i retsplejelovens § 848, stk. 1, om muligheden for at beslutte, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens bl.a. et vidne afhøres, tilfredsstillende i relation til afhøring af voldtægts ofre?

Antal hørings svar i alt	Ja	Delvist	Nej
28	26	2	0
Udvalgte bemærkninger fra hørings svarene			
<p><u>Advokatrådet:</u> Gruppen af advokater er delt i dette spørgsmål. En gruppe finder således, at anmodninger efter § 848, stk. 1, administreres for stramt.</p>			

4.b. I hvilket omfang afslås anmodninger efter § 848, stk. 1, fra voldtægts ofre?

Antal hørings svar i alt	Aldrig	Sjældent	Af og til
29	11	17	1
Udvalgte bemærkninger fra hørings svarene			
<p><u>Advokatrådet:</u> Bistandsadvokaterne er delt i besvarelsen af dette spørgsmål, idet den gruppe finder, at anmodninger efter § 848, stk. 1, aldrig eller sjældent afslås, mens en anden gruppe finder, at det nærmest er udgangspunktet, og at reglerne administreres alt for stramt. Som følge heraf er der også uenighed om, hvorvidt reglen bør ændres. Blandt forslagene til en ændring af reglerne er at lade det være den praktiske hovedregel, at tiltalte på begæring skal forlade lokalet, og at der bør gælde en ubetinget regel herom i sager, hvor forurettede er mindre-årig.</p>			

4.c. Er der behov for udvidelser eller begrænsninger af reglen i § 848, stk. 1? I givet fald hvilke?

Antal hørings svar i alt	Ja (udvidelse)	Delvist (udvidelse)	Nej (ingen udvidelse)
28	5	1	22
Udvalgte bemærkninger fra hørings svarene			

Advokatrådet: Se ovenfor under 4.b.

Politimesteren i Rønne: Der burde være en obligatorisk bestemmelse om at forurettede begæring skal imødekommes.

Politimesteren i Fredericia: Det ville være hensigtsmæssigt at indføre et egentligt retskrav for forurettede på, at tiltalte skulle forlade retslokalet under forurettedes forklaring, såfremt hun fremsatte begæring herom. En sådan regel kunne supplere reglen i retsplejelovens § 29 a, stk. 1, vedrørende dørlukning og kunne omfatte sager af samme karakter, som beskrevet i retsplejelovens § 29 a, stk. 1.

Politimesteren i Herning: For at sikre formålet med reglen i § 848, stk. 1 tilgodeses og fjerne voldtægts ofrets usikkerhed om, hvorvidt tiltalte er i retssalen under offerets afhøring kunne det være hensigtsmæssigt, at udvide reglen således, at retten inden en indenretlig afhøring af voldtægts ofret, skal tage stilling til om tiltalte skal forlade retssalen under forurettedes forklaring.

4.d. Giver ordningen efter § 848, stk. 1, problemer for forsvaret?

Antal hørings svar i alt	Ja	Sjældent	Nej
--------------------------	----	----------	-----

23	1	3	19
Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene			
<p><u>Politimesteren i Fredericia:</u> Forsvaret protesterer rutinemæssigt mod, at bestemmelsen i retsplejelovens § 848, stk. 1, tages i anvendelse. Jeg finder imidlertid ikke, at bestemmelsen svækker muligheden for at varetage alle rimelige hensyn til tiltalte, idet tiltalte efterfølgende bliver gjort bekendt med forurettedes forklaring og har taget stilling til, om forklaringen giver anledning til supplerende spørgsmål fra forsvarerens side.</p> <p><u>Politimesteren i Vordingborg:</u> Forsvarerens eventuelle problemer kan afhjælpes såfremt tiltalte har mulighed for at høre ofrets umiddelbare forklaring, f.eks. i et tilstødende lokale via åbenstående dør eller ved hjælp af højtalere.</p>			

4.e. Kan der angives andre fremgangsmåder, der kan tilgodese formålet i § 848, stk. 1?			
Antal høringssvar i alt	Ja	Nej	
25	13	12	
Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene			
<p><u>Landsforeningen af beskikkede advokater:</u> I de tilfælde, hvor tiltalte udelukkes fra retsmødet, ville det være ønskeligt, at denne direkte kan følge domsforhandlingen via mikrofon eller video.</p> <p><u>Retten i Hjørring:</u> Ved herværende ret anbringes tiltalte i et tilstødende lokale med åben dør, så han ikke kan se eller ses, men kan høre, hvad der sker i retslokalet under vidneforklaringen.</p> <p><u>Retten i Esbjerg:</u> Der kan være situationer, hvor det er tilstrækkeligt, at tiltalte placerer sig et sted i retslokalet, hvor forurettede under sin forklaring ikke kan se tiltalte. Det forudsætter imidlertid, at forurettede er i stand til at afgive forklaring under sådanne forhold.</p> <p><u>Politimesteren i Hillerød:</u> Teknologiske muligheder, således at tiltalte kan overvære en afhøring via monitor i et særskilt lokale.</p> <p><u>Politimesteren i Svendborg:</u> I tilfælde af rettens afslag på en § 848 stk. 1-anmodning benyttes ofte en model, hvorefter den tiltalte anbringes bagerst i retslokalet, således at direkte øjenkontakt mellem parterne undgås. Et af retslokalerne i Retten i Svendborg giver desuden teknisk mulighed for at transmittere lyden fra retslokalet til vote-ringsværelset, hvor den tiltalte efter rettens bestemmelse følger lydsiden af forløbet i retslokalet direkte. Det fungerer udmærket. Disse modeller er i sagens natur helt eller delvist uanvendelige, hvis bevisførelsen blandt andet omfatter offerets genkendelse af den tiltalte.</p> <p><u>Politimesteren i Fredericia:</u> Betænkelighederne ved at pålægge tiltalte at forlade retslokalet må blive mindsket, jo mere tiltaltes muligheder for at overvære forurettedes forklaring tilnærmer sig en egentlig tilstedeværelse i retslokalet. Det kunne derfor være hensigtsmæssigt, om tiltalte fra et andet lokale kunne overvære afhøringen ved direkte videoforbindelse.</p> <p>Alternativt kunne der, som et mindre omkostningskrævende tiltag eventuelt etableres direkte medhør fra et andet lokale ind i retslokalet. Denne løsningsmodel har gennem længere tid været praktiseret i landsretterne, men jeg er ikke bekendt med at den benyttes i byretterne.</p>			

4.f. Fungerer retsplejelovens § 841, hvorefter retten efter anmodning fra anklagemyndigheden, forsvareren eller et vidne forud for domsforhandlingen kan træffe afgørelse om, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne afhøres, tilfredsstillende i relation til afhøring af voldtægts ofre?			
Antal høringssvar i alt	Ja	Delvist	Nej

20	13	6	1
Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene			
<u>Retten i Hjørring</u> : Nej, der er sjældent tid til at høre alle parter, ligesom anmodninger ofte er ubegrundede eller mangelfuldt begrundet.			

4.g. Hvor ofte benyttes adgangen i retsplejelovens § 841 til forud for domsforhandlingen at få afklaret spørgsmålet om, hvorvidt tiltalte skal forlade retslokalet, når et voldtægtsoffer skal afhøres?			
Antal høringssvar i alt	Aldrig	Sjældent	Af og til
27	9	17	1
Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene			
<u>Advokatrådet</u> : Også her er de deltagende advokater delt i besvarelsen af spørgsmålet, idet en gruppe anfører, at bestemmelsen ofte anvendes, mens en anden anfører, at det er sjældent.			
<u>Den Danske Dommerforening</u> : (4.a. – 4.g.) Det er foreningens indtryk, at reglen i retsplejelovens § 848, stk. 1, fungerer tilfredsstillende, også i relation til afhøring af voldtægts ofre, og at det er meget sjældent at anmodninger efter § 848, stk. 1, fra voldtægts ofre afslås. Det forekommer jævnligt, at problemet med tiltaltes tilstedeværelse i retssalen søges løst ved, at tiltalte placeres på en sådan måde, at voldtægts ofret ikke er tvunget til have tiltalte i sit synsfelt. Det er selvfølgelig et problem for forsvaret, at tiltalte ikke overværer afhøringen. Problemet kunne løses ved, at tiltalte overværede afhøringen over video eller højtalere fra et særskilt rum, men de tekniske forudsætninger herfor er sjældent til stede. Foreningen kan ikke anbefale et ubetinget krav om, at tiltalte altid skal fjernes fra retssalen under afhøring af voldtægts ofre.			

4.h. Fungerer reglen i retsplejelovens § 185, stk. 2, om bevisførelse om den forurettedes tidligere seksuelle adfærd tilfredsstillende?			
Antal høringssvar i alt	Ja	Delvist	Nej
27	24	3	0
Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene			
<u>Politimesteren i Rønne</u> : Ikke altid.			
<u>Politimesteren i Fredericia</u> : Bestemmelsen administreres generelt restriktivt, således at bevisførelse af nævnte karakter normalt ikke tillades. Da der kan forekomme tilfælde, hvor et rimeligt hensyn til varetagelsen af den tiltaltes forsvar tilsiger, at sådan bevisførelse tillades, finder jeg ikke, at muligheden for at føre sådanne beviser bør forbydes eller yderligere begrænses.			

4.i. I hvilket omfang forekommer bevisførelse efter § 185, stk. 2, i praksis?			
Antal høringssvar i alt	Aldrig	Sjældent	Af og til
26	4	20	2
Udvalgte bemærkninger fra høringssvarene			
<u>Advokatrådet</u> : De deltagende advokater er delt i spørgsmålet. Nogle siger jævnligt, andre sjældent.			

Politimesteren i Svendborg: Bestemmelsen bliver lejlighedsvis påberåbt af den tiltaltes forsvarer, men yderst sjældent tilladt anvendt.

4.j. Er der behov for udvidelser eller begrænsninger af adgangen, og i givet fald hvilke?

Antal hørings svar i alt	Ja (udvidelser)	Nej (ingen udvidelser)	Ja (begrænsninger)
25	0	20	5

Udvalgte bemærkninger fra høringsvarene

Advokatrådet: Flertallet har besvaret spørgsmålet benægtende, men et mindretal anfører, at bestemmelsen bør strammes op, da bevisførelsen indebærer en krænkelse af forurettede.

Politimesteren i Rønne: Behov for begrænsninger. Dommeren burde have pligt til inden afhøringen af forurettede at indskærpe indholdet af § 185.

Politimesteren i Svendborg: Grundlæggende finder jeg hensynet bag reglen i retsplejelovens § 185 stk. 2 betænkelig, og jeg skal derfor ikke modsætte mig begrænsninger i adgangen til at føre bevis om et sædelighedsoffers tidligere seksuelle adfærd.

Politimesteren i Fredericia: Anmodninger efter retsplejelovens § 185 bliver ofte fremsat under domsforhandlingen. Såfremt anmodningen ikke bliver imødekommet, vil forsvareren herved kunne fremkalde tvivl, navnlig hos domsmænd, om der er oplysninger, der kunne have talt til tiltaltes fordel, der ikke er kommet frem under sagen. Denne situation kunne modvirkes, såfremt anmodninger af nævnte karakter skulle afgøres af retsformanden forud for domsforhandlingen, således at anmodningen ikke kunne fremsættes under domsforhandlingen.

4.k. Giver erfaringer fra praksis anledning til bemærkninger om reglen i § 185, stk. 1, i relation til voldtægtsofre?

Antal hørings svar i alt	Ja	Nej
29	2	27

Udvalgte bemærkninger fra høringsvarene

Advokatrådet: De fleste har svaret nej til dette spørgsmål, men enkelte har anført, at praksis omkring bevisførelse om forurettedes seksuelle adfærd bør være mere restriktiv.

Rigsadvokaten (Statsadvokaten for København): Det er min erfaring at dommere, anklagere og bistandsadvokater ikke er specielt opmærksomme på reglen. Af den grund tillades bevisførelse om forurettedes baggrund og vandel, som er uden væsentlig betydning for sagen ofte. I ankesagen er anklageren herefter tvunget til, at fortsætte, da bevisførelsen fra byretten er en del af ankedommen.

Et meget kendt eksempel herpå er voldtægtssagen vedrørende ”de berusede stilladsarbejdere på Frederiksberg”. I den sag var der eksempelvis bevisførelse om forurettedes udtalelser til eksveninder om, hvad hun muligvis godt kunne tænke sig at prøve seksuelt – udtalelser som – hvis de var fremsat – lå langt forud i tid fra gerningstidspunktet og derfor uden interesse for bevisvurderingen i den aktuelle sag.

Spørgetema om voldtægtsorfes retsstilling

1. Den 4. juni 2004 vedtog Folketinget en folketingsbeslutning om forbedring af voldtægtsorfes retsstilling før og under retssagen. Folketingsbeslutningen bygger på et privat beslutningsforslag (B 82).

Af folketingsbeslutningen fremgår bl.a., at Folketinget pålægger justitsministeren i folketingsåret 2004-05 at komme med initiativer, der forbedrer voldtægtsorfes retsstilling i voldtægtssager før og under retssagen, herunder de nødvendige forslag til lovændringer på en række punkter. Ifølge folketingsbeslutningens pkt. 1 og 2 skal initiativerne bl.a. vedrøre bistandsadvokatens inddragelse i sagen samt spørgsmålet om fremgangsmåden ved afhøring af voldtægtsorfes i retten.

Justitsministeriet har på denne baggrund ved tillægskommissorium af 21. juni 2004 anmodet Strafferetsplejeudvalget om at komme med en udtalelse om de særlige spørgsmål i relation til voldtægtsorfes stilling, som er nævnt i folketingsbeslutningens pkt. 1 og 2. Endvidere har Justitsministeriet anmodet om, at udtalelsen kommer til at indeholde et punkt vedrørende bistandsadvokaters adgang til at deltage i sagens behandling ved domstolene, herunder bl.a. adgang til sagens materiale. Der henvises i den forbindelse til beslutningsforslagets (B 82) pkt. 2.

Strafferetsplejeudvalgets udtalelse forventes at foreligge senest den 11. februar 2005.

2. Strafferetsplejeudvalget har til brug for udvalgets behandling af dette spørgsmål udarbejdet nedenstående spørgetema, som hermed sendes i høring hos en række udvalgte myndigheder og organisationer. Høringsoversigt vedlægges til orientering. Der er tale om et fælles spørgetema, og det bemærkes i den sammenhæng, at visse spørgsmål i højere grad retter sig mod nogle høringsadressater end andre, hvorfor de enkelte adressaters besvarelse kan indrettes herefter.

Af tidsmæssige årsager lægger udvalget ikke op til, at høringsadressaterne skal foretage en egentlig gennemgang af afsluttede sager. Besvarelsen kan derfor ske på grundlag af den pågældende høringsadressats erfaring, samt skønsmæssige angivelser og vurderinger.

Idet kopi af folketingsbeslutningen, beslutningsforslaget (B 82), Retsudvalgets betænkning og tillægsbetænkning over beslutningsforslaget samt Strafferetsplejeudvalgets tillægskommissorium vedlægges, skal Strafferetsplejeudvalget anmode om, at nedenstående spørgetema besvares og indsendes til udvalgets sekretariat, der varetages Justitsministeriet, Strafferetskontoret, **senest mandag den 22. november 2004.**

Skrivelsen er samtidig fremsendt pr. email, og besvarelse af spørgetemaet vil kunne sendes pr. email til cha@jm.dk.

På formandens vegne

Charlotte Lauritsen

SPØRGETEMA

1. Vejledning til den forurettede - retsplejelovens § 741 b, stk. 1¹

1.a. Fungerer ordningen med politiets vejledning om beskikkelse af bistandsadvokat for voldtægts ofre tilfredsstillende? Hvori består i benægtende fald de væsentligste problemer?

1.b. Hvornår gives vejledningen; straks ved ofrets anmeldelse eller umiddelbart inden den første politi-afhøring?

1.c. Hvorledes gives vejledningen; mundtligt eller skriftligt? I sidstnævnte tilfælde bedes det angivet, hvilket materiale der i givet fald udleveres.

1.d. Hvem giver vejledningen?

1.e. Beskriv (evt. punktvis) hovedindholdet af den vejledning, der gives til voldtægts offeret.

2. Beskikkelse af bistandsadvokat for den forurettede - retsplejelovens §§ 741 a² og § 741 b, stk. 2 og 3³

2.a. Fungerer ordningen med beskikkelse af bistandsadvokat for voldtægts ofre tilfredsstillende? Hvori består i benægtende fald de væsentligste problemer?

2.b. I hvilket omfang anmoder voldtægts ofre om beskikkelse?

2.c. I hvilket omfang sker beskikkelse efter politiets anmodning, jf. § 741 a, stk. 2?

2.d. I hvilke typesituationer anmoder politiet om beskikkelse, jf. § 741 a, stk. 2?

2.e. På hvilket stadium af sagen sker der typisk beskikkelse:

- a) straks ved anmeldelsen
- b) senere men forud for første egentlige afhøring?
- c) senere, men inden tiltalerejsning?
- d) efter tiltalerejsning?

¹ *Retsplejelovens § 741 b, stk. 1:* Politiet vejleder den forurettede om adgangen til at begære en advokat beskikket. Vejledningen skal gives, inden den forurettede afhøres første gang, og skal gentages i forbindelse med og inden anden afhøring. Det skal af politirapporten fremgå, at den forurettede har modtaget behørig vejledning. Politiet drager omsorg for, at den forurettedes begæring om beskikkelse af advokat indbringes for retten.

² *Retsplejelovens § 741 a:* I sager, der vedrører overtrædelse af straffelovens § 119, § 123, §§ 216-223, §§ 224 eller 225, jf. §§ 216-223, § 232, § 237, jf. § 21, §§ 244-246, §§ 249 og 250, § 252, stk. 2, §§ 260-262 a eller § 288, beskikker retten en advokat for den, der er forurettet ved lovovertrædelsen, når den pågældende fremsætter begæring om det. I sager om overtrædelse af straffelovens § 119, § 123, § 218, stk. 1, §§ 219-221, § 222, stk. 1 og stk. 2, 1. led, § 223, stk. 2, § 232, § 237, jf. § 21, §§ 244-246, §§ 249 og 250, § 252, stk. 2, §§ 260-262 a eller § 288 kan beskikkelse af advokat dog afslås, hvis lovovertrædelsen er af mindre alvorlig karakter og advokatbistand må anses for åbenbart unødvendig. Det samme gælder i sager, der vedrører overtrædelse af straffelovens § 224 eller § 225, jf. § 218, stk. 1, §§ 219-221, § 222, stk. 1 og stk. 2, 1. led, eller § 223, stk. 2.

Stk. 2. Fremsætter den forurettede ikke begæring om beskikkelse af advokat, kan der efter politiets begæring beskikkes en advokat for den forurettede under efterforskningen.

³ *Retsplejelovens § 741 b, stk. 2.* Er den forurettede villig til at udtale sig, er begæringen om beskikkelse af advokat ikke til hinder for, at politiet afhører den forurettede uden advokatens tilstedeværelse. Ønsker den forurettede ikke at udtale sig uden advokatens tilstedeværelse, kan politiet tilkalde en af de i § 733, stk. 1, nævnte advokater til at varetage hvervet som advokat for den forurettede, indtil retten har taget stilling til begæringen.

Stk. 3. Justitsministeriet kan fastsætte nærmere regler om tilkaldeordningens gennemførelse.

2.f. I hvilken udstrækning er en beskikket advokat til stede ved den første egentlige politiafhøring?

2.g. Fungerer tilkaldeordningen tilfredsstillende, og hvis ikke hvori består problemerne?

2.h. I hvilket omfang forekommer det, at et voldtægtsoffer ikke ønsker at lade sig afhøre af politiet uden tilstedeværelsen af en bistandsadvokat?

2.i. Giver beskikkelse af bistandsadvokat, herunder navnlig i de tidlige faser, problemer af praktisk eller efterforskningsmæssig art?

2.j. Giver beskikkelse af bistandsadvokat, herunder navnlig i de tidlige faser, fordele af efterforsknings- eller sagsbehandlingsmæssig art?

2.k. Er der forskelle med hensyn til en eventuel tendens til at trække voldtægtsanmeldelser tilbage, når der er henholdsvis ikke er beskikket bistandsadvokat?

2.l. Skønnes en eventuel ny regel, hvorefter der – mere eller mindre undtagelsesfrit – skal beskikkes en bistandsadvokat for voldtægts ofre, at ville give problemer, og i givet fald hvilke?

2.m. Vil en regel - som den netop skitserede – give yderligere problemer, såfremt det endvidere bestemmes, at beskikkelsen altid skal ske, inden den første afhøring af voldtægts ofret – eventuelt inden anmeldelsen – og såfremt voldtægts ofret tillige skal have adgang til og mulighed for at tale med bistandsadvokaten inden afhøringen og have bistandsadvokaten til stede under politiets afhøring?

3. Bistandsadvokatens beføjelser, jf. retsplejelovens § 741 c⁴

3.a. Fungerer reglerne om bistandsadvokatens beføjelser, jf. § 741 c, tilfredsstillende, navnlig med hensyn til

- a. adgang til sagens materiale og dokumenter?
- b. adgang til at være til stede ved politiafhøringer og retsmøder?
- c. adgang til at stille spørgsmål til voldtægts ofret?

3.b. Er der behov for udvidelser eller begrænsninger af bistandsadvokatens beføjelser i relation til bl.a. adgangen til sagens materiale og adgangen til at stille spørgsmål til voldtægts ofret, og i givet fald inden for hvilke områder, jf. bemærkningerne til beslutningsforslagets pkt. 2, side 4-5 (Om ret til hele materialet uafhængig af tiltalerejsning, samt om indledende afhøring ved bistandsadvokaten)?

3.c. Er der behov for en regel, hvorefter bistandsadvokaten kan anmode om yderligere bevisførelse, herunder anmode om førelse af nye vidner, på samme måde som forsvareren, jf. bemærkningerne til beslutningsforslagets pkt. 2, side 5?

⁴ *Retsplejelovens § 741 c:* Advokaten har adgang til at overvære afhøringer af den forurettede såvel hos politiet som i retten og har ret til at stille yderligere spørgsmål til den forurettede. Advokaten underrettes om tidspunktet for afhøringer og retsmøder.

Stk. 2. Advokaten har adgang til at gøre sig bekendt med den forurettedes forklaring til politirapport. Når der er rejst tiltale i sagen, har advokaten tillige adgang til at gøre sig bekendt med det øvrige materiale i sagen, som politiet har tilvejebragt.

Stk. 3. I det omfang materialet uden ulempe kan mangfoldiggøres, skal genpart tilstilles advokaten. Advokaten må ikke uden politiets samtykke overlevere det modtagne til den forurettede eller andre, og han må ikke uden politiets samtykke gøre den forurettede eller andre bekendt med indholdet af det i stk. 2, 2. pkt., nævnte materiale.

Stk. 4. Stk. 1-3 finder tilsvarende anvendelse på en advokat, der er antaget af den forurettede i de i § 741 a nævnte sager.

3.d. Følger retten i alle voldtægtssager fremgangsmåden, som beskrevet i landsretternes cirkulæreskrivelse af 15. maj 1985 vedrørende bistandsadvokaters inddragelse i domsforhandlingen,

- a. når sagen skal domsforhandles?
- b. når den tiltalte skal fremstilles i grundlovsforhør?
- c. andre situationer (f.eks. indenretlig afhøring)?

4. Straffesagens behandling ved retten

4.a. Fungerer reglen i retsplejelovens § 848, stk. 1⁵, om muligheden for at beslutte, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens bl.a. et vidne afhøres, tilfredsstillende i relation til afhøring af voldtægtsofre?

4.b. I hvilket omfang afslås anmodninger efter § 848, stk. 1, fra voldtægtsofre?

4.c. Er der behov for udvidelser eller begrænsninger af reglen i § 848, stk. 1? I givet fald hvilke?

4.d. Giver ordningen efter § 848, stk. 1, problemer for forsvaret?

4.e. Kan der angives andre fremgangsmåder, der kan tilgodese formålet i § 848, stk. 1?

4.f. Fungerer retsplejelovens § 841⁶, hvorefter retten efter anmodning fra anklagemyndigheden, forsvareren eller et vidne forud for domsforhandlingen kan træffe afgørelse om, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne afhøres, tilfredsstillende i relation til afhøring af voldtægtsofre?

4.g. Hvor ofte benyttes adgangen i retsplejelovens § 841 til forud for domsforhandlingen at få afklaret spørgsmålet om, hvorvidt tiltalte skal forlade retslokalet, når et voldtægtsoffer skal afhøres?

4.h. Fungerer reglen i retsplejelovens § 185, stk. 2⁷, om bevisførelse om den forurettedes tidligere seksuelle adfærd tilfredsstillende?

4.i. I hvilket omfang forekommer bevisførelse efter § 185, stk. 2, i praksis?

4.j. Er der behov for udvidelser eller begrænsninger af adgangen, og i givet fald hvilke?

4.k. Giver erfaringer fra praksis anledning til bemærkninger om reglen i § 185, stk. 1, i relation til voldtægtsofre?

⁵ *Retsplejelovens § 848, stk. 1:* Formanden kan uden for de tilfælde, der er nævnt i stk. 2, nr. 2, beslutte, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne eller en medtiltalt afhøres, når særegne grunde taler for, at en uforbeholden forklaring ellers ikke kan opnås.

⁶ *Retsplejelovens § 841:* Retten kan efter anmodning fra anklagemyndigheden, forsvareren eller et vidne forud for domsforhandlingen træffe afgørelse om dørlukning efter § 29, stk. 2, nr. 2 eller 3, referatforbud efter § 30, nr. 2, navneforbud efter § 31, stk. 1, nr. 1, om, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne afhøres, jf. § 848, stk. 1, 3 eller 6, om, at et vidnes bopæl ikke må oplyses for tiltalte, jf. § 848, stk. 2, eller om, at en polititjenestemand's navn og bopæl ikke skal oplyses, jf. § 848, stk. 5.

⁷ *Retsplejelovens § 185:* Bevisførelse om et vidnes almindelige troværdighed må kun finde sted på den måde og i den udstrækning, som retten bestemmer. Spørgsmål om, hvorvidt vidnet er under tiltale eller har været straffet, stilles og besvares skriftligt. Kun retten og parterne gøres bekendt med svaret.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1, 1. pkt., finder tilsvarende anvendelse med hensyn til bevisførelse om den forurettedes seksuelle adfærd i sager vedrørende overtrædelse af straffelovens §§ 216, 217 eller 218, stk. 2, samt §§ 224 eller 225, jf. §§ 216, 217 eller 218, stk. 2. En sådan bevisførelse kan kun tillades, hvis den kan antages at være af væsentlig betydning for sagen.

Oversigt over hørte myndigheder og organisationer
(Spørgetema vedrørende voldtægtssofres retsstilling)

Advokatrådet
Landsforeningen af beskikkede advokater
Foreningen af beskikkede advokater i København
Landsforeningen Hjælp Voldsofre
Center for voldtægts ofre (Rigshospitalet)
Joan-søstrene
Dannerhusets Rådgivning
Den Danske Dommerforening
Præsidenten for Østre Landsret
Præsidenten for Vestre Landsret
Præsidenten for Københavns Byret
Præsidenten for Retten i Odense
Præsidenten for Retten i Århus
Præsidenten for Retten i Aalborg
Præsidenten for Retten i Roskilde
Retten i Glostrup
Retten i Esbjerg
Retten i Hjørring
Retten i Viborg
Retten i Herning
Retten i Fredericia
Retten i Svendborg
Retten i Hillerød
Retten i Vordingborg
Retten i Rønne
Foreningen af Politimestre i Danmark
Rigsadvokaten
Politidirektøren i København
Politimesteren i Odense
Politimesteren i Århus
Politimesteren i Aalborg
Politimesteren i Glostrup
Politimesteren i Esbjerg
Politimesteren i Hjørring
Politimesteren i Viborg
Politimesteren i Herning
Politimesteren i Fredericia
Politimesteren i Svendborg
Politimesteren i Hillerød
Politimesteren i Roskilde
Politimesteren i Vordingborg
Politimesteren i Rønne

Bilag 2

Cirkulæreskrivelse
til
byretterne i Østre og Vestre landsretskredse.

Justitsministeriets udvalg vedrørende forurettedes stilling i voldtægts- og voldssager har i en skrivelse til landsretterne henledt opmærksomheden på, at advokater, der i medfør af retsplejelovens kap. 66a beskikkes for forurettede i voldtægtssager m.v., ikke i tilstrækkeligt omfang inddrages i spørgsmålet om berømmelse af domsforhandlingen i disse sager. Det er således oplyst, at disse advokater ofte blot fra retten får underretning om domsforhandlingstidspunktet med kort varsel og uden forinden at være spurgt, om de er i stand til at møde den dag eller de dage, der er afsat til sagen.

Spørgsmålet har været drøftet på plenarmøder i landsretterne, hvor der var enighed om, at disse sager, der ofte er arrestantsager, bør berammes med dem, der skal møde, herunder bistandsadvokaten, på samme måde som sager med flere forsvarere. Det vil sige, at også bistandsadvokaten - om fornødent ved et særligt berammelsesmøde - bliver hørt, inden den endelige berømmelse aftales, men det betyder også, at en arrestantsag ikke bør forsinkes på grund af berammelsesproblemer med den pågældende advokat.

Det henstilles, at byretterne foretager berømmelserne i disse sager på tilsvarende måde.

PRÆSIDENTERNE FOR ØSTRE OG VESTRE LANDSRET, den 15. maj 1985.

Haulrig

Agersnap

RIGSADVOKATEN
Frederiksholms Kanal 16
1220 Kbh. K.

Meddelelse nr. 2/2001
Den 24. oktober 2001
J.nr. G 3104

Vejledning til ofre for forbrydelser og udpegning af en kontaktperson for vidner

1. Indledning

Denne meddelelse omhandler politiets og anklagemyndighedens vejledningspligt over for ofre for forbrydelser (pkt. 2 – 5). Meddelelsen fastsætter endvidere retningslinjer vedrørende udpegning af en kontaktperson hos politiet eller anklagemyndigheden, som vidner kan henvende sig til (pkt. 6). I meddelelsen omtales tillige pligten til at tilkalde en repræsentant fra de sociale myndigheder, når en person under 15 år skal afhøres som vidne i en straffesag hos politiet (pkt. 7).

Meddelelsen erstatter de hidtil gældende retningslinier i RM 4/1996, jf. pkt. 8.

2. Advokatbistand til forurettede

2.1. Beskikkelse af bistandsadvokat (retsplejelovens §§ 741 a og 741 b)

I sager, der vedrører overtrædelse af straffelovens § 119, § 123, § 210, §§ 216-223, §§ 224 eller 225, jf. §§ 216-223, § 232, § 237, jf. § 21, §§ 244-246, §§ 249-250, § 252, stk. 2, §§ 260-262 eller § 288, vejleder politiet den forurettede om adgangen til at begære en advokat beskikket, jf. retsplejelovens §§ 741 a og b.

Vejledningen skal gives, inden den forurettede afhøres første gang, og skal gentages i forbindelse med og inden anden afhøring.

Det skal af politirapporten fremgå, at den forurettede har modtaget behørig vejledning. Politiet drager omsorg for, at den forurettedes begæring om beskikkelse af advokat indbringes for retten.

Såfremt advokatbeskikkelse ikke er sket, skal politiet, når der indleveres anklageskrift eller retsmødebegæring til retten, skriftligt underrette forurettede herom. Forurettede skal i underretningsskrivelsen opfordres til at tilvejebringe dokumentation for et eventuelt erstatningskrav.

2.2. Advokatbistand til opgørelse af erstatningskrav (retsplejelovens § 995 a)

Retten kan beskikke en advokat for den forurettede, når det skønnes nødvendigt med advokatbistand ved opgørelsen af erstatningskrav, og den forurettede opfylder betingelserne for fri proces, jf. retsplejelovens § 995 a, stk. 1,

Bestemmelsen indeholder ikke begrænsninger med hensyn til de former for kriminalitet, der kan begrunde beskikkelse af advokat, men forudsætter, at erstatningskravets art og omfang taler for, at forurettede får bistand til at opgøre kravet.

Den forurettede i sager, der kan give anledning til komplicerede erstatningskrav, bør orienteres om den nævnte mulighed for advokatbistand.

I sager, hvor en person er afgået ved døden som følge af en forbrydelse, kan retten, når omstændighederne taler for det, beskikke en advokat for de pårørende til at bistå

ved opgørelsen af erstatningskrav, selv om betingelserne for fri proces ikke er opfyldt, jf. retsplejelovens § 995 a, stk. 2.

Vejledning om muligheden for advokatbeskikkelse efter denne bestemmelse bør gives til personer, der har mistet en pårørende ved en forbrydelse, og hvor den pågældende kan have krav på forsørgertabserstatning.

3. Justitsministeriets vejledning til forurettede i voldtægtssager m.v.

Til personer, der har været udsat for voldtægt, incest eller andre seksuelle overgreb, udleverer politiet ved anmeldelsen Justitsministeriets vejledning, der bl.a. indeholder oplysninger om forurettedes rettigheder. Vejledningen kan rekvireres hos rigspolitiet.

4. Offererstatningsloven

4.1. Personskade

Ved behandlingen af anmeldelser om straffelovsovertrædelser, der har medført personskade, vejledes skadelidte om muligheden for at opnå erstatning af statskassen efter afgørelse af Nævnet vedrørende erstatning til ofre for forbrydelser. Endvidere oplyses det, at det i almindelighed er en betingelse for at få erstatning af statskassen, at der under en eventuel straffesag mod skadevolderen nedlægges påstand om erstatning.

Samtidig udleveres et ansøgningskema til skadelidte, og skadelidte gøres bekendt med, at ansøgningen skal indleveres til politimesteren (politidirektøren) i den politikreds, hvor anmeldelsen af lovovertrædelser har fundet sted. Skadelidte skal endvi

dere oplyses om, at Erstatningsnævnet ikke kan behandle en ansøgning, der er indgivet over 2 år efter, at lovovertrædelsen er begået, medmindre der foreligger særlige grunde.

Er den sag, som begrunder erstatningskravet, fortsat under behandling hos politiet, anklagemyndigheden eller ved domstolene, skal erstatningssøgende gøres bekendt med, at politiet normalt først sender ansøgningen til Erstatningsnævnet ved sagens afslutning.

Erstatningssøgende skal endvidere vejledes om muligheden for at fremsætte anmodning om forskudsvis udbetaling af erstatning, men at en ansøgning herom kun kan forventes imødekommet i særlige tilfælde. Fremsættes der anmodning om forskudsvis udbetaling af erstatning, fremsender politiet ansøgningen til Erstatningsnævnet, selv om sagen ikke er færdigbehandlet.

Er gerningsmanden ikke identificeret indenfor en måned, indsender politiet ligeledes ansøgningen til Erstatningsnævnet.

Samme regler gælder ved behandlingen af straffelovsovertrædelser, som har medført døden.

Den ovenfor beskrevne vejledning undlades i sager om uagtsomt manddrab og betydelig legemsskade forvoldt af motorkøretøjer, hvor skaden vil være dækket af skadepolderens ansvarsforsikring.

4.2. Tingsskade

Efter offererstatningsloven kan der normalt ikke gives erstatning for tingsskade. Loven bestemmer dog, at staten yder erstatning for skade på tøj og andre personlige ejendele, herunder mindre kontantbeløb (normalt maksimalt 1.000 kr.), som skadelidte havde på sig, da personskaden skete. Staten yder dog ikke erstatning, hvis skaden dækkes af en forsikring. Den erstatningssøgende vejledes om muligheden for at søge Erstatningsnævnet om erstatning, idet vedkommende dog samtidig gøres opmærksom på, at kravet ikke kan imødekommes, hvis der er forsikringsdækning.

Anden tingsskade (som følge af f.eks. indbrudstyveri, brugstyveri, brandstiftelse) kan kun erstattes, hvis skaden er sket ved en straffelovsovertrædelse begået af personer, som er tvangstilbageholdt i fængsler eller i institutioner under Kriminalforsorgen. Det samme gælder personer, der er optaget i døgninstitutioner efter lov om social service, tvangsindlagt på psykiatriske hospitalsafdelinger eller tilsvarende institutioner, eller er under udgang, undvejet eller udeblevet fra sådanne institutioner.

Hvis gerningsmanden falder ind under de nævnte persongrupper, vejledes erstatningssøgende om muligheden for at søge Erstatningsnævnet om erstatning, idet vedkommende dog samtidig gøres opmærksom på, at kravet ikke kan imødekommes, hvis der er forsikringsdækning.

I andre tilfælde er vejledning om tingsskadeerstatning efter offererstatningsloven ikke aktuel.

5. Offerrådgivning

Der er i alle politikredse etableret en offerrådgivning. Ordningen er blandt andet omtalt i Rigspolitechefens rundskrivelse af 5. december 2000. Rigspolitechefen har i skrivelsen understreget vigtigheden af, at politiets sagsbehandlere i forbindelse med den daglige kontakt med ofre for forbrydelser vejleder disse om muligheden for at søge støtte i en offerrådgivning og udleverer rigspolitiets folder herom.

6. Udpegning af kontaktpersoner for vidner

6.1. Indledning

I forarbejderne til lov nr. 428 af 31. maj 2000 om ændring af retsplejeloven og straffeloven (Varetægtsfængsling i isolation, varetægtsfængsling under domsforhandling, vidnebeskyttelse m.v.) omtales en række forslag til en forbedret beskyttelse af vidner, som en arbejdsgruppe under Justitsministeriet fremsatte i en rapport i juni 1998.

I denne rapport blev det bl.a. foreslået, at der i de straffesager, hvor det skønnes relevant, udpeges en kontaktperson hos politiet eller anklagemyndigheden, som vidnet kan henvende sig til. Ordningen skal lette kommunikationen mellem politiet/anklagemyndigheden og vidnet samt modvirke misforståelser som følge af, at flere forskellige medarbejdere taler med vidnet.

I pkt. 4.2. i de almindelige bemærkninger til lovforslaget er det forudsat, at Rigsadvokaten skal fastsætte retningslinjer med henblik på etablering og den nærmere udformning af ordningen med kontaktpersoner.

I den anledning fastsættes følgende retningslinjer om udpegning af kontaktpersoner for vidner:

6.2. Ordningens anvendelsesområde

6.2.1. Vidner

I relation til ordningen om udpegning af kontaktpersoner anses vidner for at være personer, der afhøres om deres iagttagelser eller anden viden i forbindelse med undersøgelsen af en straffesag, og hvor det ikke er udelukket, at den pågældende senere vil blive indkaldt som vidne i retten. Ordningen omfatter også vidner, der samtidig er forurettede, eller som har indgivet anmeldelse i sagen.

6.2.2. Sager, hvor der skal udpeges en kontaktperson

Der skal udpeges en kontaktperson for vidner i sager om grovere overtrædelser af straffeloven og i sager om grovere overtrædelser af særlovgivningen, hvis sagen er af en sådan art, at det skønnes at have eller kunne få betydning for vidnet at få udpeget en kontaktperson.

Der bør således udpeges en kontaktperson i alle sager om overtrædelse af straffeloven, hvor vold, trusler eller anden personfarlig kriminalitet indgår, samt i sager om sædelighedsforbrydelser og narkotikakriminalitet. I sager om berigelseskriminalitet udpeges en kontaktperson for vidner, hvis sagens art og karakter giver grundlag for det, eller hvis vidnet skønnes at have behov for det.

Ved overtrædelser af særlovgivningen bør der f.eks. udpeges en kontaktperson i alvorligere sager om våbenloven og lov om euforiserende stoffer.

I andre sager udpeges normalt ikke en kontaktperson, medmindre politiet ved kontakten med vidnet skønner, at vidnet har behov for en kontaktperson.

Hvis der ikke udpeges en kontaktperson, bør politiet i forbindelse med afhøringen af vidnet så vidt muligt give en mundtlig orientering om, hvad der videre forventes at ske i sagen.

6.3. Tidspunktet for udpegning af en kontaktperson

Udpegning af en kontaktperson for vidnet bør ske så tidligt som muligt, dvs. normalt allerede ved den første afhøring af vidnet.

Såfremt der ikke ved den første kontakt med vidnet er udpeget en kontaktperson, og dette senere skønnes hensigtsmæssigt, bør vidnet på dette tidspunkt oplyses om en kontaktperson.

6.4. Kontaktpersonen

Kontaktpersonen kan være en polititjenestemand, der deltager i efterforskningen, eller en anklager, der beskæftiger sig med sagen. Kontaktpersonen kan også være en centralt placeret person hos politiet eller anklagemyndigheden, der ikke direkte deltager i behandlingen af sagen, f.eks. en sekretariatsleder eller lignende, der let kan skaffe sig viden om den konkrete sag.

Vidnet skal oplyses om den pågældendes navn og telefonnummer på tjenestestedet og om, at den pågældende er kontaktperson i sagen, f.eks. ved udlevering af et kort med disse oplysninger til vidnet, eller ved at oplysningerne påføres foldere eller lignende, der udleveres til vidnet.

Det kan være aktuelt at udpege en ny kontaktperson, f.eks. ved sagens overgang til juridisk behandling, ved sagens fremsendelse til retten eller i forbindelse med indkaldelsen af vidnet til afhøring i retten. Dette bør ske ved en skriftlig orientering til vidnet om den nye kontaktpersons navn og telefonnummer på tjenestestedet, f.eks. ved en påtegning på vidneindkaldelsen.

Hvis en sag på grund af nævningebehandling eller som følge af anke overgår til behandling i en statsadvokatur, kan statsadvokaten bestemme, at der skal udpeges en ny kontaktperson. Statsadvokaten underretter i givet fald skriftligt vidnet og politikredsen herom.

Når anke af en landsretsdom medfører, at sagen skal behandles af Rigsadvokaten, udpeges ikke en ny kontaktperson, idet vidner i praksis ikke indkaldes til at afgive forklaring i Højesteret.

Det bør tilstræbes, at den person, der udpeges som kontaktperson, i almindelighed kan træffes ved telefonisk henvendelse.

6.5. Kontaktpersonens opgaver

Som anført ovenfor skal ordningen med en kontaktperson lette kommunikationen mellem politiet/anklagemyndigheden og vidnet og modvirke misforståelser som følge af, at flere forskellige medarbejdere taler med vidnet.

Det er kontaktpersonens opgave at hjælpe og støtte vidnet, når vidnet henvender sig til politiet/anklagemyndigheden. Kontaktpersonen bør derfor løbende være bekendt med behandlingen af sagen eller hurtigt kunne skaffe sig kendskab herom.

Kontaktpersonen kan for eksempel give vejledning om muligheden for, at retten kan træffe beslutning om dørlukning, referatforbud, navneforbud, udelukkelse af bestemte personer eller grupper fra retsmøder og om afgivelse af vidneforklaring i retten uden tiltaltes tilstedeværelse. Det kan eventuelt være aktuelt at overveje, om anklagemyndigheden skal fremsætte anmodning om, at retten forud for domsforhandlingen træffer bestemmelse om dørlukning m.v. efter bestemmelsen i retsplejelovens § 841.

Der kan også vejledes om muligheden for, at et utrygt vidne følges til og fra afhøringen i retten eller anvises et særskilt venturum i retten, således at vidnet undgår at møde tiltalte eller personer med tilknytning til denne.

Herudover kan der efter omstændighederne være grundlag for at vejlede om mulighederne for advokatbeskikkelse, jf. ovenfor under pkt. 2, om mulighederne for erstatning, jf. ovenfor under pkt. 4, at henvise til offerrådgivningen eller lignende.

7. Underretning af de sociale myndigheder ved afhøring af vidner under 15 år

Når en person under 15 år skal afhøres som vidne i en straffesag hos politiet, tilkaldes en repræsentant for de sociale myndigheder til at overvære afhøringen, jf. § 4 i bekendtgørelse nr. 79 af 4. februar 1998 om kommunens bistand til børn og unge i forbindelse med uden- og indenretlig afhøring, medmindre det på grund af sagens karakter og omstændighederne i øvrigt skønnes ubetænkeligt, at afhøringen foretages uden underretning af de sociale myndigheder.

8. Ophævelse af tidligere udsendte retningslinier

RM nr. 4/1996 om politiets vejledning til ofre for forbrydelser ophæves.

Henning Fode

OM AT VIDNE

(Alene tekst fra publikationen)

Alle kan komme ud for at blive indkaldt til at møde i retten som vidne.

Første gang det sker, spørger man nok sig selv:

Har jeg pligt til at møde?
Hvad kan jeg huske?
Hvordan foregår et retsmøde?
Tid og penge?
Andre spørgsmål?

MØDEPLIGT

Efter loven har De **pligt** til at møde i retten, når De modtager en vidneindkaldelse.

Muligvis mener De ikke selv, at De kan give oplysninger af betydning for sagen, men De har alligevel **pligt** til at møde.

Måske har De allerede forklaret om Deres viden til politiet eller afgivet forklaring under et tidligere retsmøde, men heller ikke det fritager Dem for at møde.

Det står i vidneindkaldelsen, hvornår og hvor De skal møde. Ventetid kan desværre ikke altid undgås. Afhøring af f.eks. andre vidner kan tage længere tid end beregnet. De bør dog altid møde til det tidspunkt, der står i indkaldelsen.

Kun hvis De har en **lovlig grund**, f.eks. er syg, kan De undlade at møde. Men så skal De straks ringe eller skrive til retten, advokaten eller den myndighed, som har indkaldt Dem. De må være indstillet på at skulle *dokumentere*, hvorfor De ikke kan komme, f.eks. ved hjælp af en lægeerklæring.

Hvis De blot bliver væk uden at give besked, kan De idømmes **bøde** eller risikere at blive **afhentet** af politiet.

FORBERED VIDNEFORKLARINGEN

Inden De møder i retten, skal De **genopfriske Deres viden** om sagen. Det kan f.eks. ske ved at læse breve eller notater igennem, se på fotografier, eller ved at De eventuelt tager hen til de steder, hvor begivenhederne skete.

SÅDAN FOREGÅR ET RETSMØDE

Når De kommer til retten, skal De **vente** uden for retslokalet, til De bliver kaldt ind. Hvert vidne afhøres nemlig for sig og må normalt ikke høre på, hvad andre forklarer.

Inde i retslokalet skal dommeren sikre sig Deres **identitet**. Derfor spørger dommeren om Deres navn, og måske også om Deres alder og arbejde.

Dommeren pålægger Dem herefter at tale sandt og oplyse Dem om, at De kan *straffes*, hvis De afgiver en **falsk forklaring**. Det *skal* dommeren efter loven. De må derfor ikke tro, at De på forhånd mistænkes for at ville tale usandt.

De afhøres først af den part (f.eks. anklageren), som har ønsket Dem ført som vidne. Så afhører modparten Dem. Både parten, modparten og dommeren kan stille Dem flere spørgsmål.

Som vidne har De **pligt til at svare** på spørgsmål. – Der er enkelte undtagelser fra denne pligt. Det er retten, der afgør, om De kan blive fri for at vidne.

Er De i tvivl om, hvad De skal svare, bør De gøre dommeren opmærksom herpå. Det samme gælder, hvis De har svært ved at huske det, De bliver spurgt om.

Når De har forklaret, hvad De ved, har De lov til at gå, men De må som regel også gerne blive og overvære resten af sagen.

TID OG PENGE

I de fleste tilfælde får De som vidne udbetalt 80 kr.

Efter omstændighederne kan retten fastsætte et større beløb til at dække f.eks. **tabt arbejdsfortjeneste**. Husk at De selv skal gøre retten opmærksom herpå, og De skal kunne dokumentere tabet, f.eks. i form af en erklæring fra Deres arbejdsgiver.

Hvis De må køre mere end 3 km for at nå frem, får De **rejseudgifterne** dækket af retten. – Har De taget *bus*, *tog* eller *færg*, får De refunderet et beløb svarende til en standardbillet. Kører De i *egen bil*, får De betaling efter gældende takster. – Det er muligt at få udbetalt et passende **for-skud** inden retsmødet. Henvend Dem herom til den, der har indkaldt Dem som vidne.

ANDRE SPØRGSMÅL

Opstår der andre spørgsmål, så ring til **retten**. Her vil man eventuelt henvise Dem til den advokat, der ønsker Dem indkaldt eller til politiet.

På folderens bagside er plads til notater.

Cirkulæreskrivelse vedrørende politiets relationer til ofre for forbrydelser og ulykker og deres pårørende

Til anklagemyndigheden og politiet

CIS nr 9581 af 20/10/2004 (Gældende)

Lovgivning som forskriften vedrører

[LBK Nr. 814 af 30/09/2003](#)

[LBK Nr. 815 af 30/09/2003](#)

[LBK Nr. 688 af 28/06/2004](#)

Senere ændringer til forskriften

Forskriftens fulde tekst

Cirkulæreskrivelse vedrørende politiets relationer til ofre for forbrydelser og ulykker og deres pårørende

Til anklagemyndigheden og politiet

1. INDLEDNING

Den kriminalpolitiske debat har de senere år i stigende omfang også beskæftiget sig med ofrets situation. I lyset af denne debat, herunder regeringens handlingsplan fra oktober 1993 om bekæmpelse af vold, er der gennemført en række initiativer i form af ny lovgivning m.v. med henblik på at etablere en bedre retsstilling for ofrene for forbrydelser, herunder etablering af forskellige hjælpeforanstaltninger for ofre og deres pårørende.

Politiet er i sit arbejde ofte i kontakt med ofre for forbrydelser og andre, der befinder sig i en ulykkelig situation. Det gælder f.eks., når politiet taler med den, der er alvorlig kvæstet efter en voldsforbrydelse eller ulykke, hvor politiet skal foretage underretning af pårørende til ofre for ulykker eller kriminelle handlinger.

Afsnit 2 indeholder en sammenfatning af nogle råd og vejledninger, der kan tjene til, at politiet i sin kontakt med ofre for forbrydelser, ulykkesramte m.v. ikke blot optræder politimæssig hensigtsmæssigt, men også udviser den nænsomhed, venlighed og imødekommenhed, som de pågældende i almindelighed vil have et meget stort behov for.

Afsnit 3 indeholder en orientering og en oversigt over det efterhånden ganske omfattende regelgrundlag vedrørende politiets behandling af ofre for forbrydelser og deres pårørende.

2. BEHANDLING AF OFRE FOR FORBRYDELSER OG ULYKKER MV.

Gennem snart mange år, har der været en stigende forståelse for og viden om de særlige sindstilstande, som ofre for vold ofte hensættes i som en direkte eller indirekte følge af volden. Disse sindstilstande kan i mange tilfælde opleves som mindst lige så alvorlige som de direkte og synli-

ge fysiske skader, og kan i mange tilfælde være mærkbare for den overfaldne, længe efter at den fysiske skade er overvundet. Sådanne sindstilstande kan spænde fra en ganske kortvarig angst og usikkerhed til en langvarig psykisk ubalance.

Som det fremgår af afsnit 3, er der inden for de senere år taget en række initiativer fra både offentlige myndigheder og private institutioner, foreninger mv.

Såvel i politiet som i en lang række offentlige institutioner, der kommer i kontakt med ofre for vold, er der i dag en langt større viden om, og forståelse for disse ofres reaktionsmønstre og adfærd.

Med den større viden følger naturligvis også større forventninger til en professionel adfærd og holdning hos politimanden, lægen, sygeplejersken, socialrådgiveren, eller hvem ofret nu måtte komme i kontakt med.

Politiet har gennem uddannelse og ikke mindst det praktiske politiarbejde viden om og forståelse for de fysiologiske, psykologiske og sociale aspekter, der tilsammen danner rammen om ofres og pårørendes situation. Det følgende er derfor at betragte som en gennemgang af gode råd og fremgangsmåder, der finder anvendelse i Politiskolens uddannelser, og som bl.a. har baggrund i politiets erfaringer.

Det bemærkes, at den følgende omtale af politiets behandling af voldsofre i hovedsagen også vil være dækkende for politiets kontakt og arbejde med personer, der af andre årsager befinder sig i en ulykkelig situation, f.eks. ulykkesofre eller pårørende til personer, der har været udsat for forbrydelser eller ulykker.

Med kendskab til de karakteristiske reaktionsmønstre, der ofte følger af en traumatisk hændelse – afmagt, skyldfølelse, stress, krise – bør politimanden være motiveret til at optræde hensynsfuldt og varsomt.

Endvidere skal politimanden være særlig opmærksom på det behov for omsorg, såvel fysisk som psykisk, der er nødvendigt, for at ofret kan bearbejde og gennemleve en traumatisk oplevelse (som det kan være tilfældet ved en afhøring) uden unødvendige og stærkt belastende følger for fremtiden.

Endelig skal politimanden være opmærksom på ofrets forhold til sit sociale netværk.

Ofrets mulighed for en sund bearbejdelse er i høj grad afhængig af dette samspil.

Politimandens optræden, hans/hendes evne til at vise hensyn og forståelse er en forudsætning for, at ofret oplever sit ophold hos og samarbejde med politiet som positivt.

Det er selvfølgelig oplagt, at et offer, der oplever sit samarbejde med politiet som positivt, også vil være langt bedre i stand til at koncentrere sig om afgivelse af de nødvendige forklaringer.

Den enkelte politimand kan skabe disse forudsætninger for et positivt forhold, ved bl.a. at iagttage nogle ganske få forhold, som skal beskrives i det følgende.

2.1. Stress og krisereaktioner

For at sikre en hensigtsmæssig adfærd over for personer, der befinder sig i en høj stresstilstand, eller som befinder sig i en traumatisk krise, er det væsentligt, at politimanden lærer og forstår den adfærd og de symptomer, der knytter sig til sådanne tilstande. (Se herom nærmere i ”Psyki-ske påvirkninger, stress og krise” af cand.psych. Henrik Løvgren i Politiskolens grundbog i psy-kologi).

2.2. Psykologisk førstehjælp og kriseintervention

En politimand er ikke læge eller psykolog. Han/hun skal ikke gennemføre terapi eller psykisk behandling af personer, der har behov for en sådan hjælp, men politimanden kan forventes at yde den første assistance til mennesker, der er kommet i nød.

Den psykologiske førstehjælp og kriseintervention kan udføres på basis af et grundlæggende kendskab til de forhold, der kan hindre effekten af den psykiske skade i at udvikle sig og reducere de negative virkninger heraf. Endvidere kan politimanden yde bistand til, at den skadede person kommer under kyndig behandling så hurtigt som muligt.

Som det fremgår af forannævnte artikel af Løvgren, er det i al håndtering af personer med akutte stressreaktioner den grundlæggende medmenneskelige adfærd, der er afgørende. Der handler om

- at være i fysisk og psykisk kontakt,
- at demonstrere nærhed, omsorg og respekt samt
- at vise, at man vil hjælpe og forstå.

Dette er særligt vigtigt over for personer, der befinder sig i chockfasen, hvor det at benægte det skete er dominerende, og hvor følelserne undertrykkes.

Den psykologiske førstehjælp består i praksis bl.a. ved iagttagelse af følgende elementer:

GIV TRYGHED PÅ STEDET

- vis ro og besindighed
- giv fysisk og psykisk kontakt
- undersøg for fysiske skader
- vær opmuntrende.

ACCEPTER SYMTOMER OG ADFÆRD

- ikke alle reagerer ens
- vis interesse
- vær opmærksom på, at for den, man står over for, er det reelt og ikke indbildning.

VÆR BEROLIGENDE OG OPMUNTRENDE

- den stress- og kriseramte føler sig afhængig af andre og er let påvirkelig

- vær naturlig, men realistisk optimisme og forventning er gunstig
- fortæl, at hjælp bliver givet.

GODTAG FØLELSERNE

- følelser er reelle og forskellige
- undgå at bebrejde
- følelserne er vigtige, så lad følelserne slippe ud når det passer og godtag følelserne uden unødige medlidenhed
- hjælp til at sætte ord på følelserne og hjælp til at afregere.

VÆR MEDMENNESKELIG

- vis hensyn, giv fysisk og psykisk nærhed
- giv kontakt og omsorg, gentagne gange
- giv tid
- lyt, lad den pågældende få snakket ud.

FÅ ADFÆRDEN UNDER KONTROL

- urolig og voldsom aggressiv adfærd kan – især i forbindelse med katastrofer – være farlig for alle involverede. Derfor må uro, aggression og paniktendenser stoppes, men det kræver tid, personale og evt. medicinsk behandling
- undgå provokationer – husk angsten bag handlingerne
- vær bestemt, ærlig og oprigtig
- demonstrer effektivitet, ro og overblik
- vis tillid, respekt og alliance.

DET POSITIVE SKAL MOBILISERES

- hjælp med at finde muligheder
- giv opgaver og aktiviteter, der binder angst, afleder opmærksomhed, giver selvtillid og reducerer grublerier over skyld, skam og sorg
- tomme fraser som ”tag dig nu sammen” hjælper meget lidt.

VIRKELIGHEDEN ER VIGTIG

- det er normalt at ville benægte virkeligheden og undertrykke følelserne, men i længden kan det være risikabelt
- fantasien er ofte værre end virkeligheden
- vurder individuelt
- den, der spørger, har krav på et svar i form af nøgterne informationer – evt. i moderate doser.

SYNDEBUKKE HJÆLPER IKKE

- naturlige årsager bør vurderes og diskuteres
- jagten på syndebukke kommer – men hjælper ikke. I stedet binder den følelsesmæssige resourcer og gør det psykiske arbejde vanskeligere

KEND DINE BEGRÆSNINGER SOM HJÆLPER

- prioriter
- du kan ikke være alt for alle
- tænk, før du handler
- tal roligt, venligt og bestemt.

2.3. Oplysning og orientering

I det regelsæt og i de anvisninger for politiet, der omtales kort i afsnit 3, er nævnt en række forhold, hvor politiet har pligt til at informere, underrette og vejlede ofret for en forbrydelse.

Dette kan for nogen lede til den fejlagtige følgeslutning, at når denne information er givet, har man som politimand opfyldt sin forpligtelse.

Det er imidlertid vigtigt at understrege, at en fuldstændig og fyldestgørende information til ofret, så tidligt som muligt i forløbet, kan medvirke til at reducere ofrets usikkerhed og bidrage til forståelsen for, at der næres omsorg for ofrets tilstand.

Den givne information bør omhandle en beskrivelse af alt, hvad der videre skal ske med sagen før og evt. i retten, hvad der skal ske, når ofret er færdig hos politiet (køres hjem, til læge mv.).

Hvilke muligheder der er for erstatning, advokatbistand, lægebehandling, psykologbistand, offerrådgivning m.v.

2.4. Udlevering af relevant informationsmateriale

Oplysning om, hvad ofret skal gøre, hvis der opstår tvivl eller, der er flere spørgsmål til politiet.

Det er i den forbindelse vigtigt at være opmærksom på, at personer, der har været udsat for voldsomme hændelser, kan have svært ved at huske selv enkle informationer.

Det er derfor væsentligt at kunne udlevere informationsmateriale og at give besked om, til hvem man kan rette yderligere spørgsmål.

Er pårørende eller andre af ofrets nærmeste til stede, kan det være en god ide at give disse informationer eller i det mindste at repetere dem over for ofret i overværelse af den eller disse personer. Herved sikrer man en højere grad af forståelse samtidig med, at man kan reducere noget af den angst og usikkerhed, som disse nærmeste også oplever på grund af det skete.

2.5. Afhøring

Ved tilrettelæggelse af afhøringen er det særligt væsentligt at sikre sig, at afhøringen kan foregå under former og forhold, der tager tilbørligt hensyn til den person, der har været udsat for forbrydelsen eller ulykken.

Herunder indgår at vælge et lokale, hvor afhøringen kan foregå uforstyrret, at sikre mod forstyrrelser, at sikre muligheden for, at den afhørte kan få en kop te/kaffe eller i det mindste et glas vand.

Når en politimand skal foretage afhøring af en person, der som offer for en forbrydelse har brug for hjælp, er det af stor betydning, at vise accept og forståelse af den afhørtes oplevelser og udlægning af hændelsesforløbet.

Det tjener intet formål på dette tidspunkt at stille spørgsmålstejn ved forklaringen, men spørg i stedet for til eksempler på, hvad der er sket, således at ofret selv får lejlighed til at arbejde sig gennem situationen.

Det er vigtigt at spørge meget direkte til den bestemte hændelse med anvendelse af åbne spørgsmål: Hvad var det der skete – hvad var det første du så, tænkte, registrerede – hvad skete der så – hvor var du på det tidspunkt o.s.v.

Undgå at anvende ”Hvorfor?” Spørgsmålet kræver en forklaring, og det kan være ganske svært, hvis man er anspændt og forvirret.

Hjælp med at få tankerne på plads. Det kan gøres ved at give ofret lejlighed til at berette om hændelsen flere gange. Det betyder ikke, at man skal forlange passager gentaget, men at man skal lade ofret gentage, hvis han/hun viser trang til det.

Fasthold ønsket om kontakt. Personer, der har været udsat for ubehagelige oplevelser, kan have tilbøjelighed til at afvise kontakt og forsøg på hjælp.

Sådan adfærd må ikke påvirke politimanden, der venligt og stilfærdigt må holde fast ved, at det er til fælles bedste, at der bliver talt om det, der er sket.

Undgå tomme fraser. Det er ikke bare virkningsløst, men også direkte hæmmende for kontakten at bruge udtryk som, ”tage dig nu sammen” eller ”det skal nok gå alt sammen”.

Det er desuden vigtigt, at benytte sig af kognitiv afhørings teknik, der ganske kort går ud på, at den afhørte fortæller hele hændelsen uden at blive afbrudt for ikke at ødelægge ”billederne af hændelsen inde i hovedet”. Det har ved undersøgelser i Amerika og England vist sig, at en afhørende politimand afbrød en afhørt ca. hvert 7. sekund, hvorved der var stor risiko for at den afhørte mistede ”billederne inde i hovedet”.

Når afhøringen er slut må politimanden være opmærksom på, hvem der nu kan tage sig af ofret.

Det må selvfølgelig være indlysende, at mindreårige børn, der har været ofre for forbrydelser, aldrig må sendes hjem alene i de tilfælde, hvor politiet ikke har kunnet komme i kontakt med forældre eller værge. I sådanne tilfælde må kontakt søges til andre familiemedlemmer eller personer, der i øvrigt vil kunne tage sig af barnet.

Voksne mennesker, der har været udsat for forbrydelser, kan i mange tilfælde have tilsvarende behov for at have nogen at komme hjem til.

Det bør høre med til god sagsbehandling, at politimanden sikrer, at denne mulighed er til stede.

Hvis ofret giver udtryk for, at han godt kan klare sig selv, må man selvfølgelig acceptere dette, men alligevel – afhængigt af en vurdering af ofrets tilstand – søge at overtale vedkommende til at tage hen til en slægtning, ven eller veninde.

2.6. Ofrets nærmeste

Politimanden bør være opmærksom på, at de nærmeste pårørende kan have et lige så stort behov for venlighed og hjælpsomhed som ofret selv.

Det er vigtigt, at politimanden udstrækker sin hjælp og støtte til de nærmeste pårørende, som han/hun under sagsbehandlingen kommer i forbindelse med.

Det bør som nævnt under 2.3. tages i betragtning, at det kan være særdeles hensigtsmæssigt at give eller repetere sin vejledning til ofret i overværelse af én af de nærmeste, dels for at sikre en højere grad af forståelse, da ofret erfaringsmæssigt vil have svært ved at holde sammen på mange informationer, dels for herigennem at kunne medvirke til at berolige den nærmeste.

2.7. Politimanden selv

Det er vigtigt at være opmærksom på, at politimanden selv kan blive påvirket psykisk ved løsningen af politimæssige opgaver, hvor mennesker har været udsat for alvorlige forbrydelser og ulykker. Der kan i den forbindelse henvises til *Rigspolitichefens kundgørelse I, nr. 42 om forebyggelse af psykiske skader*.

Nok så vigtigt er imidlertid, at en modvirkning af sådanne påvirkninger kan ske gennem udveksling af erfaringer med andre kolleger i et arbejdsklima, hvor det er tilladt at omtale følelser af ubehag eller usikkerhed i forbindelse med en bestemt opgave.

3. Love og regler mv.

Indledningsvis bemærkes, at der på internationalt plan er taget en række initiativer med det formål at sikre beskyttelse og retfærdig behandling af personer, der har været udsat for forbrydelser.

Det gælder således *FNs erklæring om grundlæggende retsprincipper for ofre for forbrydelser og magtmisbrug* (resolution 40/34 af 29/11 1985), den *Europæiske konvention om erstatning til ofre for vold* (1983) og *Europarådets rekommandationer nr. R (85) 11 af 28/6 1985 om ofres stilling inden for kriminalretten* samt nr. R (87) 21 af 17/9 1987 om hjælp til ofre.

Den følgende oversigt vil imidlertid alene omfatte danske love, bekendtgørelser, cirkulærer m.v., der regulerer politiets behandling af ofre for forbrydelser og deres pårørende. Oversigten indeholder ligeledes oplysninger om Politiskolens lærebogsmateriale på området samt oplysninger om forskellige bistands- og vejledningsmuligheder.

3.1. Vedrørende afhøring og efterforskning generelt

3.1.1. Retsplejelovens §§ 750, 751 og 753, hvorefter politiets muligheder for at foretage afhøringer og særlige efterforskningskridt også over for forurettede begrænses, og hvorunder især bestemmelsen i § 753 om forpligtelsen til at gøre en person bekendt med vidnefritagelsesreglerne er af betydning, hvor volden forekommer i familieforhold.

3.1.2. Retsplejelovens kapitel 66 a om advokatbistand til forurettede.

Retsplejelovens § 741 a, 1. led om obligatorisk pligt til beskikkelse af advokat for den forurettede – efter dennes begæring – en række sager vedrørende forbrydelser mod kønsædeligheden og andre overtrædelser af straffeloven, herunder vold. For de lovovertrædelser, der er nævnt i stk. 1, 2. led gælder, at domstolen kan afslå beskikkelse, hvis overtrædelserne er af mindre alvorlig karakter og advokatbistand må anses for åbenbart unødvendig.

Det samme gælder i stk. 1, 3. led, der vedrører anden kønslig omgang i forskellige situationer.

Bistanden består i vejledning og støtte til den forurettede, bl.a. med hensyn til erstatning.

Efter § 741 a, stk. 2, påhviler der politiet en særlig forpligtelse til at begære advokat beskikket for den forurettede, hvor det skønnes nødvendigt.

Efter § 741 b påhviler der politiet en særlig forpligtelse til at vejlede den forurettede om adgangen til advokatbeskikkelse.

§ 741 c vedrører bistandsadvokatens rettigheder.

3.1.3. Retsplejelovens § 29 a, hvorefter retten kan lukke dørene ved afhøring af forurettede bl.a. i visse sædelighedssager samt retsplejelovens §§ 30 og 31, efter hvilken retten kan afsige kendelse om referatforbud eller navneforbud.

Politiet bør vejlede forurettede om mulighederne for at fremsætte denne begæring, især hvor bistandsadvokaten ikke er beskikket.

3.1.4. Rigsadvokatmeddelelse nr. 2/1977 - om anklagerens pligt til at begære referatforbud eller dørlukning i sager om alvorlig seksualkriminalitet i retten, når der er grundlag herfor.

3.1.5. Retsplejelovens § 185, stk. 2, jf. stk. 1, hvoraf det fremgår, at retten bestemmer om forurettedes tidligere seksuelle adfærd kan bruges som bevisførelse i sædelighedssager.

3.1.6. Rigsadvokatens meddelelse nr. 2/2001 om politiets vejledning til ofre for forbrydelser, herunder særligt om hjælp efter offererstatningsloven og om advokatbeskikkelse efter rpl.s kap. 66 a.

3.1.7. Retsplejelovens § 792 d, stk. 2, efter hvilken forurettede må tåle en legemsbesigtigelse, der ikke kræver afklædning – optagelse af foto, aftryk af legemet og visitation af tøj.

Beslutningen herom træffes af retten ved kendelse. Politiet kan dog gennemføre besigtigelsen, hvor øjemedet vil forspildes.

Spørgsmålet skal da indbringes for retten snarest muligt og senest inden 24 timer.

3.1.8. Retsplejelovens § 792 d, stk. 1, efter hvilken hverken retten eller politiet kan gennemføre en legemsundersøgelse af en ikke sigtet mod dennes vilje.

Den ikke sigtede kan dog ved sit skriftlige samtykke acceptere sådanne undersøgelser. Principperne for proportionalitet og skånsomhed efter retsplejelovens § 792 e, skal under alle omstændigheder iagttages.

3.1.9. Retsplejelovens § 796 stk. 2, efter hvilken retten kan afsige kendelse om ransagning hos en ikke mistænkt efter nærmere angivne regler.

Retsplejelovens § 796 stk. 3, efter hvilken politiet, når øjemedet ellers forspildes, kan gennemføre ransagning hos en ikke mistænkt efter nærmere angivne regler.

For ransagninger foretaget efter begge de forudgående bestemmelser gælder reglerne om skånsomhed jf. § 798 stk. 1.

3.1.10. Retsplejelovens § 1017 b, efter hvilken der om forbrydelser mod kønssædeligheden ikke må gives offentligheden meddelelse om navn, stilling og bopæl for en forurettet, medmindre det er påkrævet af hensyn til sagens opklaring eller åbenbar almen interesse.

3.1.11. Forvaltningslovens § 28 (lov nr. 571 af 19/12 1985) efter hvilken bl.a. politiet skal have ofrets skriftlige samtykke ved indhentelse af lægeerklæringer m.v.

3.2. Særligt om børn

3.2.1. Retsplejelovens § 745 e om videoafhøring af børn.

Retsplejelovens § 752, stk. 2, hvoraf det fremgår, at Justitsministeren fastsætter regler om, i hvilke tilfælde kommunalbestyrelsen skal underrettes om og have adgang til at overvære afhøringen af sigtede under 18 år.

Justitsministeriets bkg. nr. 786 af 21/9 1992 om politiets underretning af kommunalbestyrelsen om afhøringer af sigtede under 18 år.

Socialministeriets bkg. nr. 79 af 4/2 1998 om kommunens bistand til børn og unge i forbindelse med uden- og indenretlige afhøringer, herunder § 4, efter hvilken en repræsentant for det sociale udvalg skal være til stede ved afhøring af en person under 15 år, når pågældende afhøres som vidne i en straffesag hos politiet eller i retten.

Rigsadvokatmeddelelse nr. 2/2004 om politiets pligt til at underrette kommunalbestyrelsen (sociale myndigheder).

3.2.2. Socialministeriets bkg. nr. 1092 af 8/12 2000 § 1 om underretningspligt til det sociale udvalg for personer, der udøver offentlig tjeneste og hverv.

3.2.3. I de tilfælde, hvor afhøring eller andre efterforskningskridt forudsætter samtykke fra en af forældrene, og hvis begge disse er mistænkte i sagen, eller den ene er mistænkt og den anden nægter at give sit samtykke, må det antages at en dommer kan beslutte at beskikke en ad-hoc værge, eller i stede for en beskikkelse træffe en konkret afgørelse, f.eks. om gennemførelse af en lægeundersøgelse.

Da spørgsmålet ikke er reguleret i retsplejeloven, antages det, at retten kan træffe sin beslutning efter bestemmelsen i retsplejelovens § 746 (jr. herom Beretning afgivet af arbejdsgruppen vedrørende videoafhøring af børn, s. 6 og 7). Rigsadvokatmeddelelse nr. 2/2003.

3.2.4. Det Kriminalpræventive Råd har i 1993 udgivet en håndbog med titlen ”Overgreb mod børn – ser vi det? – gør vi noget?”. Håndbogen indeholder bl.a. en oversigt over lovstof mv. på området.

3.3. Særligt om psykologisk bistand, anden bistand og vejledning

3.3.1. Sundhedsministeriets bkg. nr. 472 af 18/6 2002 giver retningslinier for, i hvilke tilfælde og i hvilket omfang der kan ydes tilskud til psykologbehandling til ofre for en række forbrydelser, herunder ofre for voldsforbrydelser og – hvis ofret dør – nærmeste pårørende.

Forudsætningen er, at der sker henvisning fra en behandlende læge. Der ydes tilskud på 60 % til indtil 12 behandlinger.

Tilskud bevilliges af det enkelte amt, og muligheden for tilskud ophører, hvis det beløb, amtet har afsat til dette formål, opbruges inden udgangen af et finansår.

3.3.2. Landsforeningen Hjælp Voldsofre, Rådhusstræde 7, 8900 Randers, tlf. 8641 5900, kan i sådanne tilfælde gå ind og yde bistand, i det omfang foreningens midler rækker. Foreningen har endvidere udgivet pjecer til støtte for voldsofre. Pjecerne kan rekvireres hos foreningen.

3.3.3. Rigspolicehufens Nyhedsbrev nr. 2/1998 henleder opmærksomheden på, at politiet kan henvise røveri- og voldsramte medarbejdere under nogle nærmere angivne brancheorganisationer til Psykologkorpset for øjeblikkelig krisebehandling.

3.3.4. Justitsministeriet har udgivet en folder med titlen ” Til den, der har været udsat for voldtægt, incest (blodskam) eller andre seksuelle overgreb”, der jf. Rigsadvokat meddelelse nr. 2/2001 forventes udleveret til alle, der har været udsat for seksuelle overgreb. Folderen rummer en vejledning om sagens gang og om ofrets rettigheder m.v. og omtaler blandt andet muligheden for at få meddelt en person polititilhold.

3.3.5. Justitsministeriet har ved cirkulæreskrivelse af 25/6 1998 med bilag orienteret politikredse om, at der skal oprettes et net af lokale, frivillige offerrådgivere.

Rigspolicehufens har derfor oprettet et sekretariat, der bl.a. skal yde bistand til dette arbejde. Adressen er: *Rigspolicehufens Afdeling E, Offerrådgivningssekretariat, Anker Heegaards Gade 7, 3., 1780 København V, tlf. 3314 8888, lokal 6413, telefax 3343 0040.* Hjemmeside: www.offerrådgivning.dk

Der er siden 2001 etableret offerrådgivning i alle politikredse, og på alle politistationer ligger der foldere, som skal udleveres til alle, der har været udsat for en forbrydelse eller ulykke.

3.3.6. Rigsadvokatmeddelelse nr. 2/2001 om kontaktperson hos politiet og anklagemyndigheden.

3.3.7. Vidnebeskyttelse kan etableres via en national enhed under Rigspolicehufens Afdeling A – NEC – direkte tlf. 3343 0606.

Vidnebeskyttelsesenheden er indledningsvis oprettet for at kunne højne niveauet for beskyttelsesforanstaltninger overfor vidner, som har været udsat for grove trusler, fordi de har afgivet vidneforklaring til politiet og retten. Imidlertid har det vist sig, at de foranstaltninger der sættes i værk generelt er af samme karakter, uanset årsagen til det aktuelle beskyttelsesbehov.

I en aktuel sag foretages der en vurdering af, hvilke foranstaltninger der vil være mest hensigtsmæssige. I overvejelserne indgår eksempelvis truslernes karakter og omfang, den forurettede part, den kriminelle modpart, de sociale netværk, tilholdssteder, genplaceringsmuligheder ect.

Foranstaltninger kan i visse tilfælde vise sig at være tilstrækkelige ved, at der rejses sigtelser efter straffelovens §§ 123, 266 ect. I nogle tilfælde kan der dog være behov for at følge et sådant initiativ op med mindre tiltag, adressebeskyttelse, hemmeligt telefonnummer, midlertidigt ophold uden for hjemmet, alarmeringsplan til vagthavende ect.

I andre tilfælde kan det være påkrævet, at den forurettede anbringes i et midlertidigt skjul under politiets beskyttelse.

Endelig kan truslerne have en så alvorlig karakter, at det anses for overvejende sandsynligt, at truslerne vil blive gennemført langt ud i fremtiden. I sådanne tilfælde kan det være behov for, at den forurettede bringes i et skjul af mere permanent karakter. Skjulet kan være et sted her i landet eller i udlandet, og er en ret indgribende foranstaltning for forurettede og dennes reaktioner. Kun få vil være i besiddelse af de fornødne personlige ressourcer til at gennemføre forløbet, som kan forventes at vare adskillige år eller måske resten af livet

Retsplejelovens § 28 b, stk. 3 indeholder bestemmelser om vidnebeskyttelse bl.a., hvorefter rettens formand kan nægte adgang til et offentlig retsmøde for bestemte personer eller grupper af personer, hvis det skønnes nødvendigt for at opnå en sandfærdig forklaring af et vidne eller part.

Retsplejelovens § 841 – hvorefter retten efter anmodning fra anklagemyndigheden, forsvareren eller et vidne forud for domsforhandlingen kan træffe afgørelse om dørlukning efter § 29, stk. 3, nr. 2 eller 3, referatforbud efter § 30, nr. 2, navneforbud efter § 31, stk. 1, nr. 1, om, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne afhøres, jf. § 848, stk. 1, 3 eller 6, om, at et vidnes bopæl eller navn, stilling og bopæl ikke må oplyses for tiltalte, jf. § 848, stk. 2, eller om, at en polititjenestemand's navn og bopæl ikke skal oplyses, jf. § 848, stk. 5.

Desuden har anklagemyndigheden – Statsadvokaten – i medfør af § 835, stk. 2 mulighed for at give forsvareren pålæg om ikke at videregive oplysninger om et vidnes bopæl eller navn m.v.

- 3.3.8. Det Kriminalpræventive Råd har i 1993 udgivet en håndbog med titlen, "Overgreb mod sagsbehandlere – om vold, trusler, chikane og hærværk".
- 3.3.9. Arbejdsmiljøfondet, Branchevejledning nr. 12, Branchesikkerhedsrådet for undervisning (BR 12), har udgivet publikationen "Vold og trusler om vold".

Publikationen behandler volden som arbejdsskade, men indeholder tillige gode oplysninger om reaktionsmønstre, psykisk førstehjælp og krisehjælp, forebyggelse af vold samt

anmeldelsen af vold.

- 3.3.10. Der findes et antal selvhjælpsgrupper for bl.a. volds- og voldtægtsofre. Disse grupper har udfærdiget materiale, som kan rekvireres og udleveres til ofrene under opholdet på politistationerne.

Endvidere findes et antal krisecentre, som det er muligt at henvise til.

3.4. Særligt om erstatning

- 3.4.1. Lov om erstatning til ofre for forbrydelser (Lbkg. nr. 688 af 28/6 2004) åbner mulighed for erstatning til ofre, der ikke kan opnå erstatning på anden måde. Der ydes som udgangspunkt kun erstatning for personskade.

Politiet er forpligtet til at hjælpe og bistå ved udfyldelsen af ansøgning (blanket 652).

- 3.4.2. Retsplejelovens § 995 a, stk. 1, efter hvilken retten kan beskikke en advokat for forurettede, når det skønnes nødvendigt med advokatbistand ved opgørelse af erstatningskrav og den forurettede ikke uden væsentligt afsavn kan betale de omkostninger, der er forbundet med sagen, jf. retsplejelovens § 330, stk. 1, nr. 2.

- 3.4.3. Retsplejelovens § 995 a, stk. 2, efter hvilken retten kan beskikke en advokat for de pårørende til at bistå med opgørelse af erstatningskrav i de tilfælde, hvor en person er afgået ved døden som følge af en forbrydelse.

- 3.4.4. Bkg. nr. 1171 af 16/12 1992 om ansvarsforsikring for motordrevne køretøjer mv., § 4, åbner mulighed for erstatning for personskade, der er forvoldt af ukendt, motordrevet køretøj (f.eks. flugtbilister).

- 3.4.5. Retsplejelovens § 991 omhandler mulighederne for, at et offer kan få behandlet sit erstatningskrav under straffesagen. Det er en forudsætning, at pågældende har fået mulighed for at fremsætte dette krav. Politiet har pligt til at vejlede ofret om bestemmelsen.

3.5 Politiskolens lærebøger, betænkninger, handlingsplaner, artikler mv.

- 3.5.1. Politiskolens lærebog, Polititeori 4, emnet "Generel afhøringslære".
- 3.5.2. Politiskolens grundbog i "Psykologi".
- 3.5.3. Politiskolens lærebog, Polititeori 2, emnet "Voldforbrydelser" og emnet "Sædelighedsforbrydelser"
- 3.5.4. Regeringens handlingsplan om bekæmpelse af vold, oktober 1993.
- 3.5.5. Overgreb mod sagsbehandlere, Det Kriminalpræventive Råd, 1993.
- 3.5.6. Betænkning nr. 1420/2002 retningslinier om videoafhøring af børn i sædelighedssager, samt Rigsadvokatens meddelelse nr. 2/2003.
- 3.5.7. Rapport fra en arbejdsgruppe under Justitsministeriet vedrørende "Vidnebeskyttelse", juni 1998.

Politiskolen, den 20. oktober 2004

Karsten Petersen
politimester

Polititilhold (advarel)

Politiet har mulighed for at give gerningsmanden en advarel om ikke at opsøge eller forulempe dig.

Hvis han overtræder en sådan advarel, kan han straffes for det.

Om der i din sag kan og bør

gives en advarel til gerningsmanden afhænger af de konkrete omstændigheder.

Spørgsmålet om en eventuel advarel og den betydning, den i givet fald vil have for dig, kan du drøfte med bistandsadvokaten og/eller politiet.

Hvis politiet ikke følger dit ønske om, at gerningsmanden skal have en advarel, kan du forlange en skriftlig begrundelse for afslaget. Du kan klage over afgørelsen til Justitsministeriet.

Yderligere vejledning

Denne folder indeholder en kort redegørelse for de vigtigste regler på området. Hvis du ønsker yderligere vejledning eller er i tvivl om noget, kan du rette henvendelse til dit lokale politi, eller -- hvis du har en bistandsadvokat -- til advokaten.

Til den,
der har været udsat
for voldtægt,
incest (blodskam)
eller andre
seksuelle overgreb

Efter at have været udsat for voldtægt eller andet seksuelt overgreb vil man ofte være meget chokeret. Man kan derfor let glemme, hvad man har fået at vide om sine forskellige rettigheder og muligheder for hjælp og bistand.

Bistandsadvokat

Alle, som har anmeldt voldtäp, incest (blodskam) el. lign., har ret til *gratis* bistand fra en advokat.

Ved andre seksualforbrydelser afgør retten, om der skal beskikkes en advokat eller ej.

Hvis du ønsker en advokat, skal du sige det til politiet, der ekspe-derer sagen videre.

Hvis der er en bestemt advokat, du gerne vil have til at hjælpe dig, kan du bede politiet om at få ham eller hende beskikket. Tilers får du tilbudt en af de advokater, som normalt arbejder med sådanne sager.

Bistandsadvokaten kan bl.a.

- være til stede og hjælpe under afhøringerne hos politiet, hvis du ønsker det,
- give dig råd om, hvordan du får behandling hos speciallæge eller psykolog,
- hjælpe dig med henvendelse til myndighederne f.eks. i anledning af økonomiske problemer på grund af sagen,
- give dig råd, hvis du er bange for, at gerningsmanden skal op-

søge dig igen (se nedenfor om polititilhold),

- hjælpe dig med at gøre et evt. erstatningskrav op (det kan din socialforvaltning måske også hjælpe med),

- forberede dig på retssagen,

- være til stede og hjælpe dig, hvis du skal afgive vidneforklaring i retten.

I retten

Hvis gerningsmanden findes, og sagen kommer for retten, skal du muligvis afgive forklaring.

Alle vejl, at det er ubehageligt for dig, og man indkalder dig kun, hvis det er nødvendigt.

Du skal kun svare på spørgsmål, der vedrører sagen. Du kan eventuelt spørge dommeren, hvis du er i tvivl, om du behøver at svare.

Hvis du har et erstatningskrav, skal du helst have gjort det op og kunne dokumentere dine udgifter. Tal med din advokat eller din socialforvaltning om det i god tid inden retssagen.

Der er forskellige muligheder for at lette situationen for dig. Hvis

du har en advokat, vil han eller hun i forvejen fortælle dig herom.

Dit navn, adresse eller andet, der kan identificere dig, må normalt *ikke* nævnes i pressen.

I voldtægtsager, incestsager o.lign. har du krav på, at *dørene lukkes*, mens du afgiver forklaring. Det betyder, at ingen andre end de få, der har med sagen at gøre, må være til stede, mens du forklarer. Det betyder også at det, du har sagt, ikke må refereres offentligt f.eks. i avisen. Også i mindre alvorlige sager vil dommeren muligvis bestemme, at dørene skal lukkes.

Selvom dørene ikke lukkes, kan det måske blive bestemt, at din *forklaring ikke må gengives offentligt*.

Hvis det vil være særligt generende for dig, at tilhæle er til stede, kan dommeren bestemme, at han skal forhåde retssalen.

Sig det (og helst i forvejen) til din advokat, politiet eller retens kontor, hvis du gerne vil have:

- dørene lukket,
- forbud mod offentlig gengivelse af din forklaring, *eller*
- tilhæle ført ud af retssalen, mens du afgiver forklaring.

